
Tariniparijata by Vidvadupadhyaya

——
विद्वद्रुपाध्यायविरचितः तारिणीपारिजातः

——
Document Information

Text title : Tarini Parijatah
File name : tAriNIpArijAtaH.itx
Category : major_works, pljA, mantra
Location : doc_z_misc_major_works
Author : vidvadupAdhyAyapaNDita
Proofread by : Preeti Bhandare
Latest update : September 15, 2023
Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

Tariniparijata by Vidvadupadhyaya

विद्गुपाध्यायविरचितः तारिणीपारिजातः

अथ तारिणीपारिजातः ।

ॐ नमो गणेशाय ।

सम्प्रदायाध्वना तन्त्रवयनानि विचिन्वता ।

शिष्टसाधकतुष्टयर्थं लिप्यते तारिणीकमः ॥

प्रातःकृत्यम्

तत्र साधकेन्द्रो ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय मूलाधारादारभ्य ब्रह्मरन्ध्रपर्यन्तं तेजोदण्डनिभया मूलविद्यया प्रकाशितायां शिरस्सदस्रदलकमलकणिकायां नीलाम्बरं नीलमाल्यानुलेपनं शङ्खाम्बरलाभूषितं मुदितं द्विनेत्रं द्विभुजं [वराभयकरं शुभं] शान्तं वामाङ्गुलीस्थितया वामउस्तघृतनीललीलाकमलया नीलवर्णया नीलवस्त्रमाल्यानुलेपनया शक्त्या दक्षकरेणालिङ्गितं गुरुं स्मृत्वा प्रणमेत् ।

ततः स्वीयदुत्पन्नाष्टदलकमलकणिकायां भवमूर्तिं नीलवर्णां वर्तुलारक्तविशालनेत्रत्रयां पञ्चमुद्रालाञ्छितां वामाधःकरमारभ्य वामोर्ध्वकरपर्यन्तं कपालकर्तृकाभङ्गेन्दीवरदस्तां व्यालभङ्गजटाजूटां व्यालभूषणां नवयौवनां पीनोन्नतपयोधरां मदाघूर्णितलोचनां देवीं सञ्चिन्त्य वीरदंसमडाविधासङ्कुल्यं कुर्यात् ।

ओं अद्यैलाराध्यदेवताप्रसादकामो यथाविभागं दंसमडाविधाजपार्पणमदं करिष्ये इति सङ्कुल्य दंस इति मन्त्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा,

शिरसि अस्य श्रीदंसमडाविधाया दंसाय ऋषये नमः,

भुजे अव्यक्तगायत्रीछन्दसे नमः,

दृष्टि श्रीपरमदंसाय देवतायै नमः,

गुड्ये दं बीजाय नमः,

पादयोः सः शक्तये नमः,

सर्वाङ्गे सोऽदं डीलकाय नमः,

कण्ठे उदात्ताय स्वराय नमः,

मम मोक्षार्थे विनियोग इति कृताञ्जलिरुक्त्वा

दुर्सां सूर्यात्मने दृष्टयाय नमः,

इसौ सोमात्मने शिरसे स्वाडा,
 इसू निरञ्जनात्मने शिषायै वषट्,
 इसीं निराभासात्मने क्वयाय हूं,
 इसौ अव्यक्तात्मने नेत्रत्रयाय वौषट्,
 इसः अनन्तात्मने अस्त्राय इट्

एति मन्त्रान् अङ्गुष्ठादितलान्तं करयोर्दृष्टयाद्यस्त्रान्तं षडङ्गेषु य विन्यस्य ध्यायेत् ।

धां मूर्धानं यस्य विप्रा वदन्ति
 षं वै नाभिं यन्द्रसूर्यो य नेत्रे ।
 द्विजिभिः श्रोत्रे यस्य पादौ क्षितिश्च
 ध्यातव्योऽसौ सर्वभूतान्तरात्मा ॥

अेवं ध्यात्वाऽडोरात्रेण कृतं जपं समर्पयेत् । तद्यथा -

गुदमेढ्रयोरन्तराले स्वर्णवर्णं यतुर्दलं वादिवर्णयतुष्टयलाञ्छितं मूलाधारयकं विचिन्त्य तस्मिन् सिद्धिगणेशौ
 विभाव्य तस्मै सशक्तिकाय गणेशाय षट्सदस्रसङ्ख्याकमजपाजपं समर्पयामि नमः ।

ततो लिङ्गमूले विद्युद्दर्णं षड्दलं बाह्विषडूर्णलाञ्छितं स्वाधिसानयकं विचिन्त्य तस्मिन् सावित्रीब्रह्माणौ विभाव्य
 सशक्तिकाय तस्मै ब्रह्मणो षट्सदस्रसङ्ख्याकमजपाजपं समर्पयामि नमः ।

ततो नाभिस्थाने मेघवर्णं दशदलं काद्विदशवर्णलाञ्छितं मणिपूरयकं विचिन्त्य तस्मिन् लक्ष्मीनारायणौ विभाव्य
 सशक्तिकाय तस्मै नारायणाय षट्सदस्रसङ्ख्याकमजपाजपं समर्पयामि नमः ।

ततो हृदये विद्रुमवर्णं द्वादशदलं काद्विद्वादशवर्णलाञ्छितमनाडतयकं विचिन्त्य तस्मिन्नुमामेश्वरौ विभाव्य
 सशक्तिकाय तस्मै मदेश्वराय षट्सदस्रसङ्ख्याकमजपाजपं समर्पयामि नमः ।

ततस्तालुमूले धूम्रवर्णं षोडशदलमकाराद्विषोडशस्वरलाञ्छितं विशुद्धियकं विचिन्त्य तस्मिन् प्राणशक्तिशुवात्मानौ
 विभाव्य सशक्तिकाय तस्मै शुवात्मने सडस्रसङ्ख्याकमजपाजपं समर्पयामि नमः ।

ततो भ्रूमध्ये यन्द्रवर्णं द्विदलं लक्ष एति वर्णद्वयलाञ्छितमाज्ञायकं विचिन्त्य तस्मिन् परापरमात्मानौ विभाव्य
 सशक्तिकाय तस्मै परमात्मने सडस्रसङ्ख्याकमजपाजपं समर्पयामि नमः ।

ततो ब्रह्मरन्ध्रे डिमवर्णं नित्यामृतमयमातृकासङ्घलाञ्छितं सडस्रदलं कमलं विचिन्त्य तस्मिन् नीलात्मकं गुरुं
 विभाव्य तस्मै गुरवे सडस्रसङ्ख्याकमजपाजपं समर्पयामि नमः ।

एत्यर्पयेत् । अजपाजपार्पणप्रयोगा अेते मानसा बोध्याः । ततः शय्यात उत्थाय,

ओं समुद्रमेभले देवि पर्वतस्तनमण्डले ।

विषणुपति नमस्तेऽस्तु पादस्पर्शं क्षमस्व मे ॥

एति पृथिवीं सप्रणामं प्रार्थयित्वा

દક્ષિણપાદપુરસ્સરમાત્મશ્ચાસાનુસારેણ બહિર્ગત્વા દેહશૌચં વિધાય દન્તકાષ્ટે “કર્ણી કામદેવાય સર્વજનપ્રિયાય નમઃ” ઇત્યભિમન્ય તેન દન્તાન્ વિશોધ્ય તદનર્હદિનેડષ્ટાદશગણ્ડૂષાનનુકલ્પં કૃત્વા મૂલેન મુખં પ્રક્ષાલ્ય તેનૈવાચમ્ય ભસ્મસ્નાનં કુર્યાત્ ।

“ઐ કર્ણી શ્રીં હસખઠ્ઠં હસક્ષમલવરયૂં આનન્દભૈરવ હસખઠ્ઠં અમુકાનન્દનાથશ્રીપાદુકામમુકામ્બાશ્રીપાદુકાં સ્મરામિ” ઇતિ ગુરુમન્ત્રં દશકૃત્વસ્ત્રિવા પ્રજાપ્ય શ્રીગુરોર્દક્ષિણે કરે સમર્પયેત્ । તતો મૂલમષોત્તરસહસ્રમષોત્તરશતં વા જપિત્વા દેવ્યા વામહસ્તે તથૈવ સમર્પયેત્ ।

[પ્રાતઃ કૃત્યમકૃત્વા તુ યો દેવી ભક્તિતોડર્યયેત્ ।

પૂજા ચ વિફલા તસ્ય શૌચહીના યથા હિયા ॥

ઇતિ રુદ્રયામલવચનાત્તસ્યાવશ્યકત્વમ્ । ભક્તિતોડર્યયેત્, ભક્તિતોડપ્યર્યયેદિત્યર્થઃ ।]

ઇતિ પ્રાતઃકૃત્યમ્ ॥

અથ સ્નાનં

તસ્ય ત્રિવિધમૌદકમાન્ત્રમાનસભેદાત્ । તત્રાદૌ પ્રધાનત્વાદૌદકં સ્નાનં નિરૂપ્યતે । લૌહં દારુજં વા શકુમસ્ત્રમન્ત્રેણ સમ્મન્ય તેન શુદ્ધાં મૃદમુત્ખાયાસ્ત્રમન્ત્રેણાભિમન્ત્રિતાન્ મૃત્તિલકુશાન્ ગૃહીત્વા જલાશયં ગચ્છેત્ । અસ્ત્રમન્ત્રઃ કૃટકારમાત્રમિતિ સમ્પ્રદાયઃ । ઉપાસ્યમન્ત્રસ્યાડ્ગન્યાસીયાસ્ત્રમન્ત્ર ઇતિ નવ્યાઃ । એવં શિખામન્ત્રાદાવપિ સ્વગુરુ સમ્પ્રદયાત્ પરિચ્છેદઃ । તતો હિરણ્યરજતાત્મકકુશં [તર્જન્યાં રજતાત્મકમનામિકાયાં હિરણ્યાત્મકં કુલકુશં] ધૃત્વા મલાપકર્ષસ્નાનં વૈદિકસ્નાનં ચ વિધાય તાન્નિકસ્નાનમારભેત । અસ્ત્રમન્ત્રેણ મૃદભિષિચ્ય શિખામન્ત્રેણ સંશોધ્ય મૂલમન્ત્રેણ તાં મન્ત્રયિત્વા તયા મૂર્ધાદિપાદપર્યન્તં વિલિપ્ય પ્રક્ષાલ્ય સમ્મુખીકરણમુદ્રયા પ્રાણમાર્ગં નિરુધ્ય નિમજ્ય તૂષણીમુત્યાય નાભિમાત્રે જલે સ્થિત્વા મૂલેન પ્રાણાયામત્રયં કૃત્વા ષડ્ગાનિ વિન્યસ્ય સ્વાગ્રતો જલે હસ્તમાત્રં ચતુરસ્રં માણ્ડલં કલ્પયિત્વા તત્ર મૂલં જપન્ કનિષ્ઠયા દક્ષિણાવર્તકમેણ સ્વાગ્રત્રિકોણં લિખેત્ । તત ઐ અઘૌહામુકગોત્રોડમુકશર્મા શ્રીમદ્ગુરુતારાર્ચનયોગ્યતાસિદ્ધયે પ્રાતઃસ્નાનં મધ્યાહ્નસ્નાનં વાહં કરિષ્ય ઇતિ સકુલ્ય રવિમાણ્ડલમુદીક્ષ્ય -

ઐ બ્રહ્માણ્ડોદરતીર્થાનિ કરૈઃ સ્પૃષ્ઠાનિ તે રવે ।

તેન સત્યેન દેવેશ તીર્થં દેહિ દિવાકર ॥

ઇતિ સૂર્ય સમ્પ્રાર્થ્ય “ઐ ઘૃણિઃ સૂર્ય આદિત્યઃ” ઇતિ સૂર્યમન્ત્રેણાકુશમુદ્રયા સૂર્યમાણ્ડલં ભિત્વા સૂર્યભિમ્બાન્ત્રિસ્સરન્તિ તીર્થાનિ “ઐ ગ્ડગે ચ યમુને” ઇત્યાદિમન્ત્રેણાવાહ્ય મૂલમન્ત્રેણ કલ્પિતતીર્થમાણ્ડલે સંયોજ્ય તત્રૈવ -

સર્વાનન્દમયીમશેષદુરિતધ્વંસાં મૃગાહુપ્રભાં

ત્ર્યક્ષાં ચોર્ધ્વકરદ્વયેન દધતીં પાશં શૃણિં ચ ક્રમાત્ ।

દોભ્યાં ચામૃતહેમપૂર્ણકલશં મુક્તાક્ષમાલામ્બરાં

અથ સન્ધ્યાવન્દનં

તતો મૂલેન ત્રિરાયમ્ય પ્રાઙ્મુખ ઉપવિશ્ય સ્વશાખોક્તસ્માર્તસન્ધ્યાં

કૃત્વા તાન્ત્રિકીં સન્ધ્યાં કુર્યાત્ । યથા -

“ઓં મણિધરિ વજ્રિણિ રક્ષ રક્ષ હૂં કૃટ્ સ્વાહા” ઇતિ શિખાં બદ્ધ્વા મૂલેન પુનસ્ત્રિરાયમ્ય ષડ્ગાનિ વિન્યસ્ય પુરઃસ્થં જલં “વં”

ઇતિ ઘેનુમુદ્રયામૃતીકૃત્ય તજ્જલં દક્ષહસ્તેનાદાય વામહસ્તે કૃત્વા દક્ષહસ્તેનાચ્છાદ્ય “હં યં વં લં રં” ઇતિ શિવવાયુજલપૃથિવ્યગ્નિમન્ત્રૈસ્ત્રિરભિમન્થ વામહસ્તાડ્ગુલિવિવરગલિતોદક- બિન્દુભિસ્તત્ત્વમુદ્રયાડનામિકાયુક્તાડ્ગુષ્ઠાત્મિક્ય સમકૃત્વઃ સ્વશિરોડભિષિચ્યાવશિષ્ટે જલં દક્ષહસ્તે કૃત્વા વામનાસાસમીપં નીત્વા તેજોરૂપં તજ્જલમન્તઃપ્રવિશ્ય દેહાન્તર્ગતં કલુષં પ્રક્ષાલ્ય કૃષ્ણવાર્ણીભૂય દક્ષનાસાપુટાન્નિર્ગતં વિભાવ્ય પુરઃકલ્પિતવજ્રશિલાયાં “હ્રઃ અસ્ત્રાય કૃટ્” ઇતિ મન્ત્રેણાસ્ફાલયેદિત્યવમર્ષણં કૃત્વા “હ્રૂં હ્રીં હ્રૂં હંસઃ સૂર્યમણ્ડલસ્થાયૈ તારાયૈ નમઃ” ઇતિ મન્ત્રેણ સૂર્યાભિમુખં જલાઞ્જલિં દત્વા તિષ્ઠન્નેવ “મહોઞ્ઞાયૈ વિદ્મહે તારાયૈ ધીમહિ । તન્નો દેવી ધિયો યો નઃ પ્રચોદયાત્” , “ઓં એકજટાયૈ વિદ્મહે સ્ત્રીં નીલસરસ્વત્યૈ ધીમહિ । હ્રીં તન્નસ્તારે પ્રચોદયાત્” ઇતિ વા મન્ત્રગાયત્રીં દશવારમષ્ટબારં ત્રિવારં વા જપિત્વા “ઓં ગુહ્યાતિગુહ્યગોષ્ઠી ત્વમ્” ઇત્યાદિમન્ત્રેણ દેવ્યા વામહસ્તે જલદાનેન જપં સમર્પયેદિતિ તાન્ત્રિકસન્ધ્યાવિધિઃ ।

ગાયત્રીધ્યાનં તુ -

ઉદ્યાદિત્યસહુણાં પુસ્તકાઢ્યકરાં સ્મરેત્ ।

કૃષ્ણાજિનધરાં બ્રાહ્મીં ધ્યાયેત્તારકિતામ્બરે ॥

તારકિતામ્બરે પ્રાતઃકાલે ।

શ્યામવર્ણા ચતુર્બાહું શઙ્ખચક્રલસત્કરામ્ ।

ગદાપદ્મધરાં દેવીં સૂર્યભિમ્બકૃતાશ્રયામ્ ॥ ઇતિ મધ્યાહ્ને ।

સાયાહ્ને વરદાં દેવીં ગાયત્રીં સંસ્મરેદ્ બુધઃ ।

શુકલાં શુકલામ્બરધરાં વૃષાસનકૃતાશ્રયામ્ ॥

ત્રિનેત્રાં વરદં પાશં શૂલં ચ નુકરોટિકામ્ । ઇતિ ।

વરદાદિચતુરાયુધાનિ હસ્તૈર્દધાનામિતિ શેષઃ ।

અથ તર્પણં

પ્રાઙ્મુખઃ સન્ “ઓં દેવાંસ્તર્પયામિ સ્વાહા, ઓં ઋષીંસ્તર્પયામિ સ્વાહા, ઓં પિતૃંસ્તર્પયામિ સ્વાહા” ઇતિ સન્તર્પ્ય જલે યન્ત્રં વિચિન્ત્ય તત્ર સાવરણાં દેવીમાવાહ્ય ઉદઙ્મુખો ભૂત્વા વાયવ્યાદીશાનાન્તં પડ્ગ્જિતરૂપેણ સ્થિતાન્ ગુરુન્ સ્મૃત્વા દિવ્યૌઘસિદ્ધૌઘમાનવૌધાન્ સન્તર્પ્ય ગુરું પરમગુરું પરાપરગુરું પરમેષ્ઠિગુરું ચ તર્પયેત્ । તત ઉદઙ્મુખ

अथ ताम्रादिपात्रे तीर्थजलं तिलपिष्टं क्षीरमक्षतांश्च निक्षिप्य “मूलान्ते श्रीतारिणीं तर्पयामि स्वाहा” इति द्रव्या
मुभयकमले परमाभृतधियाद्योत्तरशतसङ्ख्याकं तर्पणं कृत्वाऽशक्तश्चेत्तदर्थं तदर्थं दशकृत्वस्त्रिंशत् तर्पणं विधाय,

ह्रौं ओं कजरायै लुदयाय नमो लुदयदेवतां तर्पयामि स्वाहा ।

ह्रौं तारिण्यै शिरसे स्वाहा शिरोदेवतां तर्पयामि स्वाहा ।

ह्रौं वज्रोदके शिभायै वषट् शिभादेवतां तर्पयामि स्वाहा ।

ह्रौं उग्रजटे कवचाय ह्रौं कवचदेवतां तर्पयामि स्वाहा ।

ह्रौं मलाप्रतिसरे नेत्रत्रयाय वौषट् नेत्रदेवतां तर्पयामि स्वाहा ।

ः पिङ्गौग्रैकजटे अस्त्राय इट् अस्त्रदेवतां तर्पयामि स्वाहा ।

इत्यङ्गदेवताः सकृत्सकृत् सन्तर्प्य प्रणवादिभिर्द्वितीयान्तं तर्पयामिस्वाहान्तैरावरणदेवतानामभिः सकृत्सकृत्
सन्तर्पयेत् । अङ्गावरणेषु विस्ताराऽशक्तौ “मूलान्ते श्रीतारिणीपरिवारंस्तर्पयामि स्वाहा” इति सकृदेव
तर्पयेत् । अत्यन्ताशक्तस्तु “मूलान्ते साङ्गां सपरिवारां सवाहनां सायुधां श्रीतारिणीं तर्पयामि स्वाहा” इति
देवतामेव सकृत्तर्पयेत् ।

इति तर्पणविधिः ॥

ततस्ताम्रादिपात्रे तीर्थोदकरक्तचन्दनरक्तपुष्पाक्षतान्निक्षिप्य तिष्ठन्नेव “ह्रौं हंसः मार्ताण्डमैरवाय
प्रकाशशक्तिसिद्धितायेदमर्ष्यं स्वाहा” इति सूर्याभिमुखं त्रिः प्रक्षिपेदिति सूर्यार्घ्यं दत्त्वा, ताम्रपात्रे तीर्थजलादि
निक्षिप्य कुशैराच्छाद्य “मूलान्ते उद्यदादित्यमाण्डलवर्तिन्यै शिवयैतन्यमय्यै श्रीमद्गुत्रारायै स्वाहा” इति
सूर्याभिमुखं सकृद् निक्षिपेदित्यर्घविधिं कृत्वा तीर्थानि सूर्यमाण्डले विसृज्य देवतां स्वर्पुदिति विसृज्य सूर्यं दिक्रपतींश्च
प्रणम्य पूजासाधनजलपूर्णापात्रं गृहीत्वा देवतानामानि कीर्तयन् स्वपादाग्रमात्रदृष्टिर्गुहं गच्छेत् ॥

अथ पूजा

[सा य यद्यपि (१) अभिगमनम्, (२) उपादानम्, (३) ध्याय, (४) अध्यायः, (५) योग इति पञ्चधा,
देवतागृहस्य मूर्जनलेपनादिसंस्कारोऽभिगमनम्, देवपूजासाधनानां गन्धपुष्पादीनां सङ्ग्राह उपादानम्,
शास्त्रोक्तमार्गोऽयं देवताया पीठपूजापूर्वकं साङ्गसावरणपूजनं मन्त्रार्थभावनापूर्वकं मन्त्रजपश्चेज्या,
देवपूजाप्रतिपादकशास्त्रस्य शाब्द आर्था वाक्यासोऽध्यायः, गुरुदेवतात्मनामेकत्वेन भावना योग इति भेदात् ।
तथापि सर्वसङ्ग्राहकत्वेनातिविस्तृततया ध्याय तावन्निरूप्यते ।] तत्र -

आत्म-स्थान-मनु-द्रव्य-देवशुद्धिस्तु पञ्चमी ।

यावन्न क्रियते देवि तावदेवार्चनं नहि ॥

इति कुलार्णववचनात् पूजायां पञ्चशुद्धेरारवश्यकत्वेन पूर्वं स्थानशुद्धिं कुर्यात् । सा य सम्मार्जनोपलेपात्म्यां
दर्पणोदरवत् कृत्वा विचित्रेण वितानेन ध्वजेन यालङ्कृत्य पञ्चवर्णरजोभी रेष्पाकरणेन कोष्ठपूरणेन य
भवति । तत्र स्थाने साधकोऽन्तर्गतचित्तवृत्तिर्भूवं जपन् प्रविश्य “ओं वज्रोदके ह्रौं इट् स्वाहा” इति मन्त्रेण

પૂજાસાધનસ્થૂલજલપાત્રં સ્વવામભાગે સ્થાપયેત્ । તતઃ [પાત્રાન્તરેણ જલમાદાય] “ઓં હ્રીં સ્વાહા” ઇતિ મન્ત્રેણ પાદૌ પ્રક્ષાલ્ય “ઓં હ્રીં સુવિશુદ્ધગાત્રિ સર્વપાપાનિ શમયાશેષવિકલ્પમપનય હૂં ફટ્ સ્વાહા સ્વાહા” ઇતિ દ્વિરાચમ્ય “ઓં મણિધરિ વજ્રિણિ શિખરિણિ સર્વવશકુરિ હૂં ફટ્ સ્વાહા” ઇતિ મન્ત્રેણ શિખાં બધ્નીયાત્ ।

અથ તારાચમનમ્

એતદનન્તરં તારાચમનમુક્તં ભૈરવતન્ત્રે -

તારાભેદૈસ્ત્રિભિઃ પીત્વા માયયા ક્ષાલયેત્ કરમ્ ।

સ્ત્રીં હૂં ઓષ્ઠૌ દ્વિરુન્સૃજ્ય ફટ્કારૈઃ ક્ષાલયેત્ કરૌ ॥

આસ્યનાસેક્ષણશ્રોત્રનાભિવક્ષઃશિરોભુજાન્ ।

વૈરોચનાદિભિઃ સ્પૃષ્ટ્વા સર્વપાપૈઃ પ્રમુચ્યતે ॥

આચમ્ય ભૈરવો ભૂત્વા વત્સરાત્તાં પ્રપશ્યતિ । ઇતિ ।

“ઓં હ્રીં સ્ત્રીં હૂં ફટ્ તારાચૈ સ્વાહા, હ્રીં સ્ત્રીં હૂં ફટ્ એકજટાયૈ સ્વાહા, હ્રીં સ્ત્રીં હૂં નીલાચૈ સ્વાહા” ઇતિ પ્રતિમન્ત્રમેકૈકમાચમનં કૃત્વા “હ્રીં” ઇતિ કરં પ્રક્ષાલ્ય “સ્ત્રીં હૂં” ઇતિ ક્રમેણ દક્ષવામભાગયોરોષ્ઠાવુન્મુજ્ય ફટ્ ફટ્ ફટ્ ઇતિ પુનઃ કરૌ પ્રક્ષાલયેત્ । તતો

મુખે ઓં વૈરોચનાય નમઃ,

દક્ષનાસાયાં ઓં અસિતાભાય નમઃ,

વામનાસાયાં ઓં શઙ્ખનાભાય નમઃ (શઙ્ખપાણ્ડરાય નમો વા),

દક્ષનેત્રે ઓં પદ્મનાભાય નમઃ,

વામનેત્રે ઓં મામકાય નમઃ,

દક્ષશ્રોત્રે ઓં નામકાય નમઃ,

વામશ્રોત્રે ઓં તારકાય નમઃ,

નાભૌ ઓં પાણ્ડરાય નમઃ,

વક્ષસિ ઓં પદ્માન્તકાય નમઃ,

શિરસિ ઓં યમાન્તકાય નમઃ,

દક્ષભુજે ઓં વિદ્વાન્તકાય નમઃ,

વામભુજે ઓં નરકાન્તકાય નમઃ ।

અત્ર

મુખે નાસિકયોશ્ચ અઙ્ગુષ્ઠતર્જનીભ્યાં,

દૃશોઃ શ્રોત્રયોશ્ચ અઙ્ગુષ્ઠાનામિકાભ્યામ્,

નાભાવઙ્ગુષ્ઠકનિષ્ઠાભ્યામ્,

वक्षसि शिरसि भुजयोश्च मध्यमाभिस्तिस्त्रिभिरङ्गुलिभिः स्पर्शः कार्यः ।
 एति तारायमनप्रयोगः ॥

अथ सामान्यार्धस्थापनम्

ततः पूजास्थानं वडिश्वेत् पूजावेद्याश्चतुर्दस्तान्तरे तिष्ठन् गृहे येद् द्वारदेशे तिष्ठन् श्रीगुरुमिष्टदेवतामिन्द्रादींश्च प्राणम्य
 तद्धिने दिनान्तरे वाञ्छितं कृतप्रायश्चित्तैरथ्यनपगतं पापं स्वात्मन्यवशिष्टे धिया विमृश्य तदपनोदाय श्लोकद्वयं पठेत्
 ।

देवि त्वत्पदगं चित्तं पापाङ्कान्तमभूमम ।
 तन्निःसारय चित्तान्मे पापं कृट् कृट् कृट् ते नमः ॥
 सूर्यः सोमो यमः कालो मडाभूतानि पञ्च य ।
 अयेते शुभाशुभस्येड कर्मणो नव साक्षिणः ॥

एति पठित्वा “ॐ कृट्” एति मन्त्रं जपन् कोषदृष्टया स्वस्य पार्श्वद्वयमूर्ध्वमधश्च विलोक्य स्वान्तर्द्वेडगतानि दृढपापानि
 निर्गतानि विभाव्य सुमना भूत्वा

ओं अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता दिवि संस्थिताः ।
 ये भूता विघ्नकर्तारस्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ॥

एति मन्त्रं पठन् सर्वतस्तिलसर्षपाक्षतान् विकीर्य स्वव्योमभूमिवर्तिनां विघ्नानामपसारणं विभाव्य मूलेनायम्य
 द्वारपूजार्थं सामान्यार्धं कुर्यात् ।

तत्र सिन्दूरपिष्टातकरक्तयन्तनान्यतमेन पराग्रत्रिकोणवृत्तयतुरस्मात्मकं माण्डवं विधाय ओं आधारशक्त्यै नम एति
 रक्तयन्तनाक्षतैस्तन्माण्डवं सम्पूज्य तत्राधारं

संस्थाप्यार्धपात्रमस्त्रमन्त्रेण प्रक्षाल्याधारे निधाय “नमः” एति जलैः सम्पूर्य तत्र “गङ्गे य यमुने य” एत्यादिना
 तीर्थान्यावाड्य प्रणवेन गन्धपुष्पाक्षतान्निक्षिप्य धेनुमुद्रां प्रदश्येत् ।

एति सामान्यार्धस्थापनविधिः ॥

ततः सामान्यार्धोदकं पात्रान्तरेणोद्धृत्य द्वारं सम्प्रोक्ष्य पाद्यादिदानपूर्वकं देडल्या मध्यभागे गौं गणेशाय नमः,
 गणेशस्य दक्षभागे वाँ वटुकाय नमः, गणेशस्य वामभागे क्षौं क्षेत्पालाय नमः, गणेशस्याधोभागे यां योगिनीभ्यो
 नमः, ततो योगिनीनामधोभागे गं गङ्गायै नमः, गङ्गाया दक्षभागे यं यमुनायै नमः, गङ्गाया वामभागे श्रीं
 लक्ष्म्यै नमः, गङ्गाया अधोभागे “ओं सरस्वत्यै नमः” एति सम्पूज्य “ओं सर्वविघ्नानुत्सारयोत्सारय ॐ कृट्
 स्वाडा” एति मन्त्रेण दूर्वाक्षतान् परितो विकीर्य विघ्नान् देवगुडादपसृतान् विचिन्त्याभ्यन्तरे प्रविशेत् । अर्द्धेश
 अेव पूजायां तद्वारदेशस्य तत्तत्स्थानानां भावनयोक्तदेवताः पूजयेत् । ततः “ओं रक्ष रक्ष ॐ कृट् स्वाडा” एति
 मन्त्रेण कुशैर्जलसेकरुपं भूमिशोधनं विधाय “ओं पवित्र वज्र रक्ष रक्ष ॐ कृट् स्वाडा” एति भूमेरभिमन्त्रणं कुर्यात्
 । अत्र भूमेरभिमन्त्रणं तु वामकरेण तां स्पृष्ट्वोक्तमन्त्रस्य सकृत् पाठ अेव ।

અથ આસનવિધિઃ

તત્રાભિમન્ત્રિતાયાં ભૂમૌ રક્તચન્દનેન પરાગ્રં ત્રિકોણં વિલિખ્ય ઔં આધારશક્ત્યૈ નમઃ, ઔં કૂર્માય નમ ઇતિ રક્તચન્દનાક્ષતૈઃ સમ્પૂજ્ય ઔં પૃથિવ્યા મેરુપૃષ્ઠ ઋષિઃ સુતલં છન્દઃ કૂર્મો દેવતા આસનોપવેશને વિનિયોગ ઇતિ પઠિત્વા ।

ઔં પૃથિવે ત્વયા ધૃતા લોકા દેવિ ત્વં વિષ્ણુના ધૃતા ।

ત્વં ચ ધારય માં ભદ્રે પવિત્રં કુરુ ચાસનમ્ ॥

ઇતિ પઠન્ રક્તકમ્બલાઘાસનં પ્રસાર્ય તદ્દુપરિ પચ્ચાશતં પચ્ચવિંશતિં વા કુશાન્ આસ્તીર્ય હ્રીં આધારશક્ત્યૈ કમલાસનાય નમ ઇતિ પુષ્પાક્ષતૈઃ સમ્પૂજ્ય તન્ન પાદતલેનાસ્પૃશન્ સ્વસ્તિકાઘન્યતમેનાસનેનોદઙ્મુખ ઉપવિશ્યાત્મશોધનં કુર્યાત્ । તચ્ચ સ્વનામાઘક્ષરસ્ય સાનુસ્વારસ્ય [નાભૌ હૃદિ લલાટે] ત્રિજ્વપેન ભવતિ ।

અથ પ્રાણાયામઃ

પ્રાણાયામૈર્વિના યદ્યત્ કૃતં કર્મ નિરર્થકમ્ ।

અતો યત્નેન કર્તવ્યાઃ પ્રાણાયામાશ્શુભાર્થિભિઃ ॥

ઇતિ કુમ્ભસમ્ભવવચનાત્તસ્યાવશ્યકત્વમ્ । મૂલમન્ત્રસ્ય તન્મુખ્ય બીજસ્ય પ્રણવસ્ય વા ષોડશવારજપેન વામનાસયા વાયુમાપૂર્ય કનિષ્ઠાડનામાડુગુઠૈર્નાસાપુટે નિરુદ્ધ્ય ચતુઃષ્ટિવારજપેન કુમ્ભચિત્વા દ્વાત્રિંશદ્વારજપેન દક્ષનાસયા રેચયેત્ । ઇત્યેકઃ પ્રાણાયામઃ । એવં દક્ષનાસયા વાયુમાપૂર્ય કુમ્ભચિત્વા વામયા રેચયેદિતિ દ્વિતીયઃ । એવં પ્રથમવત્ તૃતીયઃ । અત્રાશક્તસ્તુ ચતુર્ભિઃ પૂરણં ષોડશભિઃ કુમ્ભનમષ્ટાભી રેચનં કુર્યાત્ ।

એવં પ્રાણાયામત્રયં કૃત્વા ઔં હ્રીં સુવિશુદ્ધગાત્રીત્યાદિ પૂર્વોક્તાચમનમન્ત્રેણ દ્વિરાચમ્ય ઔં શતાભિષેકે શતાભિષેકે હ્રીં ફટ્ સ્વાહા ઇતિ પૂજાસાધનપુષ્પાણિ સ્વસમીપે સંસ્થાપ્ય ઔં પુષ્પકેતુ રાજાહતે પુષ્પે પુષ્પે મહાપુષ્પે સુપુષ્પે પુષ્પસમ્ભવે પુષ્પચયાવકીર્ણે હ્રીં ફટ્ સ્વાહા ઇતિ મન્ત્રં જપન્ [દક્ષકરાત્રોણ પાત્રસ્થપુષ્પાણાં સ્પર્શાત્] પુષ્પશુદ્ધિં વિધાય ઉત્તરીયાચ્ચલે વિકિરૈઃ સહ મણિધરીત્યાદિશિખાભન્ધનમન્ત્રેણ ગ્રન્થિં દત્વા ઔં હ્રીં ફટ્ સ્વાહા ઇતિ મન્ત્રેણ કાયવાહિચિત્તાને વિશુદ્ધાને વિભાવ્ય ઔં રક્ષ રક્ષ હ્રીં ફટ્ સ્વાહા ઇતિ મન્ત્રેણ હૃદિ હસ્તદાનેનાત્મરક્ષાં કુર્યાત્ ।

વિકિરાસ્તુ-

લાજચન્દનસિદ્ધાર્થભસ્મદૂર્વાકુરાક્ષતાઃ ।

વિકિરા ઇતિ સન્દિષ્ટઃ સર્વવિદ્યૌઘનાશકઃ ॥

ઇતિ શારદોક્તા બોધ્યાઃ ।

ततो बद्धाञ्जलिपुटो भूत्वा वामपार्श्वे गुं गुरुभ्यो नमः, दक्षे गं गणपतये नमः, अत्रे श्रीमद्गुणाध्यायै नमः
 एति प्रणमेत् । ततः करशुद्धिं कुर्यात् । सा यथा - ह्रूं एति वैष्णवमन्त्रेण सन्ध्यानां त्रीणि सुगन्धिपुष्पाणि
 दक्षदस्तेनादाय ह्रूं एति प्रासादबीजेन सम्पुटितकरतलाभ्यां मृदु यथा स्यात्तथा मर्दयित्वा करौ सुरभीकृत्य
 तानि पुष्पाणि वामकरतले संस्थाप्य क्लीं एति कामबीजं जपन् दक्षदस्तेन निर्मथ्य ओं तत्सद् एति
 ब्रह्ममन्त्रेणाघ्रायोक्तप्रासादमन्त्रपूर्वकं-

ह्रूं ते सर्वे विलयं यान्तु ये मां हिसन्ति हिसकाः ।

मृत्युरोगभयकलेशाः पतन्तु रिपुमस्तके ॥

एति श्लोकत्रयं मन्त्रं जपन् नारायणमुद्रया ऐशान्यां दिशि क्षिपेदिति करशुद्धिः । तत उर्ध्वोर्ध्वं तालत्रयं दत्त्वा मूलेन
 द्विगन्धनं कुर्यादिति ।

ततः-

कुल्लूकां यो न जानाति मम मन्त्रं जपन्नरः ।

पञ्चत्वं जायते तस्य अथवा वातुलो भवेत् ॥

एति नीलतन्त्रवचनाद् ह्रूं ह्रूं एति नीलतन्त्रोक्तं त्र्यक्षरं कुल्लूकामन्त्रम्, अथवा ओं पद्मे पद्मे मङ्गापद्मे पद्मावति
 ह्रूं ह्रूं स्वाहा एति ब्रह्मसंखितोक्तं समदशाक्षरं कुल्लूकामन्त्रं गौरीयनया भूर्जपत्रे विलिप्य षट्सूत्रेण वेष्टितं
 ताम्रादिधातुवेष्टितं वा शिरसि बद्ध्वा, अथवा कुल्लूकाक्षराणि केशान्ते पङ्क्त्याकारेण लिपितानि विचिन्त्य
 तारिण्यङ्गतया विष्णुपूजनं कुर्यात् । कुल्लूकाविधाधारणोत्तरं विष्णुपूजाया आवश्यकत्वं तु -

मन्त्रविधां य सन्धार्य वासुदेवं य योऽर्थयेत् ।

प्राप्नोति तद्दलं सम्यक् उरिसायुज्यतां प्रजेत् ॥

एति तन्त्रयूडामणिवचनात्,

वासुदेवो हरो ब्रह्मा तारिणीप्रकृतिस्सदा ।

अेकमूर्तिस्सदा चिन्त्या अेकमूर्तिस्सदा स्थिता ॥

एति गन्धर्वतन्त्रवचनाभ्यावगम्यते । मन्त्रविधां कुल्लूकाम् ।

अथ भूतशुद्धिः

स्वाङ्गे उत्तानौ करौ कृत्वा हंस एति मन्त्रेण कुण्डलिनीं शुवात्मानं य परमशिवं प्रापयित्वा पृथिवीं
 घ्राणं गन्धं पाण्डिन्द्रियं, रसनारसोपस्थसङ्घिते जले विलाप्य, तस्यक्षूरुपपादसङ्घिते तेजोभाण्डले, तत्
 त्वगिन्द्रियस्पर्शविषयपाणीन्द्रियसङ्घिते वायुभाण्डले, तत् श्रोत्रेन्द्रियशब्दवागिन्द्रियसङ्घिते नभोभाण्डले, तन्मनसि,
 तदङ्गुलिरे, तन्मङ्गुलि, तत्प्रकृतौ, तां परमशिवे लीनां विभाव्य, वामकुक्षौ ब्रह्महत्याशिरस्कं स्वर्णस्तेयभुजद्वयं
 सुरापानहृदयं गुरुतल्पकटिं तत्संसर्गपदद्वयमपरपातकघटिताङ्गाप्रत्यङ्गमुपपातकरोमाणं षड्गयर्मधरं
 रक्तनेत्रं रक्तशमश्रुं पापपुरुषमङ्गुष्ठपरिमाणमधोमुष्णं विचिन्त्य नाभौ ह्रूंकारं रक्तवर्णं ध्यात्वा तस्य

षोडशवारजपेन पूरकेण तद्भीजोत्थितवह्निना सपापपुरुषं शरीरे दग्धं विचिन्त्य, हृदि स्त्रींकारं पीतवर्णं ध्यात्वा तस्य यतुःषष्टिवारजपेन कुम्भकेन तद्दुत्थवायुना भस्म समुत्सार्य शिरसि श्वेतं ह्रौंकारं ध्यात्वा तस्य द्वात्रिंशद्भारजपेन रेयकेन तद्दुत्थाभूतधारया अस्थि प्लावयित्वा समस्तं जगदाप्लावयेत् । तत आत्मानमपगतव्यथं निर्मलं देवताया अलेदेन ध्यायेत् । तस्मिन् विश्वव्यापकजले आकाराद्रक्तपङ्कजं तदुपरि टाँकारात् श्वेतकमलं तत्र धूमवर्णं ह्रौंकारं ध्यात्वा ह्रौंकारोत्पन्नां ह्रौंभीजभूषितां कर्तुं ध्यात्वा कर्तुं परिगतं ध्यायेदात्मानं तारिणीमयमिति । ततो ध्यानं प्रत्यालीढपद्यामित्यादि । ललाटे श्वेतास्थियतुष्टयान्वितकपालपञ्चतययुतां पार्श्वद्वयेन नीलोत्पलमालां नीलनागबद्धजटाजूटां रक्तनागकुण्डलां शुभ्रनागळारां दूर्वाभनागोपवीतां सरक्तमांसभाण्डमण्डितमुष्टिनिविष्टजटाजूटलज्जाभङ्गाभूषितोर्ध्वदक्षकरां तदधस्ताद् दक्षदस्तेन ह्रौं भीजभूषितकर्तृकाधरां वामोर्ध्वकरे त्रिजगज्जगज्यसमेतशुभ्रकपालधरामधस्ताद्रक्तनालकिञ्चिद्विद्धकस्वरनीलोत्पलकरां धूम्राभनागकेयूरां पीतनागकङ्कुलां शवाङ्गुठां निर्भरयन्त्राणधिया शवदृष्टयगतसङ्कुचितदक्षिणायरणां शवपादद्वयोपरि स्थितप्रसारितवामयरणां कुन्दाभनागकटिसूत्रामीषद्रक्तनागनूपुरां सद्यःकृत्तगलद्रक्तधारा-यो-च्येकेशत्राथितपाशज्वलनलथितामध्यस्थितां द्वीपियर्मोपरिवस्त्रां देवीं विभाव्य देवीरूपमात्मानं विभावयेत् । तस्मिन् परमात्मनो देहे भिन्नाभिन्नतया स्थितां विद्युल्लताभासुरां शब्दब्रह्मात्मकपञ्चाशन्मातृकाप्रकृतिभूतां ह्रौंकारस्वररूपां मायापदार्थभूतां शक्तिं विचिन्त्य तस्याः सकाशादाकाशं ततो वायुस्ततोऽग्निस्तत आपोऽदृश्यः पृथिवीति पञ्चभूतानि क्रमेणोत्पन्नानि विभाव्यैतेभ्योऽपि भूतेभ्यः स्वीयं सूक्ष्मशरीरं तेजोरूपं देवताराधनयोग्यमुत्पन्नं विभावयेत् । ततः सोऽहमिति मन्त्रेण कुण्डलिनीद्वारा ज्ञवात्मानं हृत्कमलमानीय कुण्डलिनीं मूलाधारे स्थापयेत् ।

शरीराकारभूतानां भूतानां यद्विशोधनम् ।

अव्ययब्रह्मसंयोगात् भूतशुद्धिरियं मता ॥ ४१ ॥*

[अङ्कुरोत्पत्तानकरौकृत्या पादाग्रादिजानुपर्यन्तं भूमण्डलम्, ततो नाभिपर्यन्तमपाम्, ततो हृत्पर्यन्तं तेजसः, ततो भ्रूमध्यपर्यन्तं वायोः, ततो ब्रह्मरन्ध्रपर्यन्तं गगनस्थेत्येवं भूतमण्डलानि विचिन्त्य मूलाधारे ह्रौंकारोत्थध्वनिना प्रबुद्धां यथाक्रमं संलूतभूततत्त्वां सुषुम्नाध्वना स्वाधिष्ठानाद्व्यङ्गाणि भित्त्वा गच्छन्तीं कुण्डलिनीं विभाव्य । अंसं ४१ति मन्त्रं जपन् प्रदीपकलिकाकारं हृद्गर्तनं ज्ञवात्मानं गृहीत्वा ब्रह्मरन्ध्रोपरिगतसहस्रदलसरोजवर्तिनि सखिदानन्दरूपे परमशिवे सतत्त्वं ज्ञवं संयोज्य तत्रैव लीनां य तां विभावयेत् ।

ततः -

ततः पुरुषनिर्भं पापमनाद्विभवसञ्चितम् ।

ब्रह्महत्याशिरस्कं य स्वर्णस्तेयभुजद्वयम् ॥

सुरापानलुदा युक्तं गुरुतल्पकटिद्वयम् ।

तत्संयोगपदद्वन्द्वमङ्गाप्रत्यङ्गपातकम् ॥

उपपातकरोमाणं रक्तशमश्रुविलोचनम् ।

भङ्गयर्मधरं कुप्यमङ्गुष्ठपरिमाणकम् ॥

अधोमुपं कृष्णवर्णो दक्षकुक्षौ विचिन्तयेत् ।

एति ज्ञानोन्नयनोक्तं पापपुरुषं विचिन्तयेत् । ततो नाभौ द्रौं बीजं रक्तवर्णो ध्यात्वा तद्बीजोत्थवह्निना पापदेहं शुष्कं दग्धं य विचिन्त्य, लृद्ये स्त्रीं बीजं पीतवर्णो विचिन्त्य तद्दुष्टेन वायुना पापपुरुषभस्म बहिः प्रक्षिप्य, भूमध्ये ङूं बीजं पूर्णचन्द्रनिभं ध्यात्वा रेचकेन तद्बीजाद्भवितामृतेन तद्भस्ममाप्त्वाप्य पिण्डीकृत्य यथापूर्वं स्थूलदेहमुत्पन्नं विभावयेत् । ततस्तथाभूतवृष्ट्या समस्तां मर्डीं प्लावयेत् । तत आत्मानं निर्लेपं निर्गुणं शुद्धं तारिणीमयं क्षणं विमृश्य अन्तरिक्षे आःकाराद्भक्तपङ्कजं तद्गुपरि टाङ्गारं तस्मात् श्वेतपद्मं तद्गुपरि नीलवर्णं ङूंकारं विचिन्त्य तद्गुपरि कर्तृकां ङूंकारबीजलाञ्छितां विचिन्त्य तस्या उपरि चिद्रूपं परमात्मनो देहं विचिन्त्य तस्मिन् परमात्मनो देहे निम्नाभिन्नतया स्थितां विद्युल्लताभासुरां शब्दब्रह्मात्मकपञ्चाशन्मातृकाप्रकृतिभूतां द्रौंकारस्वरूपां मायापदार्थभूतां शक्तिं विचिन्त्य तस्याः सकाशादाकाशमाकाशाद् वायुर्वायोरग्निरग्निरापोऽदृढ्यः पृथिवीति पञ्चभूतानि ह्रमेणोत्पन्नानि विभाव्यैतेभ्योऽपि भूतेभ्यः स्वीयसूक्ष्मशरीरं तेजोऽप्यं देवताराधनयोग्यमुत्पन्नं विभावयेत् । ततः परमशिवसङ्गादभूतमयं श्रुवात्मानं सोऽहमिति मन्त्रं जपन् कुण्डलिन्या लृद्यस्थानं नीत्वा कुण्डलिनीं य मूलाधारस्थितस्वयम्भूलिङ्गेन सार्धत्रिवलयकारेण वेष्टयित्वा स्थितां विचिन्तयेत् । एतथं भावनासिद्धं य सूक्ष्मदेहं तारिणीरूपं भावयेदिति भूतशुद्धिः ।

अशाक्तस्तु मूलाधारोत्थितकुण्डलिन्या लृद्धर्तिश्रुवात्मानं हंस एति मन्त्रेण ब्रह्मरन्ध्रस्थपरमशिवे संयोज्य सोऽहमिति मन्त्रेण श्रुवपरमात्मनोरैक्यं विचिन्त्य तस्माद् ब्रह्मणः प्रादुर्भूतं नूतनं शरीरं भावयेदिति ।

अन्तरिक्षे ततो ध्यायेदाःकाराद्भक्तपङ्कजम् ।

तस्योपरि पुनर्ध्यायेद्वाङ्गारात् श्वेतपङ्कजम् ॥

भूयस्तस्योपरि ध्यायेत् ङूंकारानीलपङ्कजम् ।

तस्योपरि पुनर्ध्यायेत् कर्तृकां बीजलाञ्छिताम् ॥

कर्तृपरिगतं ध्यायेदात्मानं तारिणीमयम् ।

शमशानं तत्र सञ्चिन्त्य तत्र कल्पतरुं स्मरेत् ॥

तन्मूले मणिपीठं य नानामणिविभूषितम् ।

शिवाभिर्बहुमांसास्थिमोदमानाभिरन्ततः ॥

यतुर्दिक्षु शवा मुण्डाश्चिताङ्गारास्थिभूषिताः ।

तन्मध्ये भावयेद्देवीं यथोक्तध्यानयोगतः ॥

प्रत्यालीढपदां घोरान् मुण्डमालाविभूषिताम् ।

अर्वा लम्बोदरीं भीमां व्याघ्रयर्मावृतां कटौ ॥

नवयौवनसम्पन्नां सर्वाभरणभूषिताम् ।

यतुर्भुजां ललज्जिह्वां मडाभीमां वरप्रदाम् ॥

अङ्गकर्तृसमायुक्तसव्येतरभुजद्वयाम् ।

કપાલોત્પલસંયુક્તસવ્યપાણિયુગાન્વિતામ્ ॥

પિડ્ગોઐકજટાં ધ્યાયેન્મૌલાવક્ષોભ્યભૂષિતામ્ ।

બાલાર્કમણ્ડલાકારલોચનત્રયભૂષિતામ્ ॥

જવલચ્ચિતામધ્યગતાં ધોરદંટ્ટાકરાલિનીમ્ ।

સાવેશસ્મેરવદનાં સ્ચલહુરવિભૂષિતામ્ ॥

વિશ્વવ્યાપકતોયાન્તઃ શ્વેતપદ્મોપરિ સ્થિતામ્ ।

અક્ષોભ્યો દેવીમૂર્ધન્યસ્ત્રિમૂર્તિર્નાગરૂપધૃક્ ॥]*

ઇતિ ભૂતશુદ્ધિઃ ॥

* અત્ર ભૂતશુદ્ધેઃ પ્રકારદ્વયં દર્શિતમ્ । કોષાન્તર્ગતઃ પ્રકારઃ “દુ” માતૃકાનુસારી વિસ્તરઃ, “પ” માતૃકાનુસારી પ્રકારશ્ચ સક્લિપ્તઃ ।

અથ જીવન્યાસઃ

અસ્ય શ્રીપ્રાણપ્રતિષ્ઠામન્ત્રસ્ય -

શિરસિ બ્રહ્મવિષ્ણુમહેશ્વરેભ્ય ઋષિભ્યો નમઃ ।

મુખે ઋગ્યજુઃસામભ્યઃ છન્દોભ્યો નમઃ ।

હૃદયે પ્રાણશક્ત્યૈ દેવતાયૈ નમઃ ।

ગુહ્યે આં બીજાય નમઃ ।

પાદયોઃ દ્વીં શક્તયે નમઃ ।

નાભૌ કૌં કીલકાય નમઃ ।

ઇતિ વિન્યસ્ય મમ પ્રાણશક્તિપ્રતિષ્ઠાર્થે વિનિયોગ ઇતિ કૃતાગ્જલિરુક્તવા -

આँ દ્વીँ કૌँ અં કં ખં ગં ઙં ઙં આકાશવાય્વગ્નિસલિલપૃથિવ્યાત્મને આં હૃદયાય નમઃ ।

આँ દ્વીँ કૌँ ઇં ઈં ઞં ઞં શબ્દસ્પર્શરૂપરસગન્ધાત્મને ઈં શિરસે સ્વાહા ।

આँ દ્વીँ કૌँ ઊં ઊં ઊં ઊં શ્રોત્રત્વક્ષ્યક્ષુર્જિભ્રાદ્રાણાત્મને ઊં શિખાયૈ વષટ્ ।

આँ દ્વીँ કૌँ ઋં તેં થં દં ધં નં વાક્યાણિપાદપાયૂપસ્થાત્મને ઋં કવચાય હૂં ।

આँ દ્વીँ કૌँ ઓં પં કું બં ભં મં વચનાદાનગમનવિસર્ગાનન્દાત્મને ઔં નેત્રત્રયાય વૌષટ્ ।

આँ દ્વીँ કૌँ અં યં રં લં વં શં ષં સં હં ક્ષં મનોબુદ્ધ્યહુરચિત્તાત્મને અઃ અસ્ત્રાય કૃટ્ ।

ઇતિ મન્ત્રાનડ્ગુષ્ઠાદિતલાન્તં કરયોર્વિન્યસ્ય હૃદયાદિષડ્ગોષ્વપિ ન્યસેત્ । તતો

નાભ્યાદિપાદાગ્રાન્તં આં નમઃ,

કણ્ઠાદિનાભ્યન્તં દ્વીં નમઃ,

મૂર્ધાદિકણ્ઠાન્તં કૌં નમઃ ।

यं त्वगात्मने नमः,
 रं असृगात्मने नमः,
 लं मांसात्मने नमः,
 वं मेदात्मने नमः,
 शं अस्थ्यात्मने नमः,
 षं मज्जात्मने नमः,
 सं शुक्लात्मने नमः,
 लं प्राणात्मने नमः,
 क्षं ज्ञानात्मने नमः

एति यादीन् लृटि विन्यस्य समस्तेन प्राणप्रतिष्ठामन्त्रेण सकृद् व्यापकं कृत्वा ध्यायेत् -

रक्ताब्धिपोतारुणपद्मसंस्थां

पाशाङ्कुशाविक्षुशरासबाणान् ।

शूलं कपालं धर्तीं कराब्जै

रक्तां त्रिनेत्रां प्रणमामि देवीम् ॥

वामाधूर्ध्वयोराद्ये, तदाधधःस्थयोरन्ये, तदाधधःस्थयोरपर एत्यायुधध्यानम् । एति ध्यात्वा लृटि लेलिहामुद्रया सङ्कितं दक्षदस्तं निधाय “आँ ह्रीँ कौँ लंसः तारिण्याः प्राणा एल प्राणाः आँ ह्रीँ कौँ लंसः तारिण्याः ञुव एल स्थितः आँ ह्रीँ कौँ लंसः तारिण्याः सर्वेन्द्रियाणि आँ ह्रीँ कौँ लंसः तारिण्या वाऽमनोनेत्रश्रोत्रघ्राणप्राणा एलगत्य सुभुं चिरं तिष्ठन्तु स्वाहा” एति पठित्वा षोडशसंस्कारसिद्धयर्थं षोडशवारं प्रणवं पठेत् । अत्रात्मप्राणप्रतिष्ठायाममुष्यपदस्थाने ममेति पठन्ति केचित् । तच्चिन्यम् । तथा य रुद्रयामले -

अमुकपदं लि यद्रूपं यत्र मन्त्रे य दृश्यते ।

साध्याभिधानं तद्रूपं तत्र स्थाने नियोजयेत् ॥ एति ।

अथ मातृकान्यासः

अस्यावश्यकत्वं तु हेत्कारिणीतन्त्रे-

मन्त्रा मूकत्वमायान्ति विन्यासेन विना लिपेः ।

सर्वमन्त्रप्रसिद्धयर्थं तस्मादाद्यौ लिपिं न्यसेत् ॥ एति ।

सानुस्वारैः षोडशस्वरैः पूरकः । तथैव कादिमान्तैः पञ्चविंशत्या

कुम्भकः । यादिकान्तैर्दशाभी रेयकः । एत्थं प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि अस्य श्रीमातृकामन्त्रस्य ब्रह्मणो ऋषये नमः । मुष्णे गायत्रीछन्दसे नमः । लृटि श्री मातृकासरस्वत्यै देवतायै नमः । गुल्ये लल्लभ्यो बीजेभ्यो नमः । पादयोः स्वरैभ्यः शक्तिभ्यो नमः । नाभौ अव्यक्ताय कीलकाय नमः । मम सर्वाभीष्टसिद्धये तारिण्यङ्गतया मातृकान्यासे विनियोग एति स्मृत्वा

અં કં ખં ગં ઘં ઙં આં હૃદયાય નમઃ ।
 ઇં ચં છં જં ઝં ઞં ઈં શિરસે સ્વાહા ।
 ઉં ટં ઠં ડં ઢં ણં ઊં શિખાયૈ વષટ્ ।
 ઐં તં થં દં ધં નં ઐં કવચાય હૂં ।
 ઔં પં ફં ભં મં ઔં નેત્રત્રયાય વૌષટ્ ।
 અં ચં રં લં વં શં ષં સં હં ળં અઃ અસ્ત્રાય કૃટ્ ।

ઇતિ મન્ત્રાનંડુગુષ્ઠાદિતલાન્તં કરયોર્હૃદયાદ્યસ્ત્રાન્તમંડુગેષુ ચ વિન્યસ્ય ધ્યાયેત્ -
 પગ્ચાશદ્ભર્ણભેદૈર્વિહિતવદનદોઃપાદયુક્તુક્ષિવક્ષોદેશાં
 ભાસ્વલ્કપર્દાકલિતશશિકલામિન્દુકુન્દાવદાતામ્ ।
 અક્ષસ્ત્રક્ષુભચિન્તાલિખિતવરકરાં ત્રીક્ષણાં પદ્મસંસ્થા-
 મચ્છાકલ્પામતુચ્છસ્તનજઘનભરાં ભારતીં તાં નમામિ ॥

દક્ષોર્ધ્વકરમારભ્ય દક્ષાઘઃકરપર્યન્તમાયુધધ્યાનમ્ । ચિન્તાલિખિતં પુસ્તકમ્ । ઇતિ બ્રહ્મરન્ધ્રસ્થવર્ણારવિન્દે
 ધ્યાત્વા તાલુમૂલસ્થવિશુદ્ધિચક્રે ષોડશદલેષુ સ્વાગ્રાદિપ્રાદક્ષિણ્યેન અં નમઃ, આં નમઃ ઇત્યાદિ પ્રતિમન્ત્રમેકૈકં સ્વરં
 મનસા ન્યસેત્ । તતો હૃદયસ્થેડનાહત ચક્રે દ્વાદશદલેષુ તથૈવ કાદિઠાન્તાન્ દ્વાદશવર્ણાન્ ન્યસેત્ । તતો
 નાભિસ્થમણિપૂરકે ચક્રે દશદલેષુ ડાદિકાન્તાન્ દશવર્ણાન્ તથૈવ ન્યસેત્ । તતો લિડગમૂલે
 સ્વાધિષ્ઠાનચક્રે ષડ્દલેષુ બાદિલાન્તાન્ ષડ્વર્ણાન્ તથૈવ ન્યસેત્ । તતો મૂલાધારે ચતુર્દલેષુ વાદિસાન્તાન્ ચતુરો
 વર્ણાન્ તથૈવ ન્યસેત્ । તતો ભ્રૂમધ્યસ્થાજ્ઞાચક્રે દ્વયોઃ પત્રયોઃ હં ક્ષં ઇતિ વર્ણોદ્વયં ન્યસેત્ ।
 ઇતિ અન્તર્માતૃકાન્યાસઃ ॥

તતો બહિર્માતૃકાન્યાસઃ

અં નમઃ શિરસિ ।
 આં નમો મુખવૃત્તે ।
 ઇં નમ ઇં નમો દક્ષવામનેત્રયોઃ ।
 ઉં નમ ઊં નમો દક્ષવામશ્રોત્રયોઃ ।
 ઋં નમ ઋં નમો દક્ષવામઘ્રાણયોઃ ।
 ૠં નમ ૠં નમો દક્ષવામગણ્ડયોઃ ।
 ઐં નમ ઐં નમ ઊર્ધ્વાધરૌષ્ઠયોઃ ।
 ઔં નમ ઔં નમ ઊર્ધ્વાધરદન્તપડ્કત્યોઃ ।
 અં નમસ્તાલુમૂલે ।
 અઃ નમો જિહ્વાયામ્ ।
 કં નમઃ ખં નમો ગં નમો ઘં નમો ઙં નમ ઇતિ દક્ષિણાંસકૂર્પરમણિબન્ધાડુગુલીમૂલતદ્ગ્રકેષુ ।

थं नमः छं नमो जं नमो ञं नमो अं नमो वामांसदूर्परमणिबन्धाङ्गुलीमूलतदग्रकेषु ।
 टं नमः ठं नमो डं नमो ढं नमो एं नमो दक्षिणजङ्घामूलसन्धिपादमूलाङ्गुलीमूलतदग्रकेषु ।
 तं नमः थं नमो दं नमो धं नमो नं नमो वामजङ्घामूलसन्धिपादमूलाङ्गुलीमूलतदग्रकेषु ।
 पं नमो दक्षपार्श्वे ।
 कुं नमो वामपार्श्वे ।
 लं नमः पृष्ठे ।
 लं नमो नाभौ ।
 मं नमो जठरे ।
 यं त्वगात्मने नमो लृष्टि ।
 रं असृगात्मने नमो दक्षांसे ।
 लं मलमांसात्मने नमः ककुष्टि ।
 वं मेदात्मने नमो वामांसे ।
 शं अस्थ्यात्मने नमो लृदादिदक्षिणपाण्यन्ते ।
 षं मज्जात्मने नमो लृदादिवामपाण्यन्ते ।
 सं शुकात्मने नमो लृदादिदक्षपादे ।
 डं शुवात्मने नमो लृदादिवामपादे ।
 णं परमात्मने नमो लृदादिजठरे ।
 क्षं झानात्मने नमो लृदादिभुजे न्यसेत् ।
 बिन्दुयोगस्तु मातृकाणां वीर्ययोजनाय, अत एवासां बीजत्वसिद्धिरपीति सम्प्रदायः ।
 एति डेवलमातृकान्यासः ॥

अथ सृष्टिमातृकान्यासः

शिरसि ओँ अः नम एतारभ्य लृदादिवङ्त्रान्तं ओँ क्षः नम एत्यन्तमुक्तमातृकास्थानेषु सविसर्गमातृकां न्यसेत् ।
 एति सृष्टिमातृकान्यासः ॥

अथ स्थितिमातृकान्यासः

ऋष्यादिन्यासान् पूर्ववत् कृत्वा स्थितिमातृकां ध्यायेत् -
 अक्षस्रजं हरिणपोतमुदग्रदंडुं
 विधां करैरविरतं दधतीं त्रिनेत्राम् ।
 अर्धेन्दुमौलिमरुणामरविन्दवासां

વર્ણશ્રેણી પ્રણમત સ્તનભારનમ્રામ્ ॥

ઇતિ વર્ણારવિન્દે ધ્યાત્વા દક્ષપાદગુલ્ફે ઑં ડંઃ નમસ્તદ્ડગુલિમૂલે ઑં ઢંઃ નમ ઇત્યાદિ દક્ષપાદજનુનિ ઑં ઠંઃ નમ
ઇત્યન્તમુક્તસ્થાનેષ્વેવ બિન્દુવિસર્ગયુતાં માતૃકાં ન્યસેત્ ।

ઇતિ સ્થિતિમાતૃકાન્યાસઃ ॥

અથ સંહારમાતૃકાન્યાસઃ

ઋષ્યાદિન્યાસાન્ પૂર્વવદેવ કૃત્વા સંહારમાતૃકાં ધ્યાયેત્ -

સિન્દૂરકાન્તિમમિતાભરણાં ત્રિનેત્રાં

વિદ્યાક્ષસૂત્રમૃગપોતવરાં દધાનામ્ ।

પાર્શ્વસ્થિતાં ભગવતીમપિ કાઞ્ચનાભાં

ધ્યાયેત્ કરાબ્જઘૃતપુસ્તકવર્ણમાલામ્ ॥

ઇતિ વર્ણારવિન્દે ધ્યાત્વા હૃદાદિવક્ત્રાન્તં ઑં ક્ષં નમો હૃદાદિનાભ્યન્તં ઑં લં નમ ઇત્યાદિ શિરસિ ઑં અં નમ
ઇત્યન્તં બિન્દુયુતમાતૃકામુક્તસ્થાનેષ્વેવ ન્યસેત્ ।

ઇતિ સંહારમાતૃકાન્યાસઃ ॥

બહિર્માતૃકાન્યાસા

અડ્ગુષ્ઠાનામિકાભ્યામેવ કાર્યાઃ, “અડ્ગુષ્ઠાનામિ કાભ્યાં ચ ન્યાસઃ સર્વત્ર સમ્મતઃ” ઇતિ પદ્યવાહિનીવચનાત્ ।
ઇદં ચ ન્યાસેષુ મુદ્રાણામનુપાદાને, તેન ઋષ્યાદિન્યાસસ્તત્તન્મુદ્રાભિરેવ ભવતિ, તત્ર મુદ્રાવિશેષાણામુપાદાનાદિતિ ।
યસ્તુ ગૌતમીયોક્તો માતૃકાન્યાસસ્થલીયોડ્ડગુલિનિયમઃ, સ તુ વૈષ્ણવમન્ત્રાડ્ગમાતૃકાન્યાસવિષય ઇતિ ધ્યેયમ્ ।
અત્ર બ્રહ્મચારિણઃ સૃષ્ટિસ્થિતિસંહારાન્ કૃત્વા પુનઃ સૃષ્ટિઃ । ગૃહિણસ્તુ પુનઃ સૃષ્ટિસ્થિતી । યતિવૈખાનસયોસ્તુ
પુનઃ સૃષ્ટિસ્થિતિસંહારા ઇતિ વિવેકઃ ।

અથ તારોત્તૈકપઞ્ચાશત્કલામાતૃકાન્યાસઃ

શ્રીકણ્ઠાધાન્ શમ્ભુભક્તો વૈષ્ણવઃ કેશવાદિકાન્ ।

ગણેશાદૌસ્તુ તત્સેવી શાક્તો યો માતૃકાકલાઃ ॥

ઇતિ વચનાત્ કલામાતૃકાન્યાસ આવશ્યકઃ ।

અસ્ય શ્રીકલામાતૃકાન્યાસસ્ય શિરસિ પ્રજાપતિઋષયે નમઃ । મુખે ગાયત્રીછન્દસે નમઃ । હૃદયે
શ્રીકલામાતૃકાસરસ્વત્યૈ દેવતાયૈ નમઃ । ગુહ્યે હલ્ભ્યો બીજેભ્યો નમઃ । પાદયોઃ સ્વરેભ્યઃ શક્તિભ્યો નમઃ
। નાભૌ અવ્યક્તાય કીલકાય નમઃ । મમ સર્વાભીષ્ટસિદ્ધયે શ્રીતારામન્ત્રાડ્ગત્વેન ન્યાસે વિનિયોગઃ ॥

एति कुताञ्जलिरुक्त्वा

अं औं आं वृदयाय नमः,

ए औं ए शिरसे स्वाडा,

उं औं उं शिषायै वषट्,

ऐं औं ऐं कवचाय हुँ,

ओं औं ओं नेत्रत्रयाय वौषट्,

अं औं अः अस्त्राय इट्

एति मन्त्रानङ्गुष्ठादितलान्तं करयोर्लृदयाद्यस्त्रान्तमङ्गेषु य विन्यस्य ध्यायेत् -

उस्तैः पद्मं रथाङ्गं गुणमथ उरिणं पुस्तकं वर्णमालां

टङ्गं शुभ्रं कपालं दरममृतलस्रष्टेमकुम्भं वडन्तीम् ।

मुक्ताविद्युत्पयोदस्फुटिकनवजपाबन्धुरैः पञ्चवक्त्रै-

स्त्र्यक्षैर्वक्षोजनम्रां सकलशशिनिभां शारदां तां नमामि ॥

वामाधधःकरयोरधे तदाधूर्ध्वयोरन्ये तदाधूर्ध्वयोरन्ये । एत्यायुधध्यानम् । गुणस्त्रिशूलं, दरः शङ्खः । एति
वर्णारविन्दे ध्यात्वा डेवलमातृकास्थानेषु न्यसेत् ।

ओं अं निवृत्त्यै नमः ।

ओं आं प्रतिष्ठायै नमः ।

ओं ए विधायै नमः ।

ओं ए शान्त्यै नमः ।

ओं उं एन्धिकायै नमः ।

ओं उं ए दीपिकायै नमः ।

ओं ऋ रेचिकायै नमः ।

ओं ऋ भोचिकायै नमः ।

ओं लं परायै नमः ।

ओं लं सूक्ष्मायै नमः ।

ओं ऐं सूक्ष्मामृतायै नमः ।

ओं ऐं ज्ञानामृतायै नमः ।

ओं ओं आप्यायिन्यै नमः ।

ओं औं व्यापिन्यै नमः ।

ओं अं व्योमरुपायै नमः ।

ओं अः अनन्तायै नमः ।

ओँ ङं सृष्ट्यै नमः ।
 ओँ षं ऋद्ध्यै नमः ।
 ओँ गं स्मृत्यै नमः ।
 ओँ घं मेधायै नमः ।
 ओँ उं कान्त्यै नमः ।
 ओँ यं लक्ष्यै नमः ।
 ओँ छं द्युत्यै नमः ।
 ओँ जं स्थिरायै नमः ।
 ओँ जं स्थित्यै नमः ।
 ओँ ञं सिद्ध्यै नमः ।
 ओँ टं जरायै नमः ।
 ओँ ठं पालिन्यै नमः ।
 ओँ उं क्षान्त्यै नमः ।
 ओँ ढं ष्वर्यै नमः ।
 ओँ षं रत्यै नमः ।
 ओँ तं कामिकायै नमः ।
 ओँ थं वरदायै नमः ।
 ओँ दं ह्यै नमः ।
 ओँ धं प्रीत्यै नमः ।
 ओँ नं दीर्घायै नमः ।
 ओँ पं तीक्ष्णायै नमः ।
 ओँ कं रौद्यै नमः ।
 ओँ बं भयायै नमः ।
 ओँ भं निद्रायै नमः ।
 ओँ मं तन्द्रायै नमः ।
 ओँ यं क्षुधायै नमः ।
 ओँ रं क्रोधायै नमः ।
 ओँ लं क्रियायै नमः ।
 ओँ वं उत्थार्यै नमः ।
 ओँ शं मृत्युञ्जयायै नमः ।
 ओँ षं पीतायै नमः ।
 ओँ सं श्रेतायै नमः ।

ओं उं अरुणायै नमः ।
 ओं णं असितायै नमः ।
 ओं क्षं अनन्तायै नमः ।
 छति प्रणवादिनमोन्तेन ।

छति कलामातृकान्यासः ॥

अथ षोढान्यासः

तन्त्रयूडामणौ -

रुद्रैस्तु प्रथमो न्यासो द्वितीयस्तु ग्रहैर्भतः ।
 लोकपालैस्तृतीयः स्याच्छिवशक्तया चतुर्थकः ॥
 तारादिभिः पञ्चमः स्यात् षष्ठः पीठैर्निगद्यते ।
 अतेन सङ्घिता रुद्राः पञ्चाशत् परिकीर्तिताः ॥
 भिन्दुयुक्तैर्मातृकार्णैस्त्र्यक्षरी पूर्वपूर्वकैः ।
 उन्तैर्नमोन्तैर्देवेशि विन्ध्यसेतान् कृमात् सुधीः ॥
 तारिणी त्र्यक्षरी प्रोक्ता भवभन्धविनाशिनी ।
 नीलवर्णा त्रिनयनां शवासनसमुन्नताम् ।

भिन्नती विविधाकल्पान्मौलावक्षोभ्यभूषिताम् ॥ छति ।

अथ प्रयोगः

द्रीं त्रीं ह्रूं अं श्रीकण्ठेशाय नमः ।
 द्रीं त्रीं ह्रूं आं अनन्तेशाय नमः ।
 द्रीं त्रीं ह्रूं छं सूक्ष्मेशाय नमः ।
 द्रीं त्रीं ह्रूं छं त्रिमूर्तीशाय नमः ।
 द्रीं त्रीं ह्रूं छं अमरेशाय नमः ।
 द्रीं त्रीं ह्रूं छं अर्धाशाय नमः ।
 द्रीं त्रीं ह्रूं ऋं भारभूतीशाय नमः ।
 द्रीं त्रीं ह्रूं ऋं अतिथीशाय नमः ।
 द्रीं त्रीं ह्रूं लं स्थाण्वीशाय नमः ।
 द्रीं त्रीं ह्रूं लं उरेशाय नमः ।

- ॐ त्रीं ॐ अं जिह्वाशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ औं भौतिकेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ औं सद्योजतेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ औं अनुग्रहेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ अं अकूटेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ अं मलासेनेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ कं कोधीशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ षं यज्ञेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ गं पञ्चान्तकेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ घं शिवोत्तमेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ ङं अकरुद्रेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ चं कूर्मेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ छं अकनेत्रेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ जं यतुराननेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ ञं अजेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ ञं सर्वेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ टं सोमेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ ठं लाङ्गलीशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ डं दारकेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ ढं अर्धनारीशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ णं उमाकान्तेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ तं आषाढीशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ थं दण्डेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ दं अत्रीशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ धं मीनेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ नं मेषेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ पं लौहितेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ ङं शिष्मीशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ ञं छगलेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ ञं द्विरेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ मं मलाकालेशाय नमः ।
 ॐ त्रीं ॐ यं त्वगात्मने वाणीशाय नमः ।

ङ्रीं त्रीं लूं रं असृगात्मने भुज्जुशाय नमः ।
 ङ्रीं त्रीं लूं लं मांसात्मने पिनाकीशाय नमः ।
 ङ्रीं त्रीं लूं वं मेदात्मने भङ्गीशाय नमः ।
 ङ्रीं त्रीं लूं शं अस्थ्यात्मने वकेशाय नमः ।
 ङ्रीं त्रीं लूं षं मज्जात्मने श्वेतेशाय नमः ।
 ङ्रीं त्रीं लूं सं शुक्लात्मने भृगुशाय नमः ।
 ङ्रीं त्रीं लूं ङं प्राणात्मने नकुलीशाय नमः ।
 ङ्रीं त्रीं लूं ङं शक्त्यात्मने शिवेशाय नमः ।
 ङ्रीं त्रीं लूं क्षं क्रोधात्मने संवर्तेशाय नमः ।

एत्यङ्गुष्ठानामिकाभ्यां मातृकास्थानेषु न्यसेत् । अेषां रुद्राणां ध्यानं तु -

“अते रुद्राः स्मृता रक्ता घृतशूलकपालकाः” इति ।

केचित्तु “रुद्रैश्च प्रथमो न्यासः” इत्यत्र रुद्रपदं स्वीयशक्तीनामुपलक्षणं मन्वाना रुद्रान् सशक्तिकान् प्रयुञ्जन्ते
 । तथा य तेषां मते ङ्रीं त्रीं लूं अं श्रीकण्ठेशाय पूर्वार्द्धे नम इत्याद्यः प्रयोगा बोध्याः । पूर्वार्द्ध्यादिशक्तयस्तु
 शारदातिलकादौ द्रष्टव्याः । विस्तरभियाऽनुपयोगाख्यात्र न लिप्तिताः ॥

अथ ग्रन्थ्यासः

उदये ङ्रीं त्रीं लूं अं आं एं ऐं ओं ऋं ॠं लूं ऐं औं औं अं अः रक्तवर्णाय सूर्याय नमः ।
 भ्रूमध्ये ङ्रीं त्रीं लूं यं रं लं वं शुक्लवर्णाय सोमाय नमः ।
 नेत्रत्रये ङ्रीं त्रीं लूं ङं ङं गं घं ङं लोहितवर्णाय मङ्गलाय नमः ।
 उदयवृत्ते ङ्रीं त्रीं लूं यं छं जं ङं श्यामवर्णाय बुधाय नमः ।
 कण्ठकूपे ङ्रीं त्रीं लूं टं ठं ङं पीतवर्णाय भृशस्यतये नमः ।
 गलप्रदेशे ङ्रीं त्रीं लूं तं थं दं धं नं पाण्डुरवर्णाय शुक्राय नमः ।
 नाभौ ङ्रीं त्रीं लूं पं फं भं मं नीलवर्णाय शनैश्चराय नमः ।
 वक्त्रे ङ्रीं त्रीं लूं शं षं सं ङं धूम्रवर्णाय राहवे नमः ।
 पादयोः ङ्रीं त्रीं लूं ङं क्षं धूम्रवर्णयः केतुभ्यो नमः ।

इति ग्रन्थ्यासः ॥

अथ लोकापालन्यासः

मध्यललाटे ङ्रीं त्रीं लूं अं एं ऋं लूं ऐं औं अं अं रुद्राय नमः ।
 दक्षनेत्रोपरि ङ्रीं त्रीं लूं आं एं ओं ऋं लूं ऐं औं अः अग्रये नमः ।

अथ पीठन्यासः

मूलाधारे ह्रीं त्रीं ह्रूं अं एं उं ऋं लं ऐं औं अं कामरूपपीठाय नमः ।
 वृद्धये ह्रीं त्रीं ह्रूं आं ईं ओं ऋं लृं ऐं औं अः जालन्धरपीठाय नमः ।
 ललाटे ह्रीं त्रीं ह्रूं कं ङं गं घं ङं पूर्णगिरिपीठाय नमः ।
 केशान्ते ह्रीं त्रीं ह्रूं यं छं जं ञं उडुयानपीठाय नमः ।
 भूमध्ये ह्रीं त्रीं ह्रूं टं ठं डं ढं एं वाराणसीपीठाय नमः ।
 नेत्रद्वये ह्रीं त्रीं ह्रूं तं थं दं धं नं अवन्तीपीठाय नमः ।
 मुजवृत्ते ह्रीं त्रीं ह्रूं पं फं भं मं मायावतीपीठाय नमः ।
 कण्ठे ह्रीं त्रीं ह्रूं यं रं लं वं मधुपुरीपीठाय नमः ।
 नाभौ ह्रीं त्रीं ह्रूं शं षं सं उं अयोध्यापीठाय नमः ।
 कट्यां ह्रीं त्रीं ह्रूं णं क्षं काञ्चीपीठाय नमः ।
 इति पीठन्यासः ।
 इति तन्त्रयूगामण्युक्तमहाषोढान्यासः ॥

अथ नीलतन्त्रोक्तषोढान्यासः

केशान्ते मूलं अं नमः, मुजवृत्ते मूलं आं नमः इत्यारभ्य वृद्धादिवक्त्रान्तं मूलं क्षं नमः इति क्रमेण ऐको न्यासः ।
 वृद्धादिवक्त्रान्तं मूलं क्षं नमो वृद्धादिनाभ्यन्तं मूलं लं नमः इत्यारभ्य केशान्ते मूलं अं नमः इत्यन्तं व्युद्धमेण द्वितीयो
 न्यासः । अथ पुनर्न्यासयत्तुष्टयं कृत्वा षोढान्यासो भवति ।
 इति नीलतन्त्रोक्तगुण्यषोढान्यासः ॥

अथ रुद्रयामलोक्तगुण्यषोढान्यासः

[केशान्ते अं औं अं औं अं औं नमः, मुजवृत्ते आं औं आं औं आं औं नमः इत्यारभ्य वृद्धादिवक्त्रान्तं क्षं औं क्षं
 औं क्षं औं नमः इत्यन्तं न्यसेदिति प्रथमो न्यासः ।
 केशान्ते अं ह्रीं अं ह्रीं अं ह्रीं नमः इत्यारभ्य वृद्धादिवक्त्रान्तं क्षं ह्रीं क्षं ह्रीं क्षं ह्रीं नमः इत्यन्तो द्वितीयः ।
 केशान्ते अं स्त्रीं अं स्त्रीं अं स्त्रीं नमः इत्यारभ्य वृद्धादिवक्त्रान्तं क्षं स्त्रीं क्षं स्त्रीं क्षं स्त्रीं नमः इत्यन्तस्तृतीयः ।
 केशान्ते अं ह्रूं अं ह्रूं अं ह्रूं नमः इत्यादि वृद्धादिवक्त्रान्तं क्षं ह्रूं क्षं ह्रूं क्षं ह्रूं नमः इत्यन्तश्चतुर्थः ।
 केशान्ते अं ह्रृत् अं ह्रृत् अं ह्रृत् नमः इत्यादि वृद्धादिवक्त्रान्तं क्षं ह्रृत् क्षं ह्रृत् क्षं ह्रृत् नमः इत्यन्तः पञ्चमः ।
 केशान्ते अं मूलं अं मूलं अं मूलं नमः इत्यादि वृद्धादिवक्त्रान्तं क्षं मूलं क्षं मूलं क्षं मूलं नमः इत्यन्तः षष्ठः ।]
 इति रुद्रयामलोक्तषोढान्यासः ॥

अथ तारकान्यासः

तद्यथा -

शिरसि अं कं आकाशतत्त्वात्मिकायै रोहिणीरूपायै नमः ।
 मुभे आं षं वायुतत्त्वात्मिकायै मृगशिरारूपायै नमः ।
 लृद्ये ङं गं तेजस्तत्त्वात्मिकायै आर्द्रारूपायै नमः ।
 गुड्ये ङं घं जलतत्त्वात्मिकायै पुनर्वसूरूपायै नमः ।
 पाद्योः उं उं पृथिवीतत्त्वात्मिकायै पुष्यरूपायै नमः ।
 नसोः ऊं यं घ्राणतत्त्वात्मिकायै अश्लेषारूपायै नमः ।
 जिह्वायां ऋं ऌं रसनातत्त्वात्मिकायै मघारूपायै नमः ।
 यक्षुषोः ॠं ॡं यक्षुस्तत्त्वात्मिकायै पूर्वकृत्स्नरूपायै नमः ।
 सर्वाङ्गो लं लं त्वक्तत्त्वात्मिकायै उत्तरकृत्स्नरूपायै नमः ।
 श्रोत्रयोः लृं गं श्रोत्रतत्त्वात्मिकायै उस्तारूपायै नमः ।
 नसोः ऐं टं गन्धतत्त्वात्मिकायै चित्रारूपायै नमः ।
 जिह्वायां औं ठं रसतत्त्वात्मिकायै स्वातीरूपायै नमः ।
 यक्षुषोः औं उं रूपतत्त्वात्मिकायै विशाखारूपायै नमः ।
 सर्वाङ्गो औं ढं स्पर्शतत्त्वात्मिकायै अनुराधारूपायै नमः ।
 श्रोत्रयोः अं एं शब्दतत्त्वात्मिकायै ज्येष्ठारूपायै नमः ।
 लिङ्गो अः तं उपस्थतत्त्वात्मिकायै मूलारूपायै नमः ।
 गुड्ये अं थं पायुतत्त्वात्मिकायै पूर्वाषाढारूपायै नमः ।
 पाद्योः आं दं पादतत्त्वात्मिकायै उत्तराषाढारूपायै नमः ।
 उस्तयोः ङं घं पाणितत्त्वात्मिकायै श्रवणारूपायै नमः ।
 मुभे ङं नं वाक्तत्त्वात्मिकायै धनिष्ठारूपायै नमः ।
 लिङ्गो उं पं आनन्दतत्त्वात्मिकायै शतभिषारूपायै नमः ।
 गुड्ये उं ङं विसर्गतत्त्वात्मिकायै पूर्वभाद्रपदरूपायै नमः ।
 पाद्योः ॠं ऌं गतितत्त्वात्मिकायै उत्तरभाद्रपदरूपायै नमः ।
 उस्तयोः ॠं ऌं आदानतत्त्वात्मिकायै रेवतीरूपायै नमः ।
 मुभे लं मं वचनतत्त्वात्मिकायै अश्विनीरूपायै नमः ।
 नाभ्यादिमुभपर्यन्तं लृं ऐं औं यं रं लं वं
 अधस्तत्त्वात्मिकायै भरणीरूपायै नमः ।
 नाभ्यादिमस्तकपर्यन्तं औं अं अः शं षं सं उं ङं क्षं
 और्ध्वतत्त्वात्मिकायै कृत्तिकारूपायै नमः ।

अेतन्यासंस्थावश्यकत्वमुक्तं वीरतन्त्रे -

अङ्गत्वा तारकान्यासं तारिणीं प्रजपेद्यदि ।

शतलक्षप्रजमोऽपि न मन्त्रः सिद्धिदायकः ॥

एति तारकान्यासः ॥]

अथ ऋष्यादिन्यासः

ऋषिश्छन्दोदैवतानां विन्यासेन विना यदा ।

जप्यते साधकोऽप्येष तस्य तन्न फलं लभेत् ॥

एति वचनाद् ऋष्यादिन्यासस्यावश्यकत्वम् ।

[तथा य तन्त्रयूडामणौ -

अक्षोभ्य ऋषिरेतस्या बृहती छन्द एरितम् ।

नीलसरस्वती देवी त्रिषु लोकेषु गोपिता ॥

डूँ बीजमस्त्रशक्तिः स्याद्यत्तुर्वर्गङ्गलप्रदा ।

ऋषिं न्यसेत् मूर्ध्नि देशे छन्दस्तु मुष्पङ्कुजे ॥

देवता हृदये यैव बीजं गुड्यप्रदेशके ।

शक्तिं य पादयोश्चैव सर्वाङ्गु कीलकं न्यसेत् ॥ एति ।

तथा य योगिनीतन्त्रे-

“ऋष्यादीन् विन्यसेद्देवी यतुर्थाहृदयान्तिकान्” एति ।]

अथ प्रयोगः

शिरसि अस्य श्रीतारिणीमन्त्रस्य अक्षोभ्याय ऋषये नमः ।

मुष्पे बृहत्तै छन्दसे नमः ।

हृदये उग्रतारायै देवतायै नमः ।

गुड्ये डूँ बीजाय नमः ।

पादयोः हृद् शक्तये नमः ।

सर्वाङ्गु डूँ कीलकाय नमः

एति विन्यस्य ममोग्रताराप्रीतिजन्मसर्वाभीष्टसिद्धये विनियोग एति कृताञ्जलिर्निवेद्येत् । अत्र ऋषिश्छन्दोदैवताभीष्टशक्तीनां न्यासेऽङ्गुष्टवर्जं यतस्मोऽङ्गुलयः । कीलकन्यासस्तु व्यत्यस्ताभ्यां हस्ताभ्यां सर्वाङ्गु एति ।

અથ કરાડ્ગન્યાસઃ

હ્રીં શ્રીમદેકજટાયૈ હૃદયાય નમઃ ।
 હ્રીં તારિણ્યૈ શિરસે સ્વાહા ।
 હ્રૂં વજોદકે શિખાયૈ વષટ્ ।
 હ્રૂં ઉગ્રજટે કવચાય હ્રૂં ।
 હ્રીં મહાપ્રતિસરે (પરિસરે) નેત્રત્રયાય વૌષટ્ ।
 હ્રઃ પિન્ડગોત્રૈકજટે અસ્ત્રાય કૃટ્ ।

ઇતિ મન્ત્રાનડ્ગુષ્ઠાદિતલાન્તં હૃદયાધસ્ત્રાન્તં વિન્યસેત્ ।

[મૂર્ધાદિપાદાન્તં મૂલમન્ત્રં સામકૃત્વો વ્યાપકતયા ન્યસેત્] ।

અડ્ગન્યાસમુદ્રાસ્તુ તન્ત્રે -

હૃદયે મધ્યમાનામાતર્જનીભિર્ન્યસેદ્ બુધઃ ।
 મધ્યમાતર્જનીભ્યાં ચ શિરસિ ન્યાસમાચરેત્ ॥

અડ્ગુષ્ઠેન શિખાયાં ચ દશાભિઃ કવચે ન્યસેત્ ।
 નેત્રેષુ તિસૃભિશ્ચ સ્યાદસ્ત્રમૂર્ધ્વોર્ધ્વગં ત્રિશઃ ॥

મધ્યમાતર્જનીભ્યાં સ્યાદડ્ગમુદ્રા સ્મૃતા અમૂ । ઇતિ ।

[હૃદયે મધ્યાડ્ગુલિત્રયમ્, શિરસિ મધ્યમાતર્જન્યૌ, શિખાયામડ્ગુષ્ઠઃ, કવચે દશાડ્ગુલયઃ, નેત્રદ્વયે મધ્યમાતર્જન્યૌ, અસ્ત્રે મધ્યમાતર્જનીભ્યાં ઊર્ધ્વોર્ધ્વકમેણ તાલત્રયં દદ્યાત્ ।]

અથ યન્ત્રલેખનં

તદુક્તં સ્વતન્ત્રતન્ત્રે-

“ઇત્યં વિન્યસ્તદેહઃ સન્ ચક્રરાજં સમાલિખેત્” ઇતિ ।

[રુદ્રયામલેડપિ -

તતઃ કુકુમસિન્દૂરૈઃ કાર્યં યન્ત્રં તુ યોગિના ।
 સૌવાર્ણે રાજતે તામ્રે સ્ફાટિકે વૈદુમ્બે તથા ॥

ચક્રે તથોક્તવિધિના પૂજયા દેવી નરોત્તમૈઃ ।]

તથા ચ સૌવાર્ણાદિપીઠે કુકુમરક્તચન્દનાદિના “આઃ સુરેખે વજરેખે હ્રૂં કૃટ્ સ્વાહા” ઇતિ પઠન્ સ્વાગ્નિકોણકર્ણિકસદ્ધારૈકરેખાભૂપુરાવૃત્તસકેસરાષ્ટદલકમલાત્મકમ્, અથવા ષટ્કોણકર્ણિકસદ્ધારેખાવૃત્તસકેસરાષ્ટદલક યન્ત્રં વિલિખ્ય દિક્ષપત્રેષુ મધ્યે બીજાનિ વિલિખેત્ । તત્ર પૂર્વદલે માયાબીજં હ્રીં, દક્ષિણદલે વધૂબીજં સ્ત્રીં, ઉત્તરદલે ક્ષ, પશ્ચિમદલે ટ્, યોનિમધ્યે હ્રૂં કુર્યમિતિ । તત્ર યન્ત્રે મૂલેન પુષ્પાઞ્જલિં ન્યસેદિતિ ।

[तथा च क्रेत्कारिणीये -

सयोनिचन्दनेनाष्टदलं पद्मं लिभेत्ततः ।

मृद्धासनं समासाद्य मायां पूर्वदले लिभेत् ॥

मध्यभीजं द्वितीये ऋमुत्तरे पश्चिमे तु टम् ।

मध्ये भीजं लिभेत्तारं भूतशुद्धिमथाथरेत् ॥ इति ।

द्वितीये दक्षिणे । तारं लूँकारं ताराप्राणवत्वात् “भगे कूर्यं लिभेत् प्रिये” इति तैरवीयवचनाच्च ।

अत्र पूर्वादिद्विज्विभागरस्तु -

पूज्यपूज्ययोर्मध्ये प्राची दिग्मन्यते भुधैः ।

तदक्षिणं दक्षिणं स्यादुत्तरं योत्तरं मतम् ॥

पृष्ठं तु पश्चिमं ज्ञेयं सर्वत्रैवं प्रपूजयेत् ।

इति मालिनीतन्त्रवचनाद् वक्ष्यमाणमानसोल्लासवचनाच्च देवतासम्भुमदिगेव प्राचीत्यादिङ्कमेण बोध्या । तेन धर्मादिपूजनं पीठशक्तिपूजनमावरणपूजनं च । अतत् प्राच्यनुसारेणैव पर्यवस्यतीत्यवधेयम् ।

“भूतशुद्धिमथाथरेत्” इत्यस्य तु यन्त्रलेपनानन्तरं भूतशुद्धिं मकारपञ्चकशुद्धिमथाथरेत् कुर्याद् वीर इत्यर्थः, भूतपदस्य पञ्चसङ्ख्याबोधकत्वात् । यथा श्रुते तु - “इत्थं विन्यस्तदेलः सन् चक्राजं समालिभेत्” इति स्वतन्त्रतन्त्रविरोधापत्तेः । तन्त्रसारङ्गत्तु पीठपूजनानन्तरं भूतशुद्धिमाह ।

केचित्तु षट्कोणकर्णिकागर्भस्यैव यन्त्रस्य सद्धाररेभाद्रयात्मकभूपुरस्य वचनाद्भवात्

त्रिकोणकर्णिकागर्भस्यैका रेखा भूपुरे मानाभावात् ।

षट्कोणान्तर्गतं पद्मं भूभिम्बद्वितयं पुनः ।

यतुरस्रं यतुर्दारमेव वा यन्त्रमालिभेत् ॥

इत्येवोक्तोरित्याहुः । वस्तुतः-

सयोनिगोमयेनाष्टपत्रमञ्जं सुशोभनम् ।

भूपुरं वसुवजाढ्यं यन्त्रमेकजटात्मकम् ॥

इति क्रेत्कारिण्युक्तेर्वचनाद्भवे । गोमयेन गोरुयनया वसुवजाढ्यमष्टदक्षु प्रतिदिशमेडैकं यथा स्यात्ताष्टवज्रैर्वाञ्छितम् । षट्कोणगर्भं तु नीलसारस्वतमिति कश्चित् । विकल्प एवेति तत्त्वविदः । दक्षिणात्यास्तु पूजायन्त्रं भीजशून्यमेव, भीजलेपोक्तिस्तु साधारणयन्त्रपरेति वदन्ति । वचने विशेषानुपादानाच्चिन्त्यमेतत् ।

अत्र “षडङ्गमर्थयेद् देव्या देहेषु डेसरेषु च” इति मालिनीतन्त्रवचनाद् दलमूलेषु डेसराश्च प्रतीयन्ते ।

यन्त्रस्य माडात्म्यं दक्षिणामूर्तिसंछितायां -

श्रीभाण्डरक्तश्रीभाण्डश्रीपार्णासम्भवे पटे ।

चक्रे संस्थापयेद् देवि नाच्यत्र वरवर्णिनि ॥ इति ।

श्रीकुलाण्विऽपि -

यन्त्रे सा पूजिता देवी सऽसैव प्रसीदति ।
 कामकोधादिदोषोत्थसर्वदुःखनियन्त्रणात् ॥
 यन्त्रमित्याङ्कुरेतस्मिन् देवी प्रीणाति तत्त्वतः ।
 शरीरमिव ज्वस्य दीपस्य स्नेहवत् प्रिये ॥
 सर्वेषामपि देवानां तस्माद् यन्त्रं प्रतिष्ठितम् ।
 तस्माद् यन्त्रं लिप्पित्वार्थं ध्यात्वा वा सावृत्तिं शिवाम् ॥
 ज्ञात्वा गुरुमुभात् सर्वं पूजयेद् विधिवद् प्रिये । ऽति ।

तथा येत्थं यन्त्रं विलिप्य, अथवा स्थिररेभात्मकं स्फाटिकादियन्त्रं शालग्रामशिलायां वा पूजाधारयङ्कत्वेन स्वस्य पुरोभागे डिञ्चिदुन्नतस्थले ताम्रादिपात्रे निधाय योगिनीमूलमन्त्रेण मूलमन्त्रेण वा पुष्पाञ्जलिं दत्वा यन्त्रं परैश्वर्यं कुर्यात् ।

योगिनीतन्त्रे -

योगिनीमूलमन्त्रेण यङ्के पुष्पाञ्जलिं क्षिपेत् ।
 अशून्यं कुसुमैः कुर्याच्छून्ये विद्मं विनिर्दिशेत् ॥ ऽत्युक्तम् ।

योगिनीमूलमन्त्रस्तु -

अभिषेकं शताभिषेकं समयं ह्रूँ इट् स्वाहा ।

सिद्धेश्वरीतन्त्रे तु-

संस्थाप्य पुरतो देवि शुभे पीठे सुरेश्वरि ।

दधात् पुष्पाञ्जलिं तत्र मूलमन्त्रेण साधकः ॥ ऽत्युक्तम् ।

तथा य पुष्पाञ्जलिदानेऽनयोर्मन्त्रयोर्विकल्पः ।]

अथ पीठन्यासः

दृष्टये आँ आधाराशक्तये नमः । आँ मूलप्रकृत्यै । आँ कूर्माय । आँ अनन्ताय । आँ पृथिव्यै । आँ सुधासमुद्राय । आँ मणिद्वीपाय । आँ चिन्तामणिगृहाय । आँ श्मशानाय । आँ पारिजाताय । तन्मूले आँ रत्नवेदिकायै । तद्गुपरि आँ मणिपीठाय । अतान्युपर्युपरिभावेन विन्ध्यस्य मणिपीठाद् बलिः प्राख्यादियतुर्दिक्षु स्वाग्रादिषु प्रादक्षिण्येन परितः आँ मुनिभ्यो नमः । तद्बलिः परितः आँ देवेभ्यो नमः । तद्बलिः परितः आँ शवेभ्यः, तद्बलिः परितः आँ शवमुण्डेभ्यः, तद्बलिः परितः आँ बडुमांसास्थिमोदमानशिवाभ्यः, तद्बलिः परितः आँ शिताङ्गारास्थिभ्य ऽति विन्ध्यस्य स्वस्य वक्षःस्थलमेवोक्तमणिपीठं विभाव्य स्कन्धद्वयमूरुद्वयं येति पीठस्य पादयत्तुष्टयं मुष्पं नाभिः पार्श्वद्वयमिति पीठस्य गात्रयत्तुष्टयं य विभाव्य दक्षस्कन्धे आँ धर्माय, वामस्कन्धे आँ ज्ञानाय, वामोरुमूले आँ वैराग्याय, दक्षोरुमूले आँ ऐश्वर्याय, मुष्पे आँ अधर्माय, वामपाश्वे आँ अज्ञानाय, नाभौ

ओं अवैराग्याय, दक्षपार्श्वे ओं अनैश्वर्याय इति विन्यस्य पुनर्लृटि तनुपभासनाय, आनन्दकन्दाय, सिन्नालाय, प्रकृतिमयपत्रेभ्यः, विकारमयकेसरेभ्यः, पञ्चाशद्दर्शनीज्जड्यकर्णिकायै । तस्यां मध्ये परितः सूर्यमाण्डलाय द्वादशकलात्मने, तदभ्यन्तरे परितः सोममाण्डलाय षोडशकलात्मने, सूर्यमाण्डलाद् भुक्तिः परितो वक्त्रिमाण्डलाय दशकलात्मने इति विन्यस्य पुनर्मध्यं एव सं सत्त्वाय नमः, रं रजसे नमः, तं तमसे नमः, पं परमात्मने नमः, ह्रीं ज्ञानात्मने नमः, मां मायातत्त्वाय नमः, कं कलातत्त्वाय नमः, विं विद्यातत्त्वाय नमः, पं परतत्त्वाय नम इति विन्यस्य हृदयकेसरेषु स्वाग्रादिप्रादक्षिण्येन पीठशक्त्यै नमः । ओं लक्ष्म्यै नमः, ओं सरस्वत्यै नमः, ओं रत्यै नमः, ओं प्रीत्यै नमः, ओं कीर्त्यै नमः, ओं शान्त्यै नमः, ओं पुष्ट्यै नमः, ओं तुष्ट्यै नम इति विन्यस्य कर्णिकामध्ये ह्रसौं सदाशिवमहाप्रेतपभासनाय नम इति पीठमन्त्रं न्यसेत् ।

[ततो वक्ष्यमाण्डलां देवीं ध्यात्वा वक्ष्यमाण्डलाद्योऽप्यभ्युद्राः प्रदृश्य मानसैरुपयारैः सम्भूज्य मुष्णिज्जिह्वाशोधने कुर्यात् । ह्रीं ह्रीं ह्रीं इति मन्त्रस्य दशधा जपेन मुष्णशोधनं ह्रूं ह्रूं ह्रूं इति मन्त्रस्य दशधा जपेन जिह्वाशोधनं यत्नवति । तत् ऋष्यादिन्यासान् विधायाद्योत्तरशतं जपित्वा निवेदयेत् ।

अत्र केचित् तारापूजनकमे पीठन्यासो नास्ति, कुमारीतन्त्रोक्तपीठन्यासस्तु कालीपूजनाभिप्रायक एव, कुमारीतन्त्रस्य कालीप्रधानत्वादिति वदन्ति । तच्चिन्त्यम्, तत्तद्ग्रन्थानां तत्तद्देवताकममात्रविषयत्वे नानातन्त्रवचनसङ्गठनेषु कम्पूरकाणां निबन्धानां वैकृत्यं कः परिहरेत् ? नहि केनचिदेकेनैव ग्रन्थेन कस्या अपि देवतायाः पूजनविधिः साकल्येन निर्वहति, किञ्च नहि कश्चिद् ग्रन्थः कस्याश्चित् देवतायाः, काश्चिद् देवता कस्मिंश्चिदेव ग्रन्थे इति नियमोऽस्ति, येनेदं भवेत् । अहुदेवतोद्देशेनैकग्रन्थस्य ऐकदेवतोद्देशेन अहूनां ग्रन्थानां यत् प्रवृत्तत्वात् । तथा यैकस्यापि ग्रन्थस्योपक्रमोपसंभारार्थां प्रकरणाभेदेन देवताविशेषकमोपदेशकत्वं अहूनां ग्रन्थानां यैकस्या अपि देवतायाः शक्ताशक्तविभेदेन गुरुवधुक्रमपरतया विकल्पोपदेशकत्वं यत् सिध्यति । न यैवं कुमारीतन्त्रोक्तपीठन्यासवचनस्य कालीप्रकरणास्थत्वेन तत्परत्वेन किं न स्यादिति वाच्यम्, यथा काली तथा तारा इत्यादिभेदेन ताराकमेऽपि तदन्वयस्योचितत्वात् । आकाङ्क्षितस्थाने

ऽप्यप्रवृत्तावप्यप्रवृत्तावतिदेशस्य निर्विषयत्वमेव स्यादिति हिक् ।

नव्यकेरलास्तु देवतापीठशक्त्यानां न्यासः प्रमाणशून्य एव, तासां बाह्यपीठे पूजनस्यैवोक्तत्वादित्याहुः । तदपि प्रमाणादर्शनमूलकमेव । तथा यत् कुमारीतन्त्रे पीठन्यासं ततः कुर्यादित्युपक्रम्य -

धर्मादींश्चाप्यधर्मादीन् पादगात्रयतुष्टये ।

लृटि पद्मं तथा पद्मे सूर्यसोमौ महेश्वरि ॥

वैश्वानरं तथा मन्त्रं रजश्चैव तथा तमः ।

आत्मानं चैव विन्यस्य शक्त्यैर्लृट्यपद्मके ॥

विन्यसेदित्युक्तम् ।]

તતઃ સમચ્છદવૃત્તિઃ

[સા ચ હ્રીં મૂલં ઓં હ્રીં એવં રૂપસ્ય સમકૃત્વો જપેન ભવતિ ।] તદુક્તં વશિષ્ઠસંહિતાયાં -

તતસ્તુ કારયેદ્ વિદ્વાન્ સમચ્છદવૃત્તિં દ્વિજઃ ।

હ્રીંકારસમ્પુટં કૃત્વા ઓંકારેણ સમન્વિતમ્ ॥

પૂજાદૌ પ્રત્યહં વિપ્રઃ સમકૃત્વો જપેન્મનુમ્ ॥ ઇતિ ।

અથ મન્ત્રશુદ્ધિઃ

ગ્રથિત્વા માતૃકાવર્ણોમૂલમન્ત્રાક્ષરાણિ ચ ।

ક્રમાત્ક્રમાદ્ દ્વિરાવૃત્ત્યા મન્ત્રશુદ્ધિરિયં મતા ॥ ઇતિ ।

અં હ્રીં આં સ્ત્રીં ઇં હ્રૂં ઈં ફટ્ ઉં હ્રીં ઊં સ્ત્રીં ઋં હ્રૂં ઋં ફટ્

લં હ્રીં લૃં સ્ત્રીં એં હ્રૂં એં ફટ્ ઓં હ્રીં ઔં સ્ત્રીં અં હ્રૂં અઃ ફટ્

કં હ્રીં ખં સ્ત્રીં ગં હ્રૂં ઘં ફટ્ ઙં હ્રીં ચં સ્ત્રીં છં હ્રૂં જં ફટ્

ઝં હ્રીં ઙં સ્ત્રીં ટં હ્રૂં ઠં ફટ્ ડં હ્રીં ઢં સ્ત્રીં ણં હ્રૂં તં ફટ્

થં હ્રીં દં સ્ત્રીં ધં હ્રૂં નં ફટ્ પં હ્રીં ફં સ્ત્રીં બં હ્રૂં ભં ફટ્

મં હ્રીં યં સ્ત્રીં રં હ્રૂં લં ફટ્ વં હ્રીં શં સ્ત્રીં ષં હ્રૂં સં ફટ્

હં હ્રીં ળં સ્ત્રીં ક્ષં હ્રૂં ક્ષં ફટ્ ળં હ્રીં હં સ્ત્રીં સં હ્રૂં ષં ફટ્

શં હ્રીં વં સ્ત્રીં લં હ્રૂં રં ફટ્ યં હ્રીં મં સ્ત્રીં ભં હ્રૂં બં ફટ્

ફં હ્રીં પં સ્ત્રીં નં હ્રૂં ધં ફટ્ દં હ્રીં થં સ્ત્રીં તં હ્રૂં ણં ફટ્

ઢં હ્રીં ડં સ્ત્રીં ઠં હ્રૂં ટં ફટ્ ઙં હ્રીં ઝં સ્ત્રીં જં હ્રૂં છં ફટ્

ચં હ્રીં ઙં સ્ત્રીં ઘં હ્રૂં ગં ફટ્ ખં હ્રીં કં સ્ત્રીં અઃ હ્રૂં અં ફટ્

ઑં હ્રીં ઔં સ્ત્રીં એં હ્રૂં એં ફટ્ લૃં હ્રીં લં સ્ત્રીં ઋં હ્રૂં ઋં ફટ્

ઊં હ્રીં ઊં સ્ત્રીં ઈં હ્રૂં ઈં ફટ્ આં હ્રીં અં ॥

ઇતિ મન્ત્રશુદ્ધિઃ ॥

અથ દ્રવ્યશુદ્ધિઃ

સા ચ સ્વીયાડ્ગમન્ત્રેષુ ષષ્ઠમ્ડ્ગમન્ત્રં જપન્ કુશૈઃ પ્રોક્ષણેન

ધેનુમુદ્રયામૃતીકરણેન ભવતિ । ઉક્તં ચ કુલાર્ણવિ -

પૂજાદ્રવ્યાણિ સમ્પ્રોક્ષ્ય મૂલાસ્ત્રાદ્ભિર્વિધાનતઃ ।

દશયેદ્ ધેનુમુદ્રાં ચ દ્રવ્યશુદ્ધિઃ પ્રકીર્તિતા ॥ ઇતિ ।

अथासादनं

तत्र गन्धपुष्पादिपूजासाधनं मूलमन्त्रजमतौयैः सम्प्रोक्ष्य स्वस्य दक्षिणभागे स्थापयेत् । पूजासाधनस्थूलजलपात्रं य स्वस्य वामभागे स्थापयेत् । घृतादिप्रज्वलितान् दीपादींश्च परितः स्थापयेदिति । [पुष्पाणां विहितत्वाविहितत्वविभागास्तु मूलग्रन्थेषु द्रष्टव्यः, विस्तरभयाद्न न लिखितः ।

पुष्पमाडात्त्रयं यामले -

पुष्पैर्देवाः प्रसीदन्ति पुष्पे देवाश्च संस्थिताः ।

किं यातिभङ्गनोक्तेन पुष्पस्थोक्तिर्मतल्लिका ॥

परञ्जयोतिः पुष्पगतं पुष्पेणैव प्रसीदति ।

त्रिवर्गसाधनं पुष्पं पुष्पं श्रीस्वर्गभोक्षदम् ॥

पुष्पमूले वसेद् ब्रह्मा पुष्पमध्ये तु केशवः ।

पुष्पात्रे य मडादेवः सर्वे देवाः स्थिता एते ॥

तस्माद् पुष्पैर्यज्ञेद् देवान् नित्यं भक्तियुतो नरः ॥ इति ।]

अथ कलशस्थापनं

स्वस्य वामभागे सिन्दूरद्विरजसा स्वाग्रत्रिकोणषट्कोणवृत्तयतुरस्मात्कं मण्डलं विधाय तत्रास्त्रमन्त्रेण क्षालितं कञ्चिदाधारं स्थापयेत् । आधारभेदाश्च कुलाण्वि -

आधारं त्रिविधं प्राङ्गुः षट्पदं वा यत्पुष्पदम् ।

अथवा वर्तुलाकारं कुर्याद् देवि मनोहरम् ॥ इति ।

तस्यावश्यकत्वं तत्रैव -

आधारेण विना भ्रंशो नखि तुष्यन्ति देवताः ।

तस्माद् विधिवदाधारं कल्पयेद् कुलनाथिके ॥

तमाधारं मं दशकलात्मने वह्निमण्डलाय नम इति सम्पूज्य तदुपरि कांसायसवर्जं सौवर्णं राजतं ताम्रमयं मण्डलं वास्त्रमन्त्रेण क्षालितं सुगन्धिवासितं रक्तवस्त्रयुग्मेन वेष्टितं रक्तपुष्पमालालङ्कृतं लक्षणोपेतं कुम्भं स्थापयेत् । लक्षाणां तु तन्त्रे -

पञ्चाशदङ्गुलव्यास उत्सेधः षोडशाङ्गुलः ।

कलशानां प्रमाणां तु मुष्ममष्टाङ्गुलं भवेत् ॥ इति ।

तं कुम्भं अं द्वादशकलात्मने सूर्यमण्डलाय नम इति सम्पूज्य मूलं जपन् शुद्धोदकेन पूरयेत् । उं षोडशकलात्मने यन्द्रमण्डलाय नम इति सम्पूज्य कुम्भजलं य पूजयेत् ।

અથાન્તર્યાગઃ

આત્મદેહં તારિણીમયં વિભાવ્ય મૂલાધારાત્ કૂર્યંબીજોત્યધ્વનિના કુણ્ડલિનીમુત્યાય પ્રાણવાયુના સહ બ્રહ્મરન્ધ્રસ્થાબિન્દુસ્થાનં નીત્વા કુણ્ડલિનીં મૂલાધારગતાં વિભાવયેત્ । તતઃ કદમ્બગોલકાકારસ્ય બિન્દોઃ કુહરે લીનં ધૂમ્રવર્ણ શિવશક્ત્યાત્મકં વિશ્વં નાદયોગાત્ પ્રવહદમૃતધારારૂપેણ પરિણતં વિભાવ્ય તસ્યામમૃતધારાયામુત્પન્નમુદ્ભટશક્ત્યાલિંગિતં મહાબૌદ્ધં વિચિન્ત્ય મૃગી હંસો વજ્રિણીતિ તિસ્રો મુદ્રાઃ પ્રદર્શ્ય સુષુમ્ણાપાત્રે મહાબૌદ્ધમુદ્ભટાં શક્તિં તાલુમૂલસ્થનાગમૂર્ધાનિ મનસા પ્રત્યેકં ત્રિઃ સન્તર્પ્ય સ્વશિરસિ દક્ષિણોત્તરાયતં ગુરુપડ્ગિત્ત્રયં સ્મરેત્ ।

તત્રોર્ધ્વપડ્ગતૌ સ્વશિરસો દક્ષભાગપ્રાન્તમારભ્ય ઐં હ્રીં શ્રીં નમઃ ઐં હ્રીં સ્ત્રીં હ્રૂં કૃટ્ વ્યોમકેશાનન્દનાથં તર્પયામિ સ્વાહા । એવં ત્રિતાર્પ્યુત્તરં નમસ્તતો મૂલં સર્વત્ર બોધ્યમ્ । ઐં હ્રીં શ્રીં નમો મૂલં ઊર્ધ્વકેશાનન્દનાથં તર્પયામિ સ્વાહા । એવં નીલકણ્ઠાનન્દનાથ-વ્યોમામ્બા-વૃષધ્વજાનન્દનાથ-નીલાનન્દનાથાન્ સ્વશિરસો વામભાગપર્યન્તં પડ્ગિત્ક્રમેણ સ્થિતાન્ ષડઃ દિવ્યૌઘાન્ ગુરુન્ સન્તર્પ્ય ગુરુણાં મધ્યે મધ્યે શ્રીમદ્ગુરુતારાયા વ્યાપ્તિં સ્મૃત્વા ઐં હ્રીં શ્રીં નમો મૂલં શ્રીમદ્ગુરુતારાં તર્પયામિ સ્વાહા (ઇતિ) સકૃત્ સન્તર્પયેત્ । (અત્ર વારાણસીમાતૃકારમ્ભઃ ।)

મધ્યમપડ્ગતૌ પૂર્વવત્ મત્સ્યાનન્દનાથ-કૂર્માનન્દનાથ-વશિષ્ઠાનન્દનાથ-મહેશ્વરાનન્દનાથ-તારાવત્યમ્બા-ભાનુમત્યમ્બા-વિજ્યામ્બા-વિદ્યામ્બા-મહોદર્યમ્બા ઇતિ તથૈવ સ્થિતાન્ નવસિદ્ધૌઘાન્ ગુરુન્ સન્તર્પ્ય એષાં ગુરુણાં મધ્યે મધ્યે એકજટાવ્યાપ્તિં સ્મૃત્વા ઐં હ્રીં શ્રીં નમો મૂલં શ્રીમદેકજટાં તર્પયામિ સ્વાહા ઇતિ સકૃત્ સન્તર્પયેત્ ।

અધસ્તનપડ્ગતૌ તથૈવ સુખાનન્દનાથ-પરાનન્દનાથ-પારિજાતાનન્દનાથ-કુલેશ્વરાનન્દનાથ-વિરૂપાક્ષાનન્દનાથ-ભીમાનન્દનાથ-કેરલ્યમ્બા-સુષુમ્ણામ્બા-પરામ્બા-બુદ્ધ્યમ્બા-પશ્યન્ત્યમ્બા-વૈખર્યમ્બા-પારિજાતેશ્વર્યમ્બા-વાગમ્બા ઇતિ તથૈવ સ્થિતાન્ ચતુર્દશ માનવૌઘાન્ ગુરુન્ સન્તર્પ્ય એતેષાં ગુરુણાં મધ્યે મધ્યે નીલસરસ્વત્યા વ્યાપ્તિં સ્મૃત્વા ઐં હ્રીં શ્રીં નમઃ શ્રીમત્રીલસરસ્વતીં તર્પયામિ સ્વાહૈતિ સકૃત્ સન્તર્પયેત્ ।

તતો મૂલાધારે સ્વયમ્બૂલિંગોપરિ સ્વાત્માનં તર્પયેત્ । અત્ર સ્વનામાન્તે આનન્દપદં સંયોજ્ય ઐં હ્રીં શ્રીં નમો મૂલં અમુકાનન્દનાથં તર્પયામિ સ્વાહા । તતઃ ઐં હ્રીં શ્રીં નમો મૂલં કુલકુણ્ડલિનીં તર્પયામિ સ્વાહા ઇતિ તર્પયેત્ ।

અત્ર કુણ્ડલિની-પરશિવયોઃ સંયોગેન પરસ્પરસામરસ્યાત્મકમૈથુનાદુત્પન્નેન શક્તિરસાત્મકમઘૈનોક્તાદિશા તર્પણભાવનૈવાન્તર્યાગપદાર્થઃ । પ્રયોગાશ્ચ ત્રિતારીપૂર્વકાઃ સકૃત્ સકૃત્ તર્પણપરા માનસા બોધ્યાઃ ।

ઇમમેવાર્થમનુરુદ્ધ્ય કુલચૂડામણિવચનં -

અલિના પિશિતં મીનં મુદ્રાં મૈથુનમેવ ચ ।

મહારપગ્ચકં યત્ર તત્ર દેવો ન સંશયઃ ॥

અલિના મઘૈન સહ પિશિતાદિપગ્ચકમિત્યર્થઃ । મહારાદિપદાર્થપગ્ચકમિત્યર્થઃ । યત્ર પૂજને મહારાદિપદાર્થપગ્ચકં પદાર્થપગ્ચકભાવનાડસ્તિ, તત્ર પૂજને ભાવનારૂપે દેવી દિવ્યરૂપા કુણ્ડલિની પ્રસીદતિ સ્વાત્મરૂપેણ પરિણતા ભવતિ । ન સંશય ઇતિ બ્રહ્મરન્ધ્રે ભવતીતિ શ્રુતેરિતિ ભાવઃ ।

न मद्यं माधवीमद्यं मद्यं शक्तिरसोद्भवम् ।
सुषुम्ना शङ्भिनी मत्स्यं मुद्रा उन्मन्यनुत्तमा ॥

सामरस्यामृतोल्वासं मैथुनं तत्सदाशिवम् ।
दिव्यं वीरं पशुं यैव पानं त्रिविधमेव य ॥

पशुपानरतो वीरः स लक्ष्यो योगिनीगणैः ।
दिव्यपानरतो वीरो देवीसायुज्यमाप्नुयात् ॥

देशिको वीरपानेन देवीलोकं स गच्छति ।
साधकः पशुपानेन रौरवं नरकं व्रजेत् ॥

प्राणपानौ समाहारौ प्रत्याहारं मनःस्थिरम् ।
भानुमाण्डलभेदित्वात् यन्द्रमाण्डलमध्यगम् ॥

सुषुम्णावर्त्मना नित्यं सुधाधाराप्रवर्षिणम् ।
दिव्यपानमिदं प्रोक्तं सर्वसिद्धिकरं परम् ॥

त्यक्तसर्वाशयाभूलवासनाभूलसञ्चयः ।
कौलिकाचारयोगेन पञ्चत्वेन तददर्शयेत् ॥

षट्पञ्चमभेदेन हुनेद् द्रव्यं समन्त्रकम् ।
ध्यानार्थनपरावस्था वीरपानमनुत्तमम् ॥

आसक्तो लोलुपो दम्भो मन्त्रार्थे अप्रसङ्गतः ।
कामुकः कार्यनिर्देशे पशुपानं तदुच्यते ॥ इत्यादि ।

इत्यमन्तर्यागं विधाय मन्त्रशिष्याभ्यासं कुर्यात् । तथा छि -मूलाधारस्थस्वयम्भूलिङ्गवेष्टिनीभूतां
सार्धत्रिवलयकारां भिसतन्तुतनीयसीं ह्रीं बीजार्थभूतां कुण्डलिनीं हुँबीजोत्थध्वनिनीत्याप्य सुषुम्णाध्वना
स्वाधिष्ठानादियङ्गभेदेनोद्गच्छन्तीं विद्युत्प्रभां विद्युत्प्रभां मधुरं कूजन्तीं तां ब्रह्मरन्ध्रोपरिवर्तिन्यमृतमये परमशिवे
मग्रां विभाव्य पुनस्ततो निर्गत्याधःपतन्तीममृताप्लुतामन्तर्दंडममृतं क्षरन्तीं स्वस्थानमूलाधारगतां स्मरेत् ।
इत्यमेतस्या यातायातकमः पुनः पुनरनुसन्धेय इति मन्त्रशिष्या । शिषेव शिष्या मन्त्रस्याकुण्डता सामर्थ्यमिति
यावत् । अेवमभ्यासे कृते भवतीति तात्पर्यार्थः । मन्त्रशिष्याभ्यासस्यावश्यकत्वं तु सिद्धेश्वरतन्त्रे -

तमोयुक्ते यथा गेहे न डिञ्चिद् प्रतिभासते ।

शिष्याङ्घ्रिने तथा मन्त्रे न सिद्धिः कल्पकोटिभिः ॥

इति मन्त्रशिष्याभ्यासः ॥

अथार्घस्थापनं

[तथा य तन्त्रे -

साध्यसाधकयोर्मध्ये षट्त्रिंशद्गुलं भवेत् ।
 द्वादशाङ्गुलमूर्ध्वं य अधोभागे तथाङ्गुलम् ॥
 द्वादशाङ्गुलमध्यस्थं तत्र संस्थापयेद् बुधः ।

तथाङ्गुलं द्वादशाङ्गुलम् । तथा -

स्वार्थं य द्वादशं त्यक्त्वा देवार्थं द्वादशं त्यजेत् ।
 द्वादशाङ्गुलमध्यस्थं तत्र यार्घं निधापयेत् ॥

एति कुमारीकल्पे ।

ततोऽर्घं स्थापयेन्मन्त्री स्ववामे सुरसुन्दरी ।

एति त्रिशक्तिरत्ने ।

उलशाद् दक्षिणे भागे त्रिकोणं वृत्तसंयुतम् ।
 षट्कोणं यतुरस्रं य कृत्वा तन्मध्यभागतः ॥

विलसख्यन्द्रशकलं गन्धर्वं य समालिभेत् ।
 ओजापूकादिकं पीठं तय्यतुर्दिक्षु पूजयेत् ॥

अङ्गमन्त्रैश्च षट्कोणे शक्तौ मूलत्रिभेदतः ।
 आधारशक्तिं सम्पूज्य पूर्ववद् यन्त्रिकामपि ॥

महाशङ्खं नारिकेलं सौवर्णं राजतं तथा ।

ताम्रं शुक्तयुद्धमवं वापि पात्रं तत्र निधापयेत् ॥

विलसख्यन्द्रशकलं गन्धर्वमिति अर्धयन्द्गानुस्वारशिरस्कमीकारमित्यर्थः । ओजापूकादिपीठानि ओऽयान-
 जालन्धर-पूर्णागिरि-कामरुपाणि । अेतेषां पूजनं दिक्षु प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोत्तरेषु यतुरस्रेभायां
 स्वाग्नादिप्रादक्षिण्येनैव सम्प्रदायादिति केचित् । वस्तुतो यद्विधि यत्पीठं तत्रैव तत्पूजनस्योचितत्वादुक्त
 अेव पन्थाः । अङ्गपूजने तु अङ्गमन्त्रेषु नमःपदमेव प्रयोज्यं न तु स्वाडा वषट् एत्यादि जात्यन्तरमपि ।
 “अङ्गानां पूजनं प्रोक्तमङ्गमन्त्रैर्नमोन्तकैः” एति सामान्यविधानात् । शक्तौ त्रिकोणे मूलत्रिभेदतो मूलमन्त्रस्य
 त्रिभिर्भागैराधारशक्तिपूजनं य । त्रिकोणमध्यस्थं षड्दारे यन्त्रिकार्धाधारत्रिपादिकेव ।

महाकारकतन्त्रे तु -

विश्वामित्रकपालं तु सर्वपात्रोत्तमोत्तमम् ।

ब्रह्मलत्यादिपापानि विश्वासघातनं तथा ॥

दृष्ट्वा पात्रं नारिकेलं सर्वमेव प्राणश्रयति ।

कन्याकोटिप्रदानानि तथा डेमशतानि च ॥

यो ददाति मडेशानि राडुगुस्ते दिवाकरे ।

तद्दुलं कोटिगुणितं नारिकेलार्धपात्रतः ॥

अलाभे तस्य पात्रस्य अन्यपात्रेण पूजनम् ।

धृत्युक्तम् ।

सारसङ्गडे -

मूलेन क्षालितं शङ्खमाधारं स्थापयामि च ।

काणं सभिन्दुं तद्दुलं भुजङ्गेशं समुद्धरेत् ॥

वडुन्त्यन्ते मण्डलायेति तथा धर्मप्रदेति च ।

दशकलात्मने योक्त्वा नमो गन्धादिभिर्यजेत् ॥ धति ।

काणं मकारम् । भुजङ्गेशं रेडुम् । तद्विन्दुयुतं तथा अस्त्रेण क्षालितं शङ्खम् । तत्र संस्थाप्य प्रपूजयेत् ।

अर्धमानं तु प्रादेशं यतुरङ्गुलमुच्छृतम् ।

अर्धपात्रमिदं प्रोक्तं स्थापयामीति मन्त्रतः ॥

अमर्कमण्डलायेति वदेद् द्वादश धृत्यथ ।

कलात्मने पदं प्रोक्त्वा अर्धपात्राय धूमनुः ॥

अनेन शङ्खमव्यर्थं कलाः सूर्यस्य पूजयेत् ॥ धति ।

तन्त्रान्तरे -

कोधबीजास्त्रबीजाभ्यामाधारे क्षालितं शुभम् ।

मडाशङ्खं ततो मन्त्री स्थापयेत् स्त्रीपदंस्ततः ॥

शिवां दीर्घत्रयोपेतां कालीब्रह्मारमान्विताम् ।

दीर्घः शशीपतिर्वायुर्दुदयं मन्मथान्तिमम् ॥

दीर्घत्रयसमोपेतं तारिणी दीर्घवत् पुनः ।

शिवं दीर्घत्रयोपेतं नीलाशब्दात्तु पूर्ववत् ॥

मायां शरान्तिमं शम्भुं वामकर्णेन भूषितम् ।

सर्वकामः कालरात्रिर्दीर्घावापपदी ततः ॥

सर्वाधाराय सर्वाय सर्वोद्भववाय शब्दतः ।

सर्वशुद्धिमयायाय सर्वासुरपदात्ततः ॥

रुधिरारुणकान्तिः क्षुत् शुभ्राय सुरभाजन ।

आय देवीकपालाय धृत्यान्तो मनुर्मतः ॥

એભિશ્ચતુર્ભિર્મનુભિર્મહાશડ્ધં પ્રપૂજયેત્ ।

ક્રોધબીજાસ્ત્રબીજાભ્યામિતિ હ્રૂં કૃટ્ ઇતિ બીજાભ્યામ્ । મહાશડ્ધં નરરોટિકા સા તુ વીરચ્યેવ । શડ્ધાદિપાત્રાણિ
ધારણીયાનિ બોધ્યાનિ । સ્ત્રીપઠત્રિતિ સ્ત્રી ઇતિ સ્વરૂપતો ગ્રાહ્યમ્ । મહીધરસ્તુ સ્થીમિત્યાહ ન સ્ત્રી તથા
ચાનયોર્બીજયોઃ ક્વચિદ્ વિશ્વસિતવ્યમ્ । શિવા હ્રીં દીર્ઘત્રયં આં ઈ ઊં પ્રાથમિકત્યાગાનૌચિત્યાત્ । કાલીતિ
સ્વરૂપમ્ । બ્રહ્મા કકારઃ । રમા પકારઃ । આયુતા આકારયુક્તા । દીર્ઘઃ શચીપતિઃ આકારસહિતો લકારઃ ।
વાયુર્યકારઃ । હૃદયં નમઃ । મન્મથાન્તિમં સ્ત્રીબીજમ્ । તારિણીતિ સ્વરૂપં પુનઃ પૂર્વવત્ । કપાલાય નમઃ । શિવં
હકારમ્ । નીલાસ્વરૂપં પૂર્વવત્ । કપાલાય નમ ઇતિ । માયાં હ્રીક્રુારમ્ । શરાન્તિમં સઃ ઇતિ બીજમ્ । શમ્બું હકારં
વામકર્ણેન્દુસંયુતં દીર્ઘાકારાનુસ્વારયુતમ્ । સર્વેતિ સ્વરૂપમ્ । કામઃ કકારઃ કાલરાત્રિઃ દીર્ઘાકારસહિતઃ પકારઃ ।
કપાલાય સ્વરૂપમ્ । કાન્તિરાકારઃ । ક્ષુત્ ચકારઃ ।

તન્નાન્તરે -

તતઃ સુધામયૈસ્તોયૈર્મૂલાન્તાં માતૃકાં પઠન્ ।

વિલોમાં પૂરયેત્ તસ્મિન્ પૂજકો મનુનામુના ॥

અર્ધપાત્રં પૂરયામીત્યુક્ત્વા સમ્પૂરયેત્તતઃ ।

કર્ણચન્દ્રૌ બિન્દુયુતૌ કામપ્રદપ્રદાં તતઃ ॥

ષોડશાન્તે કલાઃ શબ્દાયાત્મને નમ ઇત્યથ ।

ગન્ધપુષ્પૈઃ સમભ્યર્ચ્ય કલાઃ ષોડશકં યજેત્ ॥

સુધામયૈઃ સુધાત્વેન ભાવિતૈઃ । અનુલોમમૂલમન્ત્રે ચસ્થાસ્તાં માતૃકાં વિલોમાં પઠન્ ઇતિ યોજના । કર્ણ ઉકારઃ,
ચન્દ્રઃ સકારઃ, તૌ બિન્દુયુતૌ ઊં સં ઇતિ ભવતઃ । કર્ણ ઉકારઃ, ચન્દ્રોડર્ધચન્દ્રઃ, બિન્દુરનુસ્વારઃ, તેન ઊં ઇતિ ઠક્કુરકૃતે
પ્રામાદિક એવ, ચન્દ્રપદસ્થાધર્ધચન્દ્રપરત્વાપ્રસિદ્ધત્વાત્, અર્ધચન્દ્રાનુસ્વારયોગસ્થાપ્યસમ્ભવત્વાત્ । નહિ વસ્તુતઃ
કર્ણચન્દ્રૌ બિન્દુયુતાવિત્યત્ર કર્ણ એવ બિન્દુચન્દ્રૌ પ્રતીયેતે, કિન્તુ કર્ણચન્દ્રયોર્બિન્દુરેવેતિ, ચન્દ્રપદસ્ય દન્યસકારેડપિ
રૂઢત્વાચ્ચ ।

ઉક્તં ચ મન્ત્રદીપિકાયાં -

તારભાગાદિકૈરર્થેત્ સ્વબીજૈર્માણ્ડલત્રયમ્ ॥

વહ્ન્યાદીનાં કલાસ્તુ કુલાણ્વિ -

ધૂમ્રાર્ચિરૂષ્મા જ્વલિની જ્વાલિની વિસ્ફુલિડ્ગિની ।

સુશ્રીઃ સુરૂપા કપિલા હવ્યકવ્યવહે અપિ ॥

આગ્રેય યાદિવર્ણોત્યા દશ ધર્મપ્રદાઃ કલાઃ ॥

તપિની તાપિની ધૂમ્રા મરીચિજ્વાલિની રુચિઃ ।

સુષુમ્ણા ભોગદા વિશ્વા બોધિની ધારિણી ક્ષમા ॥

कभाधा वसुधा सौरा ठण्डान्ता द्वादशेरिताः ।
 अमृता मानदा पूषा तुष्टिपुष्टी रतिर्धृतिः ॥
 शशिनी यन्त्रिका कान्तिर्ज्योत्स्ना श्रीः प्रीतिरङ्गदा ।
 पूर्णा पूर्णामृता वेति कथिता कुलनायिके ।
 सौम्याः कामप्रदायिन्यः षोडश स्वरजाः कलाः ॥ ४१ ॥

तथा य तन्त्रे -

मूलेन पूरयेन्मन्त्री सुधाबुद्ध्या विधानवित् ।
 गन्धपुष्पाक्षतान् क्षिप्वा त्रिभाण्डां दृश्येत् पुनः ॥
 पीयूषरोचिषो मन्त्री भाण्डलं तत्र पूजयेत् ।
 तारंशक्तिं रमेशक्तिमनुस्वारविभूषिताम् ॥
 मूलं तृतीयं त्रैश्याः षोडशीजसमुज्ज्वलम् ॥
 अनेन मनुना मन्त्री भावयेदृष्टशो जलम् ।
 शक्त्या सुधां विनिक्षिप्य शङ्खयोनीं प्रदर्शयेत् ॥]

तथा -

प्राग्वत् तीर्थं समावाह्य तीर्थमन्त्रेण तत्र य ।
 संयोज्य तेन मन्त्रेण पुष्पं न्यस्य शिभाणुना ॥
 प्रदर्श्य गालिनीं मुद्रां मुद्रया धेनुसंज्ञया ।
 अमृतीकृत्य विधिवत् सुधाबीजेन साधकः ॥
 ध्यात्वेष्टदेवतां तत्र सकलीकृत्य पुष्पतः ।
 अङ्गमन्त्रेण यास्त्रेण कलयेद्य दृशो दृश ॥
 तेन मन्त्रेण संवीक्ष्य मुद्रया शङ्खसंज्ञया ।
 अवष्टभ्य ततोद्दीप्य मुद्रया योनिःसंज्ञया ॥
 गन्धपुष्पादिभिस्तत्र पूजयेद्विष्टदेवताम् ।
 षडङ्गानि य सम्पूज्य मन्त्रयेन्मूलमन्त्रतः ॥
 अष्टकृत्यस्ततश्चार्धं छादयेन्मत्स्यमुद्रया ।

प्राग्वद् अङ्गुशमुद्रया कूर्त्तुं षति सूर्यभाण्डलं भित्वा मन्त्रेण गङ्गे येत्यादिना अर्धजले शिभाणुना वषट् षत्यनेन ।
 सुधाबीजेन वं षत्यनेन । पुष्पतोऽङ्गन्यासेन सकलीकृत्य, अस्त्रेण अङ्गमन्त्रान्तिमेन दृश दृशो कलयेत्, तालत्रयं
 दत्वा तर्ज्ज्यङ्गुष्ठोत्थध्वनिना बन्धयेदित्यर्थः । शेषः प्रयोग एव ।

वृत्ताष्टदलषट्कोणे मूलगर्भे मनोदरे ।

વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ સવિચિન્ત્ય મહેશ્વરીમ્ ॥

ઉપચારૈઃ પ્રપૂજ્યૈનાં મૂલમન્ત્રેણ મન્ત્રવિત્ ।

અડ્ગુષ્ઠાનામિકાયોગાત્તર્પયેત્તેન તારિણીમ્ ॥

તર્જન્યડ્ગુષ્ઠયોગેન મધ્યમાડ્ગુષ્ઠયોગતઃ ।

અનામાડ્ગુષ્ઠયોગેન કનિષ્ઠાડ્ગુષ્ઠયોગતઃ ॥

તર્પયેદ્ વેદવારં તાં મૂલમન્ત્રેણ દેવતામ્ । ઇતિ ।

મૂલેન વિલોમમાતૃકાન્તમૂલેન સુધાબુદ્ધ્યા હૂંબીજોત્યધ્વનિના મૂલાધારાદુત્થિતકુણ્ડલિન્યાઃ સુષુમ્ણામાર્ગેણ ષટ્ચક્રાણિ ભિત્વા દ્વાદશાન્તર્વર્તિપરમશિવસાડ્ગાદુત્પન્નાયા વહન્નાસાધ્વનાધઃપતન્ત્યાઃ સુધાયા બુદ્ધ્યા વિધાનવિદિતિ । ઇદમેવ વિધાનં ભાવનારૂપમિત્યર્થઃ । શક્તમિતિ વ્યસ્તપદમ્ । એકારપદં સુન્દરીમન્ત્રોદ્ધારે તથા દર્શનાત્ । માયાબીજપરત્વે ત્વનુસ્વારમિતિ વિશેષણસ્યૈવ વૈયર્થ્યં સ્થાદિતિ । ભૈરવ્યાસ્તૃતીયમિતિ સમ્બન્ધઃ । કોધબીજસમુજ્જવલં હૂંકારસહિતં ભાવયેત્ । મન્ત્રદેવતાજલાનામૈક્યં ચિન્તયેત્ । મૂલગર્ભે ત્રિકોણગર્ભે । વેદવારં ચતુશ્ચતુર્વારમ્ ।]

અથ પ્રયોગઃ

તત્ર પૂજ્યપૂજકચોર્મધ્યે કિચ્ચિદ્ વામભાગે ષટ્ત્રિંશદ્ગુલપરિમિતં સ્થાનં ગૃહીત્વા દેવતાગ્રે દ્વાદશાડ્ગુલં સ્વાગ્રે ચ દ્વાદશાડ્ગુલં પરિત્યજ્ય મધ્યસ્થદ્વાદશાડ્ગુલસ્થાને શડ્ખસ્થાપનં કુર્યાત્ । તત્ર સ્થાને રક્તચન્દનાદિના સ્વાગ્રત્રિકોણવૃત્તષટ્કોણચતુરસ્રાત્મકં માણ્ડલં વિરચ્ય ત્રિકોણમધ્યે ઇંદુરં વિલિખેત્ । ચતુરસ્રરેખાયાં પ્રાક્ષપ્રત્યગ્દક્ષિણોત્તરદિક્ષુ (પ્રાદક્ષિણ્યેન વા) ઓઁ ઓઽયાનપીઠાય નમઃ, ઓઁ જાલન્ધરપીઠાય નમઃ, ઓઁ પૂર્ણગિરિપીઠાય નમઃ, ઓઁ કામરૂપપીઠાય નમ ઇતિ સમ્પૂજ્ય ષટ્કોણે સ્વાગ્રાદિપ્રાદક્ષિણ્યેન હ્રૌં એકજટાયૈ હૃદયાય નમઃ, હ્રૌં તારિણ્યૈ શિરસે નમઃ, હ્રૌં વજ્રોદકે શિખાયૈ નમઃ, હ્રૌં ઉગ્રજટે કવચાય નમઃ, હ્રૌં મહાપરિસરે નેત્રત્રયાય નમઃ, હ્રઃ પિડ્ગોત્રૈકજટે અસ્ત્રાય નમ ઇતિ ષડ્ગુણિ સમ્પૂજ્ય ત્રિકોણસ્વાસ્ત્રત્રયે સ્વાગ્રાદિપ્રાદક્ષિણ્યેન ઓઁ હ્રૌં નમઃ, સ્ત્રીં હ્રૌં નમઃ, ફટ્ નમ ઇતિ મૂલખાણ્ડત્રયેણ સમ્પૂજ્ય ત્રિકોણાન્તર્ગતે ઇંદુરે ઓઁ આધારશક્ત્યે નમ ઇતિ સમ્પૂજ્ય તદુપરિ મૂલમન્ત્રેણ ક્ષાલિતાં ત્રિપાદિકાં તારિણીશડ્ખાધારં સ્થાપયામીતિ મન્ત્રેણ નિદધ્યાત્ । મં રં વહ્નિમાણ્ડલાય ધર્મપ્રદદશકલાત્મને તારિણીપાત્રાધારાય નમ ઇતિ ત્રિપાદિકાં ગન્ધાદિભિઃ પૂજયેત્ । તતસ્ત્રિપાદિકાવલયે સ્વાગ્રાદિપ્રાદક્ષિણ્યેન યં ધૂમ્નાર્ચિષે નમઃ, રં ઊષ્માયૈ નમઃ, લં જ્વલિન્ચૈ નમઃ, વં જ્વાલિન્ચૈ નમઃ, શં વિસ્ફુલિડ્ગિન્ચૈ નમઃ, ષં સુશ્રિયૈ નમઃ, સં સુરૂપાયૈ નમઃ, હં કપિલાયૈ નમઃ, ળં હવ્યવહાયૈ નમઃ, ક્ષં કવ્યવહાયૈ નમ ઇતિ સમ્પૂજ્ય લેલિહામુદ્રયા ત્રિપાદિકાં સ્પૃષ્ટ્વા ઓઁ હ્રૌં કૌં હંસઃ ધૂમ્નાર્ચિષાદીનાં પ્રાણા ઇહ પ્રાણાઃ, ઓઁ હ્રૌં કૌં હંસઃ ધૂમ્નાર્ચિષાદીનાં જીવ ઇહ સ્થિતઃ, ઓઁ હ્રૌં કૌં હંસઃ ધૂમ્નાર્ચિષાદીનાં સર્વેન્દ્રિયાણિ ઇહ સ્થિતાનિ, ઓઁ હ્રૌં કૌં હંસઃ ધૂમ્નાર્ચિષાદીનાં વાઙ્મનશ્ચક્ષુઃશ્રોત્રદ્વાણપ્રાણા ઇહાગત્ય સુખં ચિરં તિષ્ઠન્તુ સ્વાહા ઇતિ ધૂમ્નાર્ચિષાદીનાં પ્રાણપ્રતિષ્ઠાં કુર્યાત્ । તતઃ પ્રાદેશદીર્ઘં ચતુરડ્ગુલોત્તરં શડ્ખં “હ્રૌં ફટ્” ઇતિ મન્ત્રેણ પ્રક્ષાત્ય સ્ત્રીં શ્રીતારિણ્યર્ધપાત્રં

स्थापयामीति मन्त्रेण त्रिपादिकोपरि शङ्खं संस्थाप्य अं मं अर्कमण्डलायार्थप्रदद्वाद्दशकलात्मने श्रीतारिणीपात्राय नम एति शङ्खं सम्पूज्य शङ्खोपरि स्वाग्रादिप्रादक्षिण्येन वृत्ताकारं यथा भवति तथा सूर्यस्य द्वादशकलाः पूजयेत् । कं लं तपिन्यै नमः, पं वं तापिन्यै नमः, गं कुं धूम्रायै नमः, घं पं मरीच्यै नमः, उं नं ज्वालिन्यै नमः, यं घं रुच्यै नमः, छं एं सुषुम्णायै नमः, जं थं भोगदायै नमः, जं तं विश्वायै नमः, अं एं ओषिन्यै नमः, टं ठं धारिण्यै नमः, ठं उं क्षमायै नम एति सम्पूज्य उक्तमुद्रया शङ्खं स्पृष्ट्वा तपिन्यादीनां प्राणान् प्रतिष्ठाप्य पुनर्मन्त्रयत्पुष्टयेन शङ्खं पूजयेत् । ह्रीं ह्रीं ह्रूं कालीकपालाय नमः । स्त्रीं स्त्रीं स्त्रूं तारिणीकपालाय नमः । ह्रीं ह्रीं ह्रूं नीलाकपालाय नमः । ह्रीं सः ह्रूं सर्वकपालाय सर्वाधाराय सर्वाय सर्वोद्भववाय सर्वशुद्धिमयाय सर्वासुररुधिरारुणाय शुभ्राय सुराभाजनाय देवीकपालाय नम एति मन्त्रयत्पुष्टयेन शङ्खं सम्पूज्य विलोममातृकां मूलं श्रीमद्गुणताराद्यं पूरयामीति पठन् सुधाधिया शङ्खं पूरयित्वा तत्र शङ्खजले गन्धपुष्पाक्षतान् दत्त्वा त्रिपादामुद्रां प्रदश्येत् । ततः उं सं यन्त्रमण्डलाय कामप्रदघोऽशकलात्मने तारिणीपात्रामृताय नम एति यन्त्रमण्डलं सम्पूज्य तत्रैव स्वाग्रादिप्रादक्षिण्येन मण्डलाकारं यथा स्यात्तथा यन्त्रमसः घोऽशकलाः पूजयेत् । तद्यथा - अं अमृतायै नमः, आं मानदायै नमः, एं पूषायै नमः, एं तुष्ट्यै नमः, ऐं पुष्ट्यै नमः, ऐं रत्यै नमः, ऋं धृत्व्यै नमः, ॠं शशिन्यै नमः, लं यन्द्रकायै नमः, लूं काल्यै नमः, ऐं ज्योत्स्नायै नमः, ऐं श्रिये नमः, औं प्रीत्यै नमः, औं अङ्गदायै नमः, अं पूषायै नमः, अः पूर्णामृतायै नम एति सम्पूज्य “आं ह्रीं कौं उंस” इत्यादि प्राणप्रतिष्ठाभन्त्रेणामृतादीनां प्राणान् प्रतिष्ठाप्य “आं ह्रीं श्रीं अं औं मूलं ह्रसोः ह्रूं” इति मन्त्रेणैष्टकृत्यो जप्तेनार्धजलं देवतात्मकं भावयेत् । ततः “ह्रीं” इति बीजेन भूमध्यस्थबिन्दोः परमामृतबिन्दुपातं विभाव्य शङ्खमुद्रां योनिमुद्रां च प्रदश्येत् । ततः “कौं” इति बीजेनाङ्गुशामुद्रया श्रीसूर्यमण्डलात्तीर्थान्यावाढ्य गङ्गे येत्यादिना मन्त्रेण तीर्थान्यर्धजले संयोज्य तर्ज्यङ्गुष्ठाभ्यां “वषट्” इति मन्त्रेण तत्र पुष्पं दत्त्वा गालिनीमुद्रां प्रदश्येत् । ततो वं इति धेनुमुद्रया अमृतीकृत्य [तस्मिन् जले यकं भावयेत् । तस्य स्वाग्रादिवामभागे अं आं इत्यादि घोऽशस्वरपङ्क्तिरेभात्मकं परभागे कं इत्यादि तं इत्यन्तं घोऽशवर्षपङ्क्तिरुपरेभात्मकं दक्षभागे थं इत्यादि सं इत्यन्तं घोऽशवर्षपङ्क्तिरुपरेभात्मकं मध्ये उं णं क्षं इति वर्णत्रयरूपबिन्द्व्वात्मकं स्वाग्रत्रिकोणं तद्गुणैरुपरं तद्गुणैर्वृत्तमित्येवं रूपम् ।] तत्र ध्यानोक्तरूपामिष्टदेवतां ध्यात्वा पुष्पोण देवतायास्तत्तद्गुणेषु षडङ्गन्यासात्मकं सकलीकरणं विधाय तालत्रयं दत्त्वा मूलेन ह्रः पिङ्गोत्रैकजटे अस्त्राय हृट् इति जपन् तर्ज्यङ्गुष्ठात्थध्वनिना दशदिग्बन्धनं कुर्यात् । ततो वौषट् इति स्वप्रतिबिम्बं यथा न पतति तथा संवीक्ष्य शङ्खमुद्रया अवष्टभ्य योनिमुद्रया उदीप्य मूलमन्त्रेणैष्टदेवतां गन्धपुष्पाक्षतैः सम्पूज्य पूर्वोक्तरीत्या नमोन्तैः षडङ्गमन्त्रैः षडङ्गानि सम्पूज्याष्टकृत्यो मूलमन्त्रेणार्धजलमभिमन्थ्यार्धजलं मत्स्यमुद्रया आच्छादयेत्, शङ्खस्य डिम्बिज्जलं कुम्भजले च दधात् । ततोऽर्धस्थां देवतामर्धजलेन मूलात्ते श्रीतारिणीं तर्पयामि स्वाहा इति मन्त्रं पठन् अङ्गुष्ठानामिकाभ्यां ४ मध्यमाङ्गुष्ठाभ्यां ४ अनामाङ्गुष्ठाभ्यां ४ कनिष्ठाङ्गुष्ठाभ्यां ४ यत्पुष्टतुस्तर्पयेत् । अवेवं विंशतितर्पणानि विधाय पाद्यादिपात्रस्थापनं कुर्यात् । अथ शङ्खस्य दक्षिणे भागे प्रोक्षणीपात्रं स्थापयित्वा जलेन पूरयित्वा प्रोक्षणीजले डिम्बिज्जलं दध्यात् । ततः शङ्खस्य वामे पाद्यापात्रं तद्गामेऽर्धपात्रं तद्गामे आचमनीयपात्रं तद्गामे मधुपर्कपात्रं तद्गामे पुनराचमनीयपात्रं तद्गामे स्नानीयपात्रमिति षट्पात्राणि शङ्खघटयोर्मध्ये त्रिकोणवृत्तयत्पुरस्तात्कषणमण्डलानि यन्त्रनादिना विरच्य आं आधारशक्तये नम

एति सम्पूज्य तद्गुपर्याधाराणि निधाय तद्गुपरि कमेण पात्राणि संस्थाप्य शुद्धजलेन पूरयेत् । तत्र पाद्यपात्रे उशीरं रोचनां च, अर्घपात्रे कुशाग्राक्षतयवत्रीछितिलाञ्जसिद्धार्थान् पुष्पाणि च, आचमनीयपात्रे जातीकुललवङ्गकङ्गुलभङ्गुमूलतमालपत्राणि च यूर्णयित्वा, मधुपर्कपात्रे क्षौद्रशर्कराघृतदधिक्षीराणि, स्नानीये तु सुगन्धिद्रव्यं चन्दनादि च निक्षिपेत् । पुनराचमनीयमाचमनीयवदेव । उक्तद्रव्याणामभावे तत्तद्भावनया क्षालिततद्गुलान् दधात् ।

[ततः पुष्पेण शङ्खोदकं गुठीत्वा सर्वपात्रेषु निक्षिप्य सर्वपात्रस्थं जलं दिव्यरूपं भावयेत् । तत आत्मनो मूर्ध्नि आनन्दभैरवानन्दभैरव्यौ ध्यात्वा नमोन्ताभ्यां स्वस्वमन्त्राभ्यां प्रत्येकं पुष्पाञ्जलित्रयेण सम्पूज्य वामहस्ताङ्गुष्ठानामिकाभ्यां अर्घजलमुद्धृत्य स्वस्वमन्त्रान्ते स्वरवनाम संयोज्यात्मनो मूर्धन्येव तर्पयेत् । तत आत्मनो ब्रह्मरन्ध्रे दक्षहस्ताङ्गुष्ठानामिकाभ्यामर्घोदकमुद्धृत्य दिव्यौघ-सिद्धौघ-मानवौघगुरुन् सन्तर्प्य स्वगुरु-परमगुरु-परा परगुरु-परमेष्ठिगुरुन् तर्पयेत् । दिव्यौघादिगुरुतर्पणविस्ताराशक्तौ स्वगुर्वादिद्यतुष्टयं त्रयं वा तर्पयेत् । स्वगुर्वादीनां तर्पणं तु लौकिकं नाम श्रीपूर्वकमुख्यार्थं गुरु-परमगुरु-परापरगुरु-परमेष्ठिगुरुपदं योजयित्वा पादुकां तर्पयाभीत्येवं तर्पयेदिति सम्प्रदायः ।

अथानन्दभैरवानन्दभैरव्योर्ध्यानं ताराण्ये -

सूर्यकोटिप्रतीकाशं चन्द्रकोटिसुशीतलम् ।
 अष्टादशभुजं देवं पञ्चवङ्गं त्रिलोचनम् ॥
 अमृताण्यमध्यस्थं ब्रह्मपद्मोपरि स्थितम् ।
 वृषाङ्गं नीलकण्ठं सर्वाभरणभूषितम् ॥
 कपालभङ्गाङ्गधरं घण्टाडमरुवादिनम् ।
 पाशाङ्कुशधरं देवं गदामुशलधारिणम् ॥
 भङ्गभेटकपट्टीशमुद्गरं शूलदण्डकम् ।
 विचित्रं भेटकं मुण्डं वरदाभयपालिनम् ॥
 लोहितं देवदेवेशं भावयेत् साधकोत्तमः ।

एति भैरवध्यानम् ।

विभावयेत् सुरां देवीं चन्द्रकोटियुतप्रभाम् ।
 छिमकुन्देन्दुधवलां पञ्चवङ्गां त्रिलोचनाम् ॥
 अष्टादशभुजैर्युक्तां सर्वानन्दवरोधिताम् ।
 प्रहसन्तीं विशालाक्षीं देवदेवस्य सम्भुभीम् ।

एति भैरवीध्यानम् ।

अथवा देवदेवेशमर्धनारीश्वरं यजेदिति विशिष्टमूर्तेरेकस्या अेव ध्यानम् । उर्ध्ववामदक्षयोः कपालभङ्गाङ्गे । तदधः क्रमेण घण्टाऽमरु । तदधः गदामुशले । तदधः ऋङ्गाभेटकौ । तदधः पट्टीशमुदरे । तदधः शूलदण्डौ । तदधश्चित्रभेटकमुण्डे । तदधो वरालये ध्यायुधध्यानम् । अेवं लैरव्या अपि ।

अेवं ध्यात्वा साधको मूर्धनि पुष्पाञ्जलित्रयेणानन्दलैरवं पूजयेत् । तत्र उदक्षमलवरयूं आनन्दलैरवाय वषट् नम इति प्रयोगः । अेवमानन्दलैरवीं य उदक्षमलवरयीं सुरादेव्यै वौषट् स्वाडा इति प्रयोगः । ततः सदक्षमलवरयूं आनन्दलैरवाय वषट् आनन्दलैरवं तर्पयामि नम इति त्रिः सन्तर्प्य सदक्षमलवरयीं सुरादेव्यै वौषट् आनन्दलैरवीं तर्पयामि स्वाडा इति त्रिः सन्तर्पयेत् ।

ततः औं उर्ध्वदेशानन्दनाथं तर्पयामि नमः । अेवं व्योमदेशानन्दनाथनीलकण्ठानन्दनाथ-वृषध्वजानन्दनाथ इति नमोन्तेन दिव्यौघान् गुणुन् सन्तर्प्य, औं वशिष्ठानन्दनाथं तर्पयामि नमः, अेवं कूर्मानन्दनाथ-भीमानन्दनाथ-मण्डेश्वरानन्दनाथ इति प्राणवादिनमोन्तेन सिद्धौघान् गुणुन् सन्तर्प्य औं तारावतीदेवीं तर्पयामि स्वाडा, अेवं भानुमती-जयावती-विद्या-मण्डोदरी इति स्वाडान्तेन तर्पयेत् । औं सुभानन्दनाथं तर्पयामि नमः, अेवं परानन्द-पारिजातानन्द-कुलेश्वरानन्द-विष्णुपाक्षानन्द इति । औं कुरवीं देवीं तर्पयामि स्वाडा, अेवं मानवौघान् गुणुन् सन्तर्प्य औं श्रीअमुकानन्दनाथपादुकां स्वगुणुन् तर्पयामि नमः । अेवं परमगुरु-परापरगुरु-परमेष्ठिगुरुंश्च तर्पयेत् । इति दिव्यौघादीनां सर्वेषां गुणुणां तर्पणं कृत्वा सकृदिति सम्प्रदायविदः ।

अत्र केचिदन्ये तर्पणमात्रेऽपीत्यपरे प्रधानदेवतानुरोधेन अङ्गभूतपुन्देवतातर्पणोऽपि स्वाडान्त अेव प्रयोग इत्यपि । तन्मते प्रधानपुन्देवताङ्गभूतब्राह्म्यादिशक्तिर्तर्पणे नमः प्रयोग आपतति ।

यथाश्रद्धमाथरणीयं स्पष्टप्रमाणानामभावात्, लब्धानामपि विसंवाहित्वात् सम्प्रदायानामपि निर्मूलविवाद्यस्तत्वाच्चेति ।

ततो मूलान्ते साङ्गां सायुधां सवाडनां सपरिवारां श्रीतारिणीं तर्पयामि स्वाडा इत्यर्घोदकेन स्वहृदये मूलदेवीं त्रिः सन्तर्पयेत् । अेतानि लैरवतर्पणादिसर्वतर्पणानि तत्त्वमुद्रया कार्याणि । सा य अनामिकाङ्गुष्ठयोगेन भवति ।

]

तन्त्रे -

स्वदक्षे प्रोक्षणीपात्रमादायाद्भिः प्रपूरयेत् ।

किञ्चिदर्घाभ्यु सङ्गृह्य प्रोक्षण्यभसि योजयेत् ॥

ततः साधारकं पात्रं पुरतः स्थापयेद् बुधः ।

तत्पार्श्वे पाद्यदानं य तत्पार्श्वेऽर्धप्रदानकम् ॥

आथमनीयं तु तत्पार्श्वे तत्पार्श्वे मधुपर्ककम् ।

पुनराथमनीयं य स्नानीयं तत्समाप्त्यसेत् ॥ इति ।

पाद्यादिपात्रे प्रक्षेप्यद्रव्याणि क्लेशरिषां -

उशीरं रोचनां चैव पाद्यपात्रे तु कल्पयेत् ।

कुशाग्नानक्षतं चैव यवव्रीडितिलानपि ॥

અબ્જસિદ્ધાર્થપુષ્પાણિ ક્ષિપેદર્ધસ્ય પાત્રકે ।

જાતીકર્પૂરકહ્નુલબહુમૂલતમાલકાન્ ॥

ચૂર્ણયિત્વા યથાન્યાયં ક્ષિપેદાયમનીયકે ।

માક્ષિકં શર્કરા સર્પિર્દધિ ક્ષીરચુતં તથા

મધુપૂર્કં કલ્પયિત્વા પ્રદદ્યાદ્ વિધિપૂર્વકમ્ ॥ ઇતિ ।

પુરશ્ચરણચન્દ્રિકાયાં -

“ગન્ધાબ્ધિઃ કારયેત્ સ્નાનમ્” ઇતિ ।

ત્રિશક્તિરત્રે-

પુષ્પાદિના સમુદ્ભૂત્ય બિન્દુ શઙ્ખામૃતસ્ય ચ ।

નિક્ષિપેત્ સર્વપાત્રેષુ સર્વ દિવ્યં વિચિન્તયેત્ ॥

સ્વતન્ત્રે -

“એવં પાત્રાણિ સંસ્થાય તેનૈવ તર્પણં ચરેત્” ઇતિ ।

તેનૈવ અર્ઘોદકેનૈવ ।

તારાણવિ ભૈરવભૈરવ્યોર્ધ્યાનમુક્તવા -

“ધ્યાત્વૈવં તર્પયેન્મૂર્ધ્નિ તાવુભૌ સાધકઃ સુધીઃ” ઇતિ ।

ત્રિશક્તિરત્રે -

બ્રહ્મરન્ત્રે સ્વકે મન્ત્રી મુદ્રયા તત્ત્વસંજ્ઞયા ।

તર્પયેદ્ ગુરુણા મન્ત્રી .....સુધીઃ ॥

સ્વગુરુનપિ સન્તર્પ્ય ત્રિઃ સકૃદ્ વા વિશેષતઃ ।

આત્મનો હૃદયામ્ભોજે પરિવારગણાવૃતામ્ ।

દેવીપાત્રામૃતેનાપિ તર્પયેદ્ કુલનાયિકામ્ ॥ ઇતિ ।

અત્ર કલ્પે ગુરુપાત્રં દેવપાત્રં ચ વિશેષાર્ધપાત્રમેવ ।

તર્પણે તત્ત્વમુદ્રા તુ જ્ઞાનાણવિ -

તર્પણાનિ પુનર્દદ્યાત્ ત્રિવારં તત્ત્વમુદ્રયા ।

અઙ્ગુષ્ઠાનામિકાભ્યાં ચ તત્ત્વમુદ્રેયમીરિતા ॥ ઇતિ ।

ઇયં તર્પણસમ્બન્ધિની । ધ્યાનાદૌ - “તર્જન્યઙ્ગુષ્ઠયોગેન તત્ત્વમુદ્રા પ્રકીર્તિતા” ઇત્યુક્તવાત્ ।

ભાવચૂડામણૌ -

અત્ર તારાગુરુન્ વક્ષ્યે દૃષ્ટાદૃષ્ટકલપ્રદાન્ ।

ઊર્ધ્વકેશો વ્યોમકેશો નીલકણ્ઠો વૃષધ્વજઃ ॥

દિવ્યૌઘા સિદ્ધિદા વત્સે સિદ્ધૌઘાન્ શૃણુ તત્ત્વતઃ ।

वशिष्ठः कूर्मनाथश्च मीननाथो मહેશ્વરः ॥
 હરિનાથો માનવૌઘાનથ વક્ષ્યામિ સદ્ગુરુન્ ।
 તારાવતી ભાનુમતી જયા વિદ્યા મહેશ્વરી ॥
 સુખાનન્દઃ પરાનન્દઃ પારિજાતઃ કુલેશ્વરઃ ।
 વિરૂપાક્ષઃ ફેરવી ચ કથિતં તારિણીકુલમ્ ॥
 આનન્દનાથશબ્દાન્તા ગુરવઃ સર્વસિદ્ધિદાઃ ।
 સ્ત્રિયોડપિ ગુરુરૂપાશ્ચ દેવ્યન્તાઃ પરિકીર્તિતાઃ ॥ ઇતિ ।

ભાવનિર્ણયે -

આદૌ સર્વત્ર દેવેશિ મન્ત્રદઃ પરમો ગુરુઃ ।
 પરાપરગુરુ .....પરમેષ્ઠીગુરુસ્તતઃ ॥

પરાપરગુરુસ્તદ્ગુપત્વેન પરમેષ્ઠીગુરુશ્ચ તદ્ગુપત્વેન ધ્યાત્વા તર્પણીય ઇતિ ભાવઃ ।]

તતો યન્ત્રોપરિ પૂર્વવદેવ સચન્દનપુષ્પાક્ષતૈઃ પીઠન્યાસં કુર્યાત્ ।

તતસ્તત્ત્વશુદ્ધિં કુર્યાત્ । તત્ર શ્રુતિઃ -

ઓં પ્રાણાપાનવ્યાનોદાનસમાના મે શુદ્ધ્યન્તાં જ્યોતિરહં વિરજા વિપાખ્યા ભૂયાસં સ્વાહા ।

ઓં પૃથિવ્યમેજોવાય્વાકાશાનિ મે શુદ્ધ્યન્તાં .....

ઓં પ્રકૃત્યહહુરબુદ્ધિમનઃશ્રોત્રાણિ મે શુદ્ધ્યન્તાં .....

ઓં ત્વક્ષ્યક્ષુઃશ્રોત્રજિહ્વાગ્રાણવચાંસિ મે શુદ્ધ્યન્તાં .....

ઓં પાણિપાદપાયૂપસ્થશબ્દા મે શુદ્ધ્યન્તાં .....

ઓં સ્પર્શરૂપગન્ધાકાશાનિ મે શુદ્ધ્યન્તાં .....

ઓં વાયુતેજઃસલિલભૂમ્યાત્માનો મે શુદ્ધ્યન્તાં .....

ઇતિ સમમન્ત્રાન્ જપન્ પ્રતિમન્ત્રં હસ્તાભ્યાં સર્વાંગ્ગં સ્પૃશેદિતિ તત્ત્વશુદ્ધિઃ ।

અથ બટુકાદિબલિદાનં

ઉક્તગ્ચ જ્ઞાનાર્ણવે -

ઇશાનવહ્નિનૈઋત્યવાયુકોણેષુ પૂર્વવત્ ।

મણ્ડલાનિ વિધાયથ પૂર્વવત્ પૂજયેત્ પ્રિયે ।

પૂર્વવદ્ભલિદાનં ચ દદ્યાત્ સર્વસમૃદ્ધયે ॥ ઇતિ ।

બલિમન્ત્રા વીર્યુડામણૌ -

પ્રણવં પૂર્વમુદ્ધૃત્ય હૃલ્લેખાબીજમુદ્ધરેત્ ।

બટુકાય પદં પશ્ચાદાપદુદ્ધરણાય ચ ॥
કુરુદ્ધયં સમુચ્ચાર્ય માયાતારં સમુદ્ધરેત્ ।
વહ્નિજાયાન્વિતો મન્ત્રો બટુકસ્ય બલિં હરેઃ ॥

તથા -

આગ્નેય્યાં બલિમુત્સુજય માયાં લક્ષ્મીં ચ મન્મથમ્ ।
વારાહીબીજમુદ્ધૃત્ય બીજં પચ્યાતકં પુનઃ ॥
ગણાપતયે પદં પશ્ચાદ્ વરદ્ધન્દ્રં તથા પુનઃ ।
સર્વજનં વદેચ્ચૈવ વદેન્મે વશમાનય ॥
અન્તે વહ્નિવધૂં દદ્યાદ્ ગણનાથો મહામુનિઃ ॥ ઇતિ ।

વારાહીબીજં ગ્લૌં ।

તથા -

રૌદ્રં ત્રિગુણમુદ્ધૃત્ય નારાયણં તથોદ્ધરેત્ ।
બીજં સૂક્ષ્મેશમુદ્ધૃત્યામરેશં બીજમુદ્ધરેત્ ॥
ઉન્તં તુ ક્ષેત્રપાલં ચ બલિં ગૃહ્ણ્યં તતઃ ।
વહ્નિજાયાન્વિતો મન્ત્રઃ ક્ષેત્રપાલસ્ય કીર્તિતઃ ॥ ઇતિ ।

રૌદ્રં ક્ષકારઃ ત્રિગુણં ત્રિપઠિતઃ । નારાયણં આં સૂક્ષ્મેશં ઈ અમરેશં ઊં એતૈર્યુક્ત ઇતિ ।

તથા -

વાયુબીજં ત્રિધાલિપ્ય અનન્તો માધવસ્તથા ।
વર્તુલાક્ષીં તથોદ્ધૃત્ય યોગિનીભ્યસ્તથૈવ ચ ॥
વહ્નિજાયાન્વિતો મન્ત્રો વાયવ્યાં યોગિનીબલિઃ ॥ ઇતિ ।

વાયુબીજં ચકારઃ, અનન્ત આકારઃ, માધવ ઈકારઃ, વર્તુલાક્ષી ઊકારઃ ।

તથા -

ક્ષકારં કાલમારુદે તદન્તે અનલાક્ષરમ્ ।
સર્વવિદ્ધપદં કૃદ્ભ્યઃ સર્વેભ્યો ભૂત ઉદ્ધરેત્ ॥
ભ્યો વર્મ કૃટ્ સમુદ્ધૃત્ય બલિં ગૃહ્ણાય તતઃ ।

દ્વિઠાન્તઃ સિદ્ધિદઃ પ્રોક્તઃ સર્વભૂતબલિં હરેત્ ॥ ઇતિ ।

કાલો મકારઃ, મા ઈકારઃ, અનલાક્ષરં રેકુઃ, તેન ક્ષમ્ ઇતિ સમયાચારઃ ।

દક્ષિણે બટુકં દદ્યાદુત્તરે યોગિનીબલિમ્ ।
પૂર્વભૂતબલિં દદ્યાત્ ક્ષેત્રપાલાય પશ્ચિમે ॥

अङ्गुष्ठानामिकाभ्यां तु बटुकाय बलिर्मतः ।

कनिष्ठाङ्गुष्ठयोगेन योगिनीबलिमाहरेत् ॥

अङ्गुष्ठतर्जनीभ्यां च क्षेत्रपालबलिं उरेत् ।

गणेशाय बलिं दद्याद् गजदन्ताभ्यमुद्रया ॥ ४८ ।

गजदन्ताभ्यमुद्रा ज्ञानार्णवि -

वाममुष्टेस्तु मध्यस्थामङ्गुलीं दण्डवत् कुरु ।

गजदन्तमडामुद्रा गणपस्य बलिं उरेत् ॥ ४९ ।

तथा बलिद्रव्याणि तत्रैव -

ओदनं पायसं क्षीरं मत्स्यं मांसं तथैव च ।

मोदकं पूलिकापूपं बटुकं त्रिविधा सुरा ॥

दुग्धौदनादिपक्वान्नमाज्यं मधु सशर्करम् ।

सर्वत्र विधिवत् कुर्यात् दुग्धेनोत्सर्गमाचरेत् ॥ ५० ।

सर्वत्र सर्वबलिषु विधिवत् कुर्यात् यथाधिकारमुक्तद्रव्यैः कुर्यादित्यर्थः ।]

अथ प्रयोगः

४८ शाने आग्नेये नैऋत्ये वायव्ये च पराग्रत्रिकोणमाण्डलानि विधाय तेषु प्रमाणोक्तबलिद्रव्यसहितानि साधारणानि यत्वारि पात्राणि स्थापयेत् । ततः ४८ शानकोणस्थबलिद्रव्यं “हृत्” इति संशोध्य “वां बटुकाय नमः” इति तत्रैव बटुकं सम्पूज्य “ओं ह्रीं बटुकाय आपद्दुद्गारणाय कुरु कुरु ह्रीं ओं स्वाहा” इति मन्त्रेण वामहस्तस्याङ्गुष्ठानामिकाभ्यां क्षीरं जलं वा पातयन् बटुकाय दद्यात् । आग्नेयकोणस्थबलिद्रव्यं हृत् इति संशोध्य गं गणपतये नम इति तत्रैव सम्पूज्य “ह्रीं श्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये वर वर सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा” इति मन्त्रेण वामहस्तगजदन्ताभ्यमुद्रया क्षीरं जलं वा पातयन् गणेशाय दद्यात् । गजदन्तमुद्रा तु प्रसारितमध्यमाङ्गुलिको वामहस्तमुष्टिरेव ।

४९ ततो नैऋत्यकोणस्थबलिद्रव्यं “हृत्” इति सम्प्रोक्ष्य क्षां क्षेत्रपालाय नम इति तत्रैव सम्पूज्य “क्षां क्षीं क्षूं क्षेत्रपालाय बलिं गृह्ण गृह्ण स्वाहा” इति वामहस्तस्याङ्गुष्ठतर्जनीभ्यां क्षीरं जलं वा पातयन् क्षेत्रपालाय दद्यात् । वायव्यकोणस्थबलिद्रव्यं “हृत्” इति सम्प्रोक्ष्य “यां योगिनीभ्यो नमः” इति तत्रैव सम्पूज्य “यां रीं यूं योगिनीभ्यः स्वाहा” इति मन्त्रेण वामहस्ताङ्गुष्ठकनिष्ठाभ्यां क्षीरं जलं वा पातयन् योगिनीभ्यो दद्यात् । ततः “क्ष्मीं सर्वविघ्नहृद्भ्यः सर्वेभ्यो भूतेभ्यो ह्रूं हृत् बलिं गृह्णापय स्वाहा” इति जपन् यतुर्दक्षिणबलिद्रव्यं भूमौ विकिरेत् । बटुकादिबलिदानस्यावश्यकत्वं तु श्रीकुलार्णवि -

यावन्नो बटुके दद्यात् तावन्नैव कुलेश्वरि ।

तृप्यन्ति देवतास्सर्वाः स्मरणाद् यजनादपि ।

બટુકાદીન્ ચજેતસ્માદ્ ગન્ધપુષ્પાસવામિષૈઃ ।
તત્તન્મન્ત્રવિધાનેન દેવતાતૃપ્તિમાપ્નુયાત્ ॥ ઇતિ

અથ પીઠપૂજા

અત્ર ચન્ત્રોપરિ પૂર્વોક્તપીઠન્યાસક્રમેણ પીઠપૂજા કુર્યાત્ ।

[અથ પૂજાયક્રમધ્યે ઓં આધારશક્તયે નમઃ, મૂલપ્રકૃત્યૈ, કુર્માય, શેષાય, પૃથિવ્યૈ, સુધાસમુદ્રાય, મણિદ્વીપાય, ચિન્તામણિમણ્ડપાય, શ્મશાનાય, પારિજાતાય । તન્મૂલે રત્નવેદિકાયૈ, તદુપરિ મણિપીઠાય । એતા ઉપર્યુપરિભાવેન સમ્પૂજ્ય મણિપીઠાદ્ભુવિઃ પ્રાચ્યાદિચતુર્દિક્ષુ સ્વાગ્રાદિપ્રાદક્ષિણ્યેન પરિતઃ ઓં મુનિભ્યો નમઃ, તદ્ભુવિઃ પરિતઃ દેવેભ્યઃ, તદ્ભુવિઃ પરિતઃ શવેભ્યઃ, તદ્ભુવિઃ પરિતઃ શવમુણ્ડેભ્યઃ, તદ્ભુવિઃ પરિતઃ બહુમાંસાસ્થિમોદમાનશિવાભ્યઃ, તદ્ભુવિઃ પરિતઃ ચિતાગ્ગારાસ્થિભ્ય ઇતિ પ્રણવાદિનમોન્તેન સમ્પૂજ્ય અગ્નિકોણે ધર્માય નમઃ, નૈઋત્યકોણે જ્ઞાનાય, વાયવ્યકોણે વૈરાગ્યાય, ઇશાનકોણે ઐશ્વર્યાય, પૂર્વે અધર્માય, દક્ષિણે અજ્ઞાનાય, પશ્ચિમે અવૈરાગ્યાય, ઉત્તરે અનૈશ્વર્યાય ઇતિ સમ્પૂજ્ય પુનર્મધ્યે ઓં તત્ત્વપદ્માસનાય નમઃ, આનન્દકન્દાય, સંવિન્નાલાય, પ્રકૃતિમયપત્રેભ્યઃ, વિકારમયકેસરેભ્યઃ, પચ્ચાશદ્ધર્ણબીજાઢ્યકર્ણિકાયૈ । તસ્યાં મધ્યે પરિતઃ સૂર્યમણ્ડલાય, તદભ્યન્તરે પરિતઃ સોમમણ્ડલાય, સૂર્યમણ્ડલાદ્ભુવિઃ પરિતો વહ્નિમણ્ડલાય નમ ઇતિ સમ્પૂજ્ય પુનર્મધ્ય એવ સં સત્ત્વાય નમઃ, રં રજસે, તં તમસે, આં આત્મને, અં અન્તરાત્મને, પં પરમાત્મને હ્રીં જ્ઞાનાત્મને, માં માયાતત્ત્વાય, કં કલાતત્ત્વાય, વિં વિદ્યાતત્ત્વાય, પં પરતત્ત્વાય નમ ઇતિ સમ્પૂજ્ય હૃદયકેસરેષુ સ્વાગ્રાદિપ્રાદક્ષિણ્યેન ઓં લક્ષ્મ્યૈ નમઃ, સરસ્વત્યૈ, રત્યૈ, પ્રીત્યૈ, કીર્ત્યૈ, શાન્ત્યૈ, પુષ્ટ્યૈ, તુષ્ટ્યૈ, નમ ઇતિ પીઠશક્તીઃ સમ્પૂજ્ય મધ્યે હૃસૌં સદાશિવમહાપ્રેતપદ્માસનાય નમ ઇતિ પૂજયેત્ ।

લક્ષ્મ્યાઘષ્ટપીઠશક્તયઃ સિદ્ધસારસ્વતે -

લક્ષ્મી સરસ્વતી ચૈવ રતિઃ પ્રીતિસ્તથૈવ ચ ।

કીર્તિઃ શાન્તિશ્ચ પુષ્ટિશ્ચ તુષ્ટિરિત્યષ્ટશક્તયઃ ॥

વીરચૂડામણૌ તુ -

પીઠશક્તિવિધાનેન નવશક્તીઃ પ્રપૂજયેત્ ।

રતિઃ પ્રીતિઃ પ્રિયા કાન્તિઃ કામિની કામમાલિની ॥

કન્દર્પદલિની દુર્ગા ભાવિની નવ શક્તયઃ ॥ ઇતિ ।

તથા -

વિચદ્ભૃગું સમુચ્ચાર્ય મનુબિન્દુકલાન્વિતમ્ ।

મહાપ્રેતપદાત્ પદ્માસનાય હૃદયમનુરીરિતમ્ ॥

તથા ચ પીઠશક્તીનાં વિકલ્પો મનુઃ પીઠમનુઃ । તારોપનિષદ્ધપિ લક્ષ્મીસરસ્વતીરતિપ્રીતિકીર્તિશાન્તિપુષ્ટિતુષ્ટિઃ સદાશિવશ્ચ ઇત્યુક્તમ્ ॥]

अथावाङ्मन्त्रम्

यथा-पूजाधारयन्त्राद्यै मूलमन्त्रेण प्रमाणोक्तामिष्टदेवतामूर्तिं परिकल्प्य कूर्ममुद्राञ्जलिना मातृकावर्णाधिया
पुष्पाणि गृहीत्वा स्वहृदये विद्युत्-पुञ्जनिभं स्फुरत्स्वेष्टदेवतातेजो दीपादीपान्तरमिव सुषुम्भावावर्त्मना
द्वादशान्तःस्थसदस्रदलपद्ममध्यवर्तिनि परमशिवे संयोज्य परमामृतलोलितं त्रिदानन्दधनं विभाव्य
वामनासाध्वना करस्थपुष्पाञ्जलौ संयोज्य तत् कामकलात्मकं ध्यात्वा -

ओं देवेशि भक्तिस्फुलभे परिवारसमन्विते ।

यावत् त्वां पूजयिष्यामि तावत् त्वं सुस्थिरा भव ॥

एति पठन् कल्पितमूर्तेश्शिरसि पुष्पाञ्जलिं दत्वा देवतातेजः पुष्पाञ्जलिमपडाय ब्रह्मरन्ध्रद्वारेण तस्या मूर्तेर्हृदयं
प्रविश्य स्थिरीभूतं भावयेदिति ।

कामकलाध्यानं तन्त्रयूगामणौ -

मुभं भिन्दुवदाकारं तदधः कुययुग्मकम् ।

तदधः सपरार्धं य सुपरिष्कृतमण्डलम् ॥

अेतत् कामकलाध्यानं सुगोप्यं साधकोत्तमैः ॥ एति ।

अेतद्गुणस्यं गुरुमुभादवगन्तव्यम् । तद्गुणं - “सङ्केतविद्या गुरुवक्त्रगम्या” एति ।

अथ ध्यानं

गन्धर्वतन्त्रे -

श्मशानं तत्र सञ्चिन्त्य तत्र कल्पतरुं स्मरेत् ।

तन्मूले मणिपीठं य नानामणिविभूषितम् ॥

शिवाभिर्बहुभांसास्थिमोदमानाभिरन्ततः ।

यतुर्दिक्षु शवा मुण्डाश्चित्राङ्गारास्थिभूषिताः ॥

तन्मध्ये भावयेद् देवीं यथोक्तध्यानयोगतः ॥ एति ।

नीलतन्त्रे -

प्रत्यालीढपदां घोरां मुण्डमालाविभूषिताम् ।

भर्वा लम्बोदरीं भीमां व्याघ्रचर्मावृतां कटौ ॥

नवयौवनसम्पन्नां पञ्चमुद्राविभूषिताम् ।

यतुर्भुजां ललज्जिह्वां मडाभीमां वरप्रदाम् ॥

भङ्गकर्तृधरां सत्ये वामे मुण्डोत्पलान्विताम् ।

पिङ्गोत्रैकजटां ध्यायेन्मौलावक्षोभ्यभूषिताम् ॥
 बालार्कमण्डलाकारलोचनत्रयभूषिताम् ।
 प्रज्वलत्पितृभूमध्यगतां दंष्ट्राकरालिनीम् ॥
 सावेशस्मेरवदनामस्थलङ्कारभूषिताम् ।
 विश्वव्यापकतोयान्तः श्वेतपद्मोपरि स्थिताम् ॥ इति ।

तन्त्रयूडामणौ -

तस्थोपरि मडादेवीं सर्वा नीलमणिप्रभाम् ।
 लम्बोदरीं व्याघ्रयर्मसमावृतनितम्बिनीम् ॥
 समुन्नतपयोभारां रक्तवर्तुललोचनाम् ।
 ललज्जिह्वां मडाभीमां दंष्ट्राकोटिसमुज्ज्वलाम् ।
 नीलोत्पललसन्मालाबद्धजूटां भयङ्करीम् ॥
 श्वेतास्थिपट्टिकायुक्तकपालपञ्चशोभिताम् ।
 ललाटे रक्तनागेन कृतकर्णावतंसकाम् ॥
 अतिशुभ्रमडानागकृतडारमडोज्ज्वलाम् ।
 दूर्वादलश्यामनागकृतयज्ञोपवीतिनीम् ॥
 यतुर्भुञ्जं रक्तमांसभण्डमण्डितमुष्टिना ।
 जटाजूटाक्षसूत्रेण शोभिना तीक्ष्णधारया ॥
 भङ्गेन दक्षिणस्थोर्ध्वं शोभितां वीरनादिनीम् ।
 तदधस्ताद् भीजवृन्तकर्तृकालङ्कृतां पराम् ॥
 वामोर्ध्वं रक्तनालेन विकस्वरमनोडराम् ।
 दधतीं नीलपद्मञ्च तदधस्तात् कपालकम् ॥
 जगतां जाड्यसंयुक्तं दधतीं कुन्दसन्निभम् ।
 धूम्राभनागसन्धोडकृतकेयूरसत्त्वराम् ॥
 सुवर्णवर्णनागेन कङ्कणोज्ज्वलपाणिकाम् ।
 शुभ्रवर्णमडादेवकृतसद्विमलासनाम् ॥
 निर्यन्त्राणमिया तद्रत् सङ्कुचत्प्रपदात्मिकाम् ।
 शवपाद्भ्यारुढवामपादां लसन्मुष्मीम् ॥
 तस्यैव कण्ठमूलस्थदक्षपादसरोरुडाम् ।

कुन्दाभनागसंशोभिकटिसूत्रां त्रिलोचनाम् ॥

असृग्रक्तेन नागेन कृतनृपुरपल्लवाम् ।

सद्यश्छिन्नगलद्रक्तमुण्डै रक्तविभूषणैः ॥

अन्योन्यदेशग्रथितैः पादपद्मविलम्बितैः ।

पञ्चाशद्भिर्मंडामालां विभ्रतीं परमेश्वरीम् ॥

ज्वलञ्चितामध्यसंस्थां द्वीपियर्भोत्तरांशुकाम् ।

अक्षोभ्यनागसम्भङ्गजटाजूटां वरप्रदाम् ॥

अेवम्भूतां मडादेवीमात्मानं यागवस्तु य ।

विज्ञापयेन्मडादेव पण्डितोऽहं मडाकविः ॥ इति ।

तत आवाहनमुद्रया मूलान्ते श्रीतारिणीं षडावळ षडावळ स्थापनमुद्रया षळ तिष्ठ षळ तिष्ठ सन्निधापनमुद्रया षळ सन्निधेळि सन्निधेळि सन्निरोधनमुद्रया षळ सन्निरुद्ध्यस्व सन्निरुद्ध्यस्व सम्भुष्णीकराणमुद्रया षळ सम्भुष्णीभव षळ सम्भुष्णीभव इति पञ्चमुद्राभिरावाहनादि कृत्वा शालग्रामशिलावर्जं विभितयन्नादौ लेखिलानमुद्रया देव्या वृद्धये करं दत्त्वा “आं ह्रीं कौं हंसः तारिण्याः प्राणा षळ प्राणाः आं ह्रीं कौं हंसः तारिण्या ज्ञव षळ स्थितः आं ह्रीं कौं हंसः तारिण्याः सर्वेन्द्रियाणि आं ह्रीं कौं हंसः तारिण्याः वाज्मनश्चक्षुःश्रोत्रघ्राणप्राणा षळगत्या सुभं चिरं तिष्ठन्तु स्वाहा” इति मन्त्रेण प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् । अवगुण्ठनमुद्रया “मूलान्ते श्रीतारिणी अवगुण्ठिता भव” इति अवगुण्ठय सकलीकुर्यात् । तस्य पुष्पेण देवतायास्तत्तद्गुणेषु उपास्यमन्त्रस्य षड्गुण्यास अेव । ततो धेनुमुद्रया वं इति अमृतीकृत्य मडामुद्रया परमीकृत्य पञ्चमुद्राविभूषितामिति ध्याने विभूषणत्वेनोक्ता योन्यादिपञ्चमुद्राः स्वस्वभीजपपुरस्सराः प्रदर्शयेत् । यथा- अँ योनिं, ह्रीं भूतिनीं, वं भीजमुद्रां, स्त्रीं दैत्यधूमिनीं, ह्रूं लेखिलानमुद्रामिति ।

[तद्गुक्तं तन्त्रे -

आवाहनं स्थापनं च सन्निधापनमेव च ।

सन्निरोधनमित्युक्तं सम्भुष्णीकरां तथा ॥

विधाय स्वस्वमुद्राभिः प्राणस्थापनमाचरेत् । इति ।

तथा -

अवगुण्ठयावगुण्ठिन्या धेनवा यैवामृतीकृतिः ।

प्रोक्ता मडामुद्रया तु देवस्य परमीकृतिः ॥ इति ।

योन्यादिपञ्चमुद्राश्चोक्ता भैरवतन्त्रे पञ्चमुद्राविभूषितामिति ध्यानमुक्त्वा -

योनिश्च भूतिनी यैव भीजाभ्या दैत्यधूमिनी ।

लेखिलानेति संयुक्ता पञ्चमुद्राः प्रकीर्तिताः ॥

अेतासां भीजानि च कमेण तत्रैवोक्तानि -

योनिर्मायाधराधेनुर्वधूकूर्यकमाद् विदुः ।

बीजान्यासां लक्षाणं तु क्रमेण कथयाम्यहम् ॥ इति ।

योनिरत्र औं, माया ह्रीं, अधरा अस्या अनन्तरभूता इति धेनोर्विशेषणम् । धेनुः वं, वधूः स्त्री, कूर्यं ह्रूं ।]

ततो देवशुद्धिं कुर्यात् । सा य मूलजपपुरस्सरमर्घोदकेन पूजायकस्य त्रिः प्रोक्षणो न भवति । तदुक्तं कुलाण्वि -
पीठे देवीं प्रतिष्ठाप्य सकलीकृत्य साधकः ।

मूलमन्त्रेण दीपिन्या मालिन्यार्घोदकेन य ।

त्रिवारं प्रोक्षयेद् विद्वान् देवशुद्धिरियं प्रिये ॥

[नृसिंहहस्तुरास्तु यद्यप्यस्मिन् कुलाण्ववयने दीपिनीमालिनीसहितमूलमन्त्रेणैव प्रोक्षणं लभ्यते, तथापि दीपिनीमालिन्योर्द्वैधाभ्यायमन्त्रान्तर्गतपराप्रासादमन्त्रघटितत्वेनोर्द्वैधाभ्यायदेवताभुङ्गावेव विनियोगः । अस्यास्तु देवताया उत्तराभ्यायविधात्वादिति वदन्ति । शक्तिसङ्गममन्त्रे त्वेतस्या उर्द्वैधाभ्यायविधात्वमपि लभ्यत एव ।

यन्त्रे देवताया प्राणस्थापनस्यावश्यकत्वं कुलाण्वि -

सकलीकृत्य प्राणैस्तदीयानिन्द्रियाणि य ।

प्रतिष्ठाप्यार्येद् देवमन्यथा निष्कलं भवेत् ॥ इति]

ततो यथाशक्ति षोडशोपचारैर्दशोपचारैः पञ्चोपचारैर्वा देवतां पूजयेत् । ते य मन्त्ररत्नावल्यां -

पाधाधायिमनीयं य स्नानं वसनभूषणैः ।

गन्धपुष्पधूपदीपनैवेद्यायमनानि य ।

ताम्बूलमथ य स्तोत्रं तर्पणं य नमस्त्रिया ।

प्रयोजयेदर्चनायां उपचारैश्च षोडश ॥

पाद्यमर्घ्यं निवेद्याथ तथैवायमनीयकम् ।

मधुपर्कायमने यैव गन्धप्रसूनके ततः ॥

धूपदीपौ य नैवेद्यं दशोपचारकं मतम् ।

गन्धाद्यो निवेधान्ताः पूजा पञ्चोपचारिका ॥ इति ।

प्रपञ्चसारे य - “सपर्या त्रिविधा प्रोक्ता तासामेकतमां श्रयेत्” इति । त्रिविधा षोडश-दश-पञ्चोपचारभेदात् ।

उपचारेषु यस्य वस्तुनोऽलाभस्तदनुकल्पत्वेन पुष्पं दद्यात् । तदुक्तं कुलोद्गीशे -

उपचारेषु सर्वेषु यत् किञ्चिद् दुर्लभं भवेत् ।

तत् सर्वं मनसि ध्यात्वा पुष्पक्षेपेण कल्पयेत् ॥ इति ।

पुष्पाक्षतैश्च कल्पयेदिति पाठे अक्षतानामप्यनुकल्पः ।

सारसङ्ग्रहे तु -

“अलाभे तूपचाराणां दद्यात् क्षालिततण्डुलान्”

धृत्युक्तम् । अत्र यं पुष्पाक्षतयोरैच्छिको विकल्पः । अक्षताश्च शक्तिसूर्यगणेशपूजायां सरक्तयन्त्रना देयाः । उक्तं
य तन्त्रे -

शक्तयर्कगणनाथानाभक्षताः प्रीतिदा मताः ।

शोणयन्त्रनखिमानां दानात् सर्वकृत्वं भवेत् ॥ इति ।

सर्वकृत्वं सर्वोपचारदानकृत्वं ।

ततो मूलेन देवताया वामभागे प्रमाणोक्तोष्पन्धतममासनं दद्यात् । आसनभेदाः सारसङ्ग्रहे उक्ताः -

देवस्य वामभागे तु दधान्मूलेन यासनम् ।

पौष्पं दारुमयं वास्त्रं यार्मं कौशं च तैजसम् ॥

षड्विधं यासनं प्रोक्तं देवताप्रीतिकारकम् ।

पौष्पं सुगन्धिपुष्पनिर्मितम् । दारुमयं कण्टकबिन्नयन्त्रनादिघटितम् । वास्त्रं कार्पासकौशेयक्षौमराडुवाद्यन्धतमम्
। कौशं च समविंशतिकुशापत्राणां वेण्याकारेण रचितविष्टररुपम् ।

[उक्तं च उभरे -

समविंशतिकुशाणां वेण्यां ग्रन्थिभूषिता ।

विष्टरः सर्वयज्ञेषु विष्टरं परिकीर्तितम् ॥]

तैजसं लोडसीसादिबिन्नसुवर्णादिप्रशस्तधातुरचितम् । यार्मं मृगव्याघ्राजिनम् ।

ततः स्वागतमुद्रां प्रदर्श्य “मूलान्ते श्रीतारिणि देवि स्वागतं ते” इति स्वागतमुख्यरेत् ।

ततो पाद्यपात्रस्थजलमुद्धृत्य मूलं ओं श्रीमदेकजटे वज्रपुष्पं प्रतीक्ष्य स्वाहा इति पाद्योर्दत्त्वा “छंदं पाद्यं
श्रीमद्गुत्रतारायै नमः” इत्यर्घोदकेनोत्सृज्य पाद्यमुद्रां प्रदर्शयेत् ।

ततोऽर्घपात्रस्थजलमुद्धृत्य मूलं ओं श्रीमदेकजटे वज्रपुष्पं प्रतीक्ष्य स्वाहा इति देव्याः शिरसि दत्त्वा “अेषोऽर्घः
श्रीमद्गुत्रतारायै स्वाहा” इत्यर्घोदकमुत्सृज्य अर्घमुद्रां प्रदर्शयेत् ।

तत आचमनीयपात्रस्थजलमुद्धृत्य मूलं ओं श्रीमदेकजटे वज्रपुष्पं प्रतीक्ष्य स्वाहा इति देव्या मुभकमले दत्त्वा
“छंदमाचमनीयं श्रीमद्गुत्रतारायै वम्” इत्यर्घोदकेनोत्सृज्य आचमनमुद्रां प्रदर्शयेत् ।

ततो मधुपर्कमुद्धृत्य मूलं ओं श्रीमदेकजटे वज्रपुष्पं प्रतीक्ष्य स्वाहा इति मधुपर्कं मुभकमले दत्त्वा “अेष मधुपर्कः
श्रीमद्गुत्रतारायै वम्” इत्यर्घोदकेनोत्सृज्य मधुपर्कमुद्रां प्रदर्शयेत् ।

ततः पुनराचमनीयं दद्यात् । प्रयोगमुद्रे अत्र आचमनीयवदेव बोध्ये ।

ततः स्नानीयपात्रस्थजलमुद्धृत्य मूलं ओं श्रीमदेकजटे वज्रपुष्पं प्रतीक्ष्य स्वाहा इति शतकृत्यो दशकृत्यो वा
यथाशक्ति देव्याः सर्वाङ्गे दत्त्वा “छंदं स्नानीयं श्रीमद्गुत्रतारायै नमः” इत्यर्घोदकेनोत्सृज्य स्नानमुद्रां प्रदर्शयेत् ।

ततो मूलेनाङ्गप्रोञ्छनं विभाष्य रक्तवर्णां सूक्ष्ममच्छिद्रमनुपलुक्तं वस्त्रयुगमादाय मूलं ओं श्रीमदेकजटे वज्रपुष्पं
प्रतीक्ष्य स्वाहा इति देव्या वामदस्ते दत्त्वा “छंदं वस्त्रयुगं श्रीमद्गुत्रतारायै निवेदयामि” इत्यर्घोदकेनोत्सृज्य वस्त्रमुद्रां
प्रदर्श्य पुनराचमनीयं पूर्ववदेव दद्यात् ।

यज्ञोपवीतं तु पुनरेवताया अत्रेव ।

તતો ભૂષણમાદાય મૂલં ઓં શ્રીમદેકજટે વજ્રપુષ્પં પ્રતીચ્છ સ્વાહા ઇતિ દેવ્યા હસ્તે દત્વા “ઇદં ભૂષણં શ્રીમદુગ્રતારાયૈ નિવેદયામિ” ઇત્યર્થોદકેનોત્સૃજ્ય ભૂષણમુદ્રાં પ્રદર્શયિત્ ।

તતઃ પ્રમાણોક્તમુત્તમગન્ધં કનિષ્ઠયા આદાય મૂલં ઓં શ્રીમદેકજટે વજ્રપુષ્પં પ્રતીચ્છ સ્વાહા ઇતિ દેવ્યાઃ સર્વાડ્ગે દત્વા “એષ ગન્ધઃ શ્રીમદુગ્રતારાયૈ નમ” ઇત્યર્થોદકેનોત્સૃજ્ય ગન્ધમુદ્રાં પ્રદર્શયિત્ ।

તતઃ પ્રમાણોક્તમુત્તમં પુષ્પમડ્ગુષ્ટતર્જનીભ્યામુદ્ધૃત્ય મૂલં ઓં શ્રીમદેકજટે વજ્રપુષ્પં પ્રતીચ્છ સ્વાહા ઇતિ દેવ્યાઃ સર્વાડ્ગે દત્વા “ઇદં પુષ્પં શ્રીમદુગ્રતારાયૈ વૌષટ્” ઇત્યર્થોદકેનોત્સૃજ્ય પુષ્પમુદ્રાં પ્રદર્શયિત્ ।

તથા ચ કાલિકાકલ્પે -

પાદં તુ પાદયોર્દધાત્ નમોમન્ત્રેણ મન્ત્રવિત્ ।
સ્વાહામન્ત્રેણ દેવેશિ અર્ધં દદ્યાચ્છિરોપરિ ॥

આચમનં મધુપર્કં ચ સુધામન્ત્રેણ વૈ મુખે ।

શારદાતિલકે -

સુધામન્ત્રેણ વદને દદ્યાદાયમનીયકમ્ ।
જાતીલવડ્ગકકુલૈસ્તદુક્તં મન્ત્રવેદિભિઃ ।

તથા -

સુધાણુના તતઃ કુર્યાન્મધુપર્કં મુખામ્બુજે ।
આજયં દધિમધૂન્મિશ્રમયમુક્તો મનીષિભિઃ ॥ ઇતિ ।

કુલોડ્ડીશે -

માક્ષિકં શર્કરાસર્પિર્દધિક્ષીરયુતં તથા ।
મધુપર્કં કલ્પયિત્વા પ્રદદ્યાદ્ વિધિપૂર્વકમ્ ॥

સર્વતઃ ક્ષૌદ્રમધિકં દધિ સર્પિઃ સિતાસમમ્ ।

જલં તુ સર્વતઃ સ્વલ્પં મધુપર્કં ઉદાહૃતઃ ॥ ઇત્યુક્તમ્ ।

શારદાતિલકે - “તેનૈવ મનુના કુર્યાદદ્ભિરાચમનીયકમ્” ઇતિ । ઇદં ત્વાચમનીયકં પુનરાચમનીયકમ્ ।

અત્રાચમનમધુપર્કયોઃ પ્રયોગે વિવદન્તે બહવઃ । અત્રોક્તકાલીકલ્પશારદાતિલકયોઃ સુધાશબ્દસ્યૈવ મન્ત્રત્વેન વચનારૂઢત્વમ્ । તથા ચ ઇદમાચમનીયકમમુકદેવતાયૈ સુધા । એવં મધુપર્કડપિ પ્રયોગ ઇતિ દાક્ષિણાત્યાઃ । ઉપચારદાનપ્રયોગેષુ નમઃસ્વાહાદિદાનાર્થકશબ્દસાહચર્યેણ સ્વધાશબ્દપ્રયોગસ્યૈવોચિતતથા સુધાશબ્દપ્રયોગોડનુચિત એવ । અત એવોક્તકાલીકલ્પાદિપ્રમાણવચનેષ્વપિ સ્વધાશબ્દ એવ કલ્પયતે । દાક્ષિણાત્યાનાં ભ્રાન્તિસ્તુ પ્રાચ્યલિપ્યાં સુધાશબ્દસ્વધાશબ્દયોઃ સમાનાકારતયાપ્યુપપદ્યતે । એવં ચ ઇદમાચમનીયકમમુકદેવતાયૈ સ્વધા ઇત્યેવ પ્રયોગ ઇતિ ગૌડાઃ । પુરશ્ચરણચન્દ્રિકાયામખ્યેવમેવ । અન્યે તુ સુધામન્ત્રેણેત્યાદૌ સુધામન્ત્રો ન સુધાશબ્દઃ સ્વધાશબ્દો વા, કિન્તુ વમિત્યમત્બીજમેવ, દાનાર્થકપદસાહચર્યબલેન સ્વધાશબ્દોડપ્યચિતકલ્પનમેવેત્યુભયમપિ । ઇત્યં ચ ત્રૈવર્ણિકાણામિદમાચમનીયકમમુકદેવતાયૈ સ્વધા ઇતિ, શૂદ્રસ્ય તુ સ્વધાશબ્દપ્રયોગનિષેધાદિદમાચમનીયકમમુકદેવતાયૈ વમિત્યેવ પ્રયોગ ઇત્યાહુઃ । વસ્તુતસ્તુ

सकलप्रमाणावयनाना- मेकवाक्यतयाऽमृतबीज एव साधीयसी प्रतीयते । तदुक्तं सुतन्त्रे - “मधुपर्कं मुग्धे
दधाज्जलमन्त्रेण ऐशिकः” इति । यामले य-

वारुणेन य बीजेन मधुपर्कं मुग्धाम्भुजे ।
तेनैव मनुना कुर्यादब्भिरायमनीयकम् ॥ इति ।

तत्रैव -

गन्धाब्भिः कारयेत्स्नानं वाससी परिधापयेत् ।
दधाद् द्विव्योपवीतं य ङाराद्याभरणानि य ॥

गन्धश्चन्दनकर्पूरकालागुरुभिरीरितः ॥ इति ।

शक्तौ रक्तवस्त्रं प्रशस्तम् । “रक्तं शक्त्यर्कविघ्नानाम्” इति यामलवचनात् । अद्वेयवस्त्राण्युक्तानि
मन्त्रतन्त्रप्रकाशे -

तैलादिदृषिताद्भोगः सच्छिद्राद्वाध्यता भवेत् ।
शुभाङ्गं दृष्टिद्रता कर्तुर्मलिनात् कान्तिहीनता ॥ इति ।

कुलाण्वि-

यज्ञोपवीतं दत्त्वाथ भूषणानि समर्पयेत् ।
तानि नानाविधानि स्युर्मुकुटादिप्रभेदतः ॥

स्त्रीपुम्प्रभेदतस्तानि विज्ञेयानि विचक्षणैः ।

यज्ञोपवीतं पुन्यैवतायै देयम् । गन्धाः पुरश्चरणयन्त्रिकायामुक्ताः -

यन्दनं मलयोत्पन्नमनाघ्रातं सुशीतलम् ।
कर्पूरागुरुकस्तूरीडिमाभ्युक्षोदितं शुभम् ॥ इति ।

क्षोदितं घृष्टम् । कुङ्कुमारक्तयन्दने अपि प्रशस्ते ।

ज्ञानाण्वि -

रोयनाकपिकाशमीरमांसीतगरुयन्दनैः ।
सयोरैरष्टगन्धोऽयं तारायाः प्रीतिदायकः ॥ इति ।

कपिर्बाला । योरः शटी । तगरुर्गन्धकाष्ठविशेषः । यन्दनपदेन शुक्लरक्तयोर्द्वयोरपि ग्रहाणां गन्धाष्टकत्वम् ।

पुष्पाणि य पुरश्चरणयन्त्रिकायां -

अनन्यार्पितमच्छिद्रं पूतं पुण्यं नवं शुभम् ।
गुणयन्दनसंयुक्तं नानागन्धमनोहरम् ॥ इति ।

ज्ञानाण्वि -

पुष्पैः पर्युषितैर्देवि नार्थयेत् स्वर्णैरपि ।
निर्माव्यभूतैरुच्छिष्टैः कुसुमैः परमेश्वरि ॥ इति ।

સ્વર્ણૈરપીતિ પર્યુષિતવનસ્પતિપુષ્પાણાં નિષેધાતિશયાર્થં ન તુ સ્વર્ણજસ્યાપિ નિષેધાય “તુલસી સ્વર્ણપુષ્પં ચ નૈવ નિર્માલ્યતાં વ્રજેત્” ઇતિ મન્ત્રતન્ત્રપ્રકાશોક્તેરિતિ । ઉચ્ચિષ્ટૈરન્યદેવતાપૂજાવશિષ્ટૈઃ । જ્ઞાનમાલાયાં -

પત્રં વા યદિ વા પુષ્પં ફલં નેષ્ટમધોમુખમ્ ।

દુઃખદં તત્સમાપ્યાતં યથોત્પત્રં તથાર્પણમ્ ॥

અધોમુખાર્પણં નેષ્ટ પુષ્પાઞ્જલિવિધૌ ન તત્ ॥ ઇતિ ।

પુષ્પાઞ્જલિદાને કતિપયપુષ્પાણામધોમુખપાતિત્વેડપિ ન દોષ ઇત્યર્થઃ । તન્ત્રે- “અડ્ગુષ્ટતર્જનીભ્યાં ચ ચક્રે પુષ્પં નિવેદયેત્” ઇતિ ।

તતઃ પ્રમાણોક્તપાત્રે વિહિતધૂપં સારાડ્ગારેષુ નિઃક્ષિપ્ય અસ્ત્રમન્ત્રેણ ધૂપપાત્રં સમ્પ્રોક્ષ્ય નમ ઇતિ સમ્પૂજ્ય વામહસ્તતર્જન્યા ધૂપપાત્રં સ્પૃશન્ મૂલમુખ્યાર્થં ઓં શ્રીમદેકજટે વજ્રપુષ્પં પ્રતીચ્છ સ્વાહા ઇતિ દેવ્યાઃ સમીપં નીત્વા “ઇમં ધૂપં શ્રીમદેકજટાયૈ નિવેદયામિ” ઇત્યર્થાદેકેનોત્સૃજ્ય ધૂપમુદ્રાં પ્રદર્શ્ય [ઓં જયધ્વનિમન્ત્રમાતય સ્વાહા ઇતિ] મન્ત્રેણ ઘણ્ટાં સમ્પૂજ્ય વામહસ્તેન તાં વાદયન્ દેવ્યાઃ પાદાદિનાભ્યન્તં ધૂપયેત્ ।

તતઃ [કર્પૂરગર્ભિણ્યા વર્તિકયા ઘૃતદીપં તિલતૈલદીપં વા પ્રજ્વાલ્ય] દીપસ્યાપિ ધૂપવત્ પ્રોક્ષણપૂજને વિધાય વામહસ્તમધ્યમયા દીપપાત્રં સ્પૃશન્ મૂલં ઓં શ્રીમદેકજટે વજ્રપુષ્પં પ્રતીચ્છ સ્વાહા ઇતિ દેવ્યાઃ સમીપં નીત્વા “ઇમં દીપં શ્રીમદેકજટાયૈ નિવેદયામિ” ઇતિ અર્થાદેકેનોત્સૃજ્ય દીપમુદ્રાં પ્રદર્શયન્ [મૂલગાયત્ર્યા મધ્યમાડ્ગુષ્ઠાભ્યાં દીપપાત્રમુત્તોલ્ય] ઘણ્ટાવાદનપૂર્વકં દેવ્યાઃ પાદાદિનેત્રાન્તં દીપયેત્ ।

નિવેદિતં ધૂપપાત્રં દેવ્યા વામભાગે દીપપાત્રં ચ દક્ષભાગે સ્થાપયેત્ । તિલતૈલદીપપાત્રં તુ વામભાગ એવ સ્થાપ્યમ્ । તત્રાપિ સિતવત્તિકં ચેતદા દક્ષે રક્તવત્તિકં ચેતદા વામે સ્થાપ્યમ્ । [તતો ઘૃતલિમે તિલતૈલલિમે વા તામ્રાદિધાતુપાત્રે શિલાયાં વા ઘૃતદીપસ્ય કજ્જલં ગૃહીત્વા સમ્મર્થં] સ્વર્ણાદિશલાકયા દેવ્યા નેત્રાણ્યઞ્જયેત્ ।

તતઃ પ્રમાણોક્તં પાયસાદિનૈવેદ્યં સ્વર્ણાદિપાત્રે કૃત્વા તત્પાત્રં ચતુરસ્રમાણ્ડલે સાધારં નિધાય સંસ્કુર્યાત્ । [પ્રોક્ષણીજલમાદાય] ફટ્ ઇતિ સમ્પ્રોક્ષ્ય [ચક્રમુદ્રયા] હૂં ઇતિ સંરક્ષ્ય ચં ઇતિ બીજજપેન નૈવેદ્યદોષાન્ વિશોષય ચં ઇતિ તાન્ સન્દલ્ય દક્ષકરાગ્રેણ સ્પૃષ્ટ્વા વં ઇત્યમૃતીકૃત્ય ઉભાભ્યાં કરાભ્યાં તત્પાત્રં સ્પૃષ્ટ્વા મૂલેનાષ્ટકૃત્વોડમિમન્ય ઘેનુમુદ્રાં પ્રદર્શ્ય ગન્ધપુષ્પૈર્નૈવેદ્યં પૂજયેત્ । તતો વામહસ્તાડ્ગુષ્ઠતર્જનીભ્યાં નૈવેદ્યપાત્રં સ્પૃશન્ મૂલં ઓં શ્રીમદે કજટે વજ્રપુષ્પં પ્રતીચ્છ સ્વાહા ઇતિ દેવ્યાઃ સમીપે નીત્વા “ઇદમમુકનૈવેદ્યં શ્રીમદેકજટાયૈ નિવેદયામિ” ઇત્યર્થાદેકેનોત્સૃજ્ય નૈવેદ્યમુદ્રાં પ્રદર્શ્ય મૂલં અમૃતોપસ્તરણમસિ સ્વાહા ઇતિ દેવ્યૈ જલં દત્વા વામહસ્તેન વિકચ્યોત્પલસદૃશીં ગ્રાસમુદ્રાં પ્રદર્શયન્ દક્ષહસ્તેન પ્રાણાદિપચ્ચમુદ્રાઃ પ્રદર્શયેત્ । યથા સંયુક્તૈઃ

કનિષ્ઠાનામિકાડ્ગુષ્ઠૈઃ ઓં પ્રાણાય સ્વાહા,

તર્જનીમધ્યમાડ્ગુષ્ઠૈઃ ઓં અપાનાય સ્વાહા,

મધ્યમાનામાડ્ગુષ્ઠૈઃ ઓં સમાનાય સ્વાહા,

તર્જનીમધ્યમાનામાડ્ગુષ્ઠૈઃ ઓં ઉદાનાય સ્વાહા,

સર્વાભિઃ ઓં વ્યાનાય સ્વાહા

ઇતિ પ્રાણાદીનાં પચ્ચમુદ્રાઃ પ્રદર્શ્ય,

ओं तारे देवदेवेशि सर्वतृप्तिकरं परम् ।

अभ्राडानन्दसम्पूर्णं गृहाण लभुत्तमम् ॥

एति पानीयं दत्त्वा देवतां तृप्तां विभाव्य ओं अमृतापिधानमसि स्वाहा एति प्रत्यपोशानं जलं दधात् । ततस्ताम्बूलं
कृत् एति सम्प्रोक्ष्य नम एति सम्पूज्य मूलं ओं श्रीमदेकजटे वज्रपुष्पं प्रतीच्छ स्वाहा एति देव्यग्रे नीत्वा “एदं ताम्बूलं
श्रीमदेकजटायै निवेदयामी” एति शङ्खोदकेनोत्सृज्य मूलेन त्रिदिवीं तर्पयेत् ।

अथ धूपाधुपयारेतिकर्तव्यतायां प्रमाणावयनानि । तत्र पुरश्चरणयन्त्रिकायां -

एत्थं धूपं प्रकुर्वीत ताम्रकांस्थादिनिर्मिते ।

भाजने द्विपदे भुग्ननाले पद्माकृतौ शुभे ॥

साराङ्गारविनिक्षिप्तैर्गुग्गुल्वगुरुवृक्षजैः ।

निर्यासाद्युत्थितैर्धूपैर्न्यद्रव्यैरथोदितैः ॥

निर्यासः सज्ज्वरसादिः । तन्त्रलीलावत्यां -

जटामांसी गुग्गुलवं य चन्दनागुरुकैस्तथा ।

चन्द्रैरजनिसंयुक्तैर्माक्षिकैः सल कुङ्कुमैः ॥

सर्पिः सम्मिश्रितैर्दधाद् देव्यै धूपं मधेश्वरि ॥ एति ।

कुलोद्देशे-

गुग्गुलं शरलं दारुपत्रं मलयसम्भवम् ।

द्रीभेरमगुरुं कुष्ठं गुडं सज्ज्वरसंशनम् ॥

उरीतकी नप्पी लाक्षा जटामांसी च शैलजम् ।

षोडशाङ्गं विदुधूपं देवे पित्र्ये च कर्मणि ॥

अथवागुरुकर्पूरचन्दनैः सल गुग्गुलम् ।

मधुसर्पिर्ज्वलात्तामांसी शैलजं कुङ्कुमं तथा ।

ओम्बिर्विमिश्रितः कार्या धूपोऽयं पार्वतीप्रियः ॥ एति ।

तन्त्रान्तरे -

मधु मुस्तं धृतं गन्धं गुग्गुल्वगुरुशैलजम् ।

चन्दनं सिल्लसिद्धयर्थं दशाङ्गो धूप एष्यते ॥

सिताज्यमधुसम्मिश्रं गुग्गुल्वगुरुचन्दनम् ।

षडङ्गं धूपमेतत्तु सर्वदेवप्रियं सदा ॥ एति ।

शैवागमे -

धूपभाजनमस्त्रेण प्रोक्ष्याभ्यर्थ्यं लृदाणुना ।

અસ્ત્રેણ પૂજિતાં ઘણ્ટાં વાદ્યન્ ગુગ્ગુલું દહેત્ ॥

ગુગ્ગુલુપદં વિહિતધૂપમાત્રોપલક્ષકમ્ ।

તન્ત્રે -

અસ્ત્રેણ ધૂપદીપાદીન્ સમ્પૂજ્ય દાપયેત્તતઃ ।

યથાગન્ધસ્તથા દેવિ ધૂપં દધાદ્ વિચક્ષણઃ ॥ ઇતિ ।

કુલોદ્દીશે -

ઘૃતપ્રદીપઃ પ્રથમસ્તિલતૈલસમુદ્ભવઃ ।

સાર્ષપઃ કૃલનિર્યાસજાતો વા વારિજોદ્ભવઃ ॥

દધિજશ્ચાક્ષજશ્ચૈવ દીપાઃ સમ પ્રકીર્તિતાઃ ।

પદ્મસૂત્રભવા વર્તિઃ દર્ભસૂત્રભવાથવા ॥

જાલજા બાદરી વાપિ તૂલકોષોદ્ભવાપિ વા ।

વર્તિકા દીપકૃત્યેષુ સદા પચ્યવિધાઃ સ્મૃતાઃ ॥

તૈજસં રાજતં લૌહં માણિક્યં નારિકેલજમ્ ।

તૃણરાજોદ્ભવં વાપિ દીપપાત્રં પ્રશસ્યતે ॥

એવં દીપં પ્રકુર્વાત નેત્રરજ્જનકારણમ્ ।

દીપં તુ યાગપર્યન્તમધોમુખં પ્રકલ્પયેત્ ।

કાલિકાપુરાણે -

લભ્યતે યસ્ય તાપસ્તુ દીપસ્ય ચતુરંગુલાત્ । (૬૯.૧૧૯)

ન સ દીપ ઇહાપ્યાતો હ્યઘવૃદ્ધિસ્તુ સ સ્મૃતઃ ॥ (૬૯.૧૨૦)

તથા -

શણં બાદરકં જીર્ણં વસ્ત્રં મલિનમેવ વા ।

ઉપભુક્તં ન દધાતુ વર્તિકાર્થં કદાયન ॥

નૈવ નિર્વાપયેદ્ દીપં દેવાર્થમુપકલ્પિતમ્ । (૬૯.૧૨૯)

દીપહર્તા ભવેદન્ધઃ કાણો નિર્વાપકો ભવેત્ ॥ (૬૧.૧૩૦)

પુરશ્ચરણચન્દ્રિકાયાં -

વત્સ્યાં કર્પૂરગર્ભિણ્યા સર્પિષા તિલજેન વા ।

આરોચ્ય દર્શયેદ્ દીપાનુચ્ચૈઃ સૌરભશાલિનઃ ॥ ઇતિ ।

તૂર્ણયાગે -

पारावतभ्रमाकारं दीपं नेत्रादि दृश्येत् ।
दक्षिणे सर्पिषा दीपं तिलतैलेन वामतः ॥ छति ।

तन्त्रान्तरे -

अङ्गुष्ठाग्रेण देवेशि धृत्वा दीपं निवेदयेत् ।
उत्तोलनं तथा कुर्याद् गायत्र्या मूल्योगतः ॥

अत्राञ्जनमध्युक्तं तन्त्रे -

सौवीरं यामुनं नभ्यं मायूरं श्रीकरं तथा ।
दर्विका मेघनीला य अञ्जनानि भवन्ति षट् ॥
घृष्ट्वा निपात्य तैलानि शिलायां तैजसेऽथवा ।
प्रदद्याद् सर्वदेवेभ्यो देवीभ्यश्चापि भक्तियुक् ॥
घृततैलादियुक्ते तु ताम्राद्यौ पातितेऽनले ।
यदञ्जनं तु जायेत दर्विका तत् प्रकीर्तिता ॥ छति ।

नैवेद्यभेदाः सुतन्त्रे -

कन्दुपक्वं स्नेहपक्वं घृतसंयुक्तपायसम् ।
मनःप्रियं य नैवेद्यं दद्याद् देव्यै पुनः पुनः ॥ छति ।

पुनः पुनरिति तत्तन्त्रेनैवेद्यं पृथक्पृथग् देव्यै समर्पयेत्, न तु सर्वाणि नैवेद्यान्याद्याय ओकदेवेत्यर्थः ।

मत्स्यसूक्ते -

पायसं कृशरं दद्याच्छर्करागुडसंयुतम् ।
आज्यं दधिमधून्मिश्रं तस्मात्तानि प्रदापयेत् ॥
शालमत्स्यं य पाठीनं गोघिकांसांसमुत्तमम् ।
अन्नं य मधुना युक्तं यत्नाद् दद्याच्च मन्त्रवित् ॥

मुण्डमालायां -

शालमत्स्यं य पाठीनं शकुलं देङ्गाणं तथा ।
मद्गुरं येऽस्त्रिसं दद्यान्मांसं माछिषमेव य ॥
पक्षिमांसं वराहस्य ऽम्बं नानासमुद्भवम् ।
कृष्णछागं मछामांसं गोघिकां छरिणं तथा ॥
जलजं मत्स्यमांसं य गण्डकीमांसमेव य ।
नानाव्यञ्जनदुग्धानि व्यञ्जनानि बहूनि य ॥ छति ।

कुमारीतन्त्रे -

अन्यानि य निवेद्यानि साधकानां शृणुष्व मे ।

ताम्बूलं य सकर्पूरे नारिकेलं सशर्करम् ॥
 पायसं सघृतं यैव आर्द्रकं सगुडं तथा ।
 सतण्डुलं तिलं यैव दधि यैव सशर्करम् ॥
 जम्बीरं पनसं यैव कृलमाप्रादिकं तथा ।
 कदलीं तिल्लिनीं यैव श्रीकृलं कृलमुत्तमम् ॥
 करञ्जं लकुचं यैव तालं षर्जूरमेव य ।
 अन्यानि य सुगन्धीनि स्वादूनि य कृलानि य ॥ धृति ।

रुद्रयामले -

तैजसेषु य पात्रेषु सौवर्णो राजते तथा ।
 ताम्रे वा प्रस्तरे वापि पद्मपत्रेऽथवा पुनः ॥
 यज्ञदारुमये वापि नैवेद्यं कल्पयेद् बुधः ।
 सर्वाभावे तु माडेये स्वडस्तघटितं यद्वि ॥
 यद्योग्यमर्घपात्रे य तन्निधाय निवेदयेत् ॥ धृति ।

सारसङ्ग्रहे -

निधाय स्वर्णजे पात्रे साधारं तस्य मण्डले ।
 निधाय यतुरस्रे य संस्कुर्याच्छास्त्रमार्गतः ॥
 अस्त्रमन्त्रेण सम्प्रोक्ष्य यकमुद्राभिरक्षितम् ।
 वायुबीजेन संशोष्य वह्निबीजेन सन्धेत् ॥
 स्पृशन् दक्षकराग्रेण सुधाबीजेन मन्त्रवित् ।
 अमृतीकृत्य तत् सर्वं मूलमन्त्रेण तत् पुनः ॥
 स्पृशन् कराभ्यां विधिवष्टया यात्रिमन्त्रयेत् ।
 घेनुमुद्रां प्रदृश्याथ गन्धपुष्पैः समर्थयेत् ॥ धृति ।

तन्त्रे -

तत्त्वाप्यमुद्रया देवि नैवेद्यानि निवेदयेत् ।
 मूलेन दत्त्वा ताम्बूलं साधकस्तेन मुद्रया ॥

तेन मूलमन्त्रेण, मुद्रया तत्त्वमुद्रया ।

यामले -

सर्वोपकरणानीनि मूलात्तेन निवेदयेत् ।
 अशक्तौ मनसा दद्यादेतत्कर्म न लोपयेत् ॥

यूलुकं विधिवद् दत्त्वा [पञ्च मुद्राः प्रदर्शयेत् ।
पुनश्च यूलुकं दत्त्वा] दद्यात्ताम्बूलमुत्तमम् ।
ओलावदुग्गडूर्पूजातीकुवाहिसंयुतम् ।
तमालदलभञ्जूर्णपूगभागतर्ङ्गितम् ॥ इति ।

भत् षडिदम् ।

नीलतन्त्रे -

सर्वमन्त्रमयं कृत्वा देवतायै निवेदयेत् इति ।

क्रेट्कारिणीयामपि -

आवाह्य स्थापयित्वा तु ध्यात्वा वै स्थापयेत्ततः ।

श्रीमद्रेकजटे वज्रपुष्पं प्रतीच्छ योच्यरेत् ॥

मूलेनाग्निप्रियान्तेन सतारेण च साधकः ॥ इति ।

स्थापयेत् प्राणैः सङ्केति शेषः । तथा य ध्यानानन्तरं प्राणान् प्रतिष्ठापयेदित्यर्थः । अयं “श्रीमद्रेकजटे” इत्यादि
क्रेट्कारिणीतन्त्रोक्तः सर्वोपचारनिवेदनमन्त्रः सर्वासां तारादेवतानां पूजनेऽविकृत अथ पठनीयः, सर्वा अथ उपक्रम्य
सामान्यतः कथनात् । इत्थं हि मन्त्रवाक्ययोजना ।

श्रीमद्रेकजटे वज्रपुष्पं प्रतीच्छेति निवेदनद्वियायां करणम् । अनेन प्रतीच्छान्तेन वाक्येनोपचारान्निवेदयेदिति ।
ओतावन्मात्रेण निवेदनप्राप्तौ प्रतीच्छान्तस्थ शरीरवर्धकं विशेषणत्रयम् । किं भूतेन प्रतीच्छान्तेन ? सतारेण । तारः
प्रणवः, तस्य च सम्बन्ध आदावेव सम्प्रदायसिद्ध इति । औंकारपूर्वकेत्येति । पुनः किं भूतेन प्रतीच्छान्तेन
? अग्निप्रियान्तेन स्वाहाशब्दान्तावयवकेनेत्यर्थः । पुनः किं भूतेन प्रतीच्छान्तेन ? मूलेन मन्त्रार्थलक्षणया
मूलवता मूलसङ्केतेन मूलमन्त्रादिकेनेति यावत् । मूलस्थादितः प्रयोज्यत्वं तु “श्रीमद्रेकजटे वज्रपुष्पं प्रतीच्छ
योच्यरेत्” इति मूलमन्त्रसमुख्यायकाव्यकारात् प्रतीयते । प्रथमं मूलमुच्यरेत् ततः प्रतीच्छान्तं चेति हि
तस्यार्थः । मूलेनेति पुनरुपादानं तु मूलमुच्यरेत् प्रतीच्छान्तं योच्यरेदिति पूर्वार्थे मन्त्रद्वयोच्चारणबोधनात् ।
सतारेणान्निप्रियान्तेनेति विशेषणद्वयस्य प्रतिमन्त्रं सम्बन्धे सति प्रणवादिना स्वाहान्तेन मूलेन उपचारनिवेदनम्
। अथवा प्रणवादिना स्वाहान्तेन प्रतीच्छान्तेनेति विकल्पशङ्कां निराकर्तुम् । पुनर्मूलेनेत्युपादानबलात्तु
मूलप्रतीच्छान्तयोर्मिश्रीभावेनैकमन्त्रता सिद्ध्यति । अयं यासवेऽपि - “सर्वोपकरणानीनि मूलान्तेन निवेदयेत्”
इत्युक्तम् । मूलान्तेन मूलमन्त्रस्यावयवभूतेन प्रतीच्छान्तेन निवेदयेदिति हि तस्यार्थः । तथा य मूलं औं
श्रीमद्रेकजटे वज्रपुष्पं प्रतीच्छ स्वाहा इति मन्त्रस्वरूपं सिद्ध्यति ।

तन्त्रसारकृतं मूलमन्त्रान्ते श्रीमद्रेकजटे वज्रपुष्पं प्रतीच्छ ह्रूं ह्रट् स्वाहा इति प्रयोगं प्रदर्शयं अतस्त्रययोगमूलतया
क्रेट्कारिणीवचनमुपन्यस्तवान् -

श्रीमद्रेकजटेत्युक्त्वा वज्रपुष्पं प्रतीच्छ च ।

तारादिवह्निजायान्तमृदीर्यं यजनं चरेत् ॥ इति ।

વસ્તુતસ્તુ ઇદં વચનં તદ્વક્તપ્રયોગં પૃષ્ઠતઃ કૃત્વાડસ્મદ્વક્તપ્રયોગમેવ સ્પષ્ટીકરોતિ । નનુ ગૌડશકુરાચાર્યકૃદ્વલ્લસ્યવૃત્તાવપિ તાદૃશપ્રયોગસ્યૈવોપલભ્નાત્ કિમપરાહ્લં કૃષ્ણાનન્દનેતિ ચેત્, તસ્યાપિ ભ્રાન્તત્વે કા હાનિરસ્તિ પ્રજ્ઞાનામિતિ ન કિચ્ચિદેતત્ ।

અત્ર જલોપચારભિત્રાનામેતેષામુપચારાણાં પ્રત્યેકં પ્રોક્ષણં કૃત્વા અમુકદેવતાયા અમુકવસ્તુ અનેન નમ ઇતિ તત્તદેવતોલ્લેખેન તત્તદુપચારં સમ્પૂજ્ય ઉક્તદ્રવ્યમન્ત્રાન્તે ઇદમમુકદ્રવ્યમમુકદેવતાયૈ ઇતિ દદ્યાત્ ।
તદ્વક્તં યોગિનીતન્ત્રે -

ગન્ધઃ પુષ્પં તથા ધૂપો દીપો નૈવેદ્યમેવ ચ ।
ચસ્ય ચદીયતે વસ્ત્રમલક્ષુરાદિકાગ્ચનમ્ ॥

તેષાં દૈવતમુચ્યાર્ય કૃત્વા પ્રોક્ષણપૂજને ।
ઉત્સૃજ્ય મૂલમન્ત્રેણ પ્રતિનામ્ના નિવેદયેત્ ॥ ઇતિ ।

પ્રતિનામ્ના સ્વસ્વનામ્ના કર્માભૂતદ્રવ્યનામ્ના, સમ્પ્રદાનીભૂતદેવતાનામ્ના ચેત્યર્થઃ । ઉપચારાણામુત્સર્ગો વિશેષાર્થજલેનૈવ કર્તવ્યો ન તુ જલાન્તરેણાપિ । ઉક્તં હિ સ્વતન્ત્રે -

અન્યતોચૈર્યદુત્સૃષ્ટમર્ધપાત્રસ્થિતેતરૈઃ ।
ન ગૃહ્ણાતિ મહાદેવી દત્તં વિધિશતૈરપિ ॥ ઇતિ ।

ઉપચારાણાં સ્થાનદિકપ્રભેદા રુદ્રયામલે -

નિવેદયેત્ પુરોભાગે ગન્ધં પુષ્પં ચ ભૂષણમ્ ।
દીપાન્ દક્ષિણતો દદ્યાત્ પુરતો ન તુ વામતઃ ॥
વામતસ્તુ તથા ધૂપમગ્રતો વા ન દક્ષિણે ।
નૈવેદ્યં દક્ષિણે વામે પુરતો ન તુ પૃષ્ઠતઃ ॥ ઇતિ ।

ગૌતમીયે-

અમૃતોપસ્તરણમસિ સ્વાહેતિ જલસર્પયેત્ । ઇતિ ।

ક્રમદીપિકાયાં -

ગ્રાસમુદ્રાં વામદોષ્ણા વિકચ્યોત્પલસન્નિભામ્ ।
પ્રદર્શયન્ દક્ષિણેન પ્રાણાદીનાં ચ દર્શયેત્ ॥

સ્પૃશેલ્કનિષ્ઠોપકનિષ્ઠકે દ્વે સાઙ્ગુષ્ઠમૂર્ધા પ્રથમેહ મુદ્રા ।
તથાપરા તર્જનિમધ્યમે સ્યાદનામિકામધ્યમિકે ચ મધ્યા ॥

અનામિકા તર્જનિમધ્યમે સ્યાત્તદ્રવ્યતુર્થી સકનિષ્ઠકાસ્તાઃ ।
સ્યાત્વચ્ચમી તદ્વદિતિ પ્રદિષ્ટાઃ પ્રાણાદિમુદ્રા નિજમન્ત્રયુક્તાઃ ॥ ઇતિ ।

પ્રાણાદીનાં મુદ્રાણાં મન્ત્રાશ્ચન્દ્રિકાયાં -

પ્રાણાપાનસમાનોદાનવ્યાનાસ્તારપૂર્વકાઃ ।

यतुर्थ्यत्रिवधूयुक्ताः प्राणमन्त्राः स्मृता अमी ॥ ४३ ॥

गौतमीये -

क्षाणं विमृष्य मतिमान् दधाद् गाडुषकं ततः ।

अमृतापिधानमसि स्वाडेति मनुनामुना ॥ ४३ ॥

दीपिकायां -

गाडुषदन्तधवनायमनास्यदन्त-

मृज्याम्बुलेपमुज्जवासकमाव्यभूषाः ।

ताम्बूलमप्यभिसमर्थ्य सुवाधनृत्य-

गीतैः सुतुममभिपूजयतात् पुरेव ॥

गन्धादिभिः सपरिवारमथार्धमस्मै

दत्त्वा विधाय कुसुमाञ्जलिमादरेण ।

स्तुत्वा प्राणम्य शिरसा युलुकोदकेन

स्वात्मानमर्पयतु तच्चरणाञ्जमूले ॥ ४३ ॥

सोमभुजगावल्यां -

ततश्च मूलमन्त्रेण त्रिवारं तर्पयेत् सुधीः ।

गृहीत्वाज्ञां मडादेष्याः परिवारान् समर्थयेत् ॥ ४३ ॥

अथावरणपूजाप्रयोगः

मूलान्ते श्रीभगवत्युग्रतारिणि तव परिवारपूजनानुज्ञां देहीति सम्प्रार्थ्य अनुज्ञां दत्तां विभाव्य भिन्दुं परितः
स्वाग्रमारभ्य दक्षिणावर्तमण्डलाकारेण आँ रं रते वज्रपुष्पं प्रतीक्ष्य स्वाडा । अवं प्रीं प्रीति, प्रिं प्रिया, कां कान्ति,
पुं पुष्पबाणधनुर्धर - अेतान् सम्पूज्य त्रिकोणस्य पूर्वकोणे गां गायत्री, ङं ब्रह्मा, नैऋत्यकोणे सां सावित्री,
विं विष्णुः, वायव्यकोणे वां वागीश्वरी, रं रुद्र इति सम्पूज्य देव्याः शिरसि अं अक्षोभ्येति अक्षोभ्यं सम्पूज्य
देव्यासनादधोभावेन आँ कं कर्तुके तदधोभावेन आँ चिं चिताङ्गार इति सम्पूज्य षडङ्गानि पूजयेत् ।

सं सर्वज्ञते वज्रपुष्पं प्रतीक्ष्य स्वाडा आँ अेकजटायै हृदयाय नमः ।

आँ तं तृप्ते वज्रपुष्पं प्रतीक्ष्य स्वाडा ह्रीं तारिण्यै शिरसे नमः ।

आँ अं अनादिभोधे वज्रपुष्पं प्रतीक्ष्य स्वाडा स्त्रीं वज्रोदके शिभायै नमः ।

आँ स्वं स्वतन्त्रते वज्रपुष्पं प्रतीक्ष्य स्वाडा ह्रूं उग्रजटे कवचाय नमः ।

आँ निं नित्ये वज्रपुष्पं प्रतीक्ष्य स्वाडा इट् मडापरिसरे नेत्रत्रयाय नमः ।

आँ अं अलुप्तशक्ते वज्रपुष्पं प्रतीक्ष्य स्वाडा आँ ह्रीं स्त्रीं ह्रूं इट् पिङ्गोत्रैकजटे अस्त्राय नमः

इति देव्या हृदये, शिरसि, शिभायां कवचे, स्कन्धान्नाभिपर्यन्तम्, नेत्रत्रये परितश्च लयाङ्गतया षडङ्गानि सम्पूज्य
पुनरष्टदलमूलस्थेषु केसरेषु उक्तप्रयोगैः षडङ्गान्येतानि पूजयेत् । तत्र क्रमः । आग्नेयकेसरे हृदयम्, ईशानकेसरे

શિરઃ, નૈઋત્યકેસરે શિખામ્, વાયવ્યકેસરે કવચમ્, દેવ્યાઃ પુરઃ પૂર્વકેસરમપ્રાચ્યૈવ નેત્રમ્, પ્રાગાદિદિક્યતુષ્ટયકેસરેષુ
અસ્ત્રમ્ । અસ્ત્રપૂજનમન્ત્રસ્ય પ્રતિદિશમાવૃત્તિરિતિ સમ્પ્રદાયઃ । એવં દ્વિઃ ષડ્ગુણિ સમ્પૂજ્ય ષટ્કોણગર્ભચક્રપક્ષે
તુ ષટ્કોણોષ્ઠેવ ષડ્ગુણિ સફટ્ સમ્પૂજ્ય ।

ૐ અભીષ્ટસિદ્ધિ મે દેહિ શરણાગતવત્સલે ।

ભક્ત્યા સમર્પયે તુભ્યં પ્રથમાવરણાર્ચનમ્ ॥

ઇતિ દેવ્યૈ પુષ્પાઞ્જલિં દદ્યાત્ ।

અથ દલાગ્રભૂપુરયોર્મધ્યે વાયવ્યકોણાદીશાનકોણપર્યન્તં પડ્ક્તિત્રયક્રમેણ દિવ્યૌઘાદિગુરૂન્ પૂજયેત્ । તત્ર
દલાગ્રસન્નિહિતપડ્ક્તૌ ૐ ઊં ઊર્ધ્વકેશાનન્દનાથ વજ્રપુષ્પં પ્રતીચ્છ સ્વાહા । એવં વ્યૌ વ્યોમકેશાનન્દનાથ-ની
નીલકણ્ઠ-વૃ વૃષભધ્વજાન્ દિવ્યૌઘગુરૂન્ સમ્પૂજ્ય, કિઞ્ચિદ્ભુવિઃ પડ્ક્તૌ વં વશિષ્ઠ-કૂં કૂર્મ-મીં મીન-મં મહેશ્વર-હં
હરીન્ સિદ્ધૌઘાન્ સમ્પૂજ્ય, કિઞ્ચિદ્ભુવિઃ પડ્ક્તૌ તાં તારાવતી-ભાં ભાનુમતી-જં જયા-વિં વિદ્યા મં મહોદરી-સું
સુખાનન્દ-પં પરાનન્દ-પાં પારિજાતાનન્દ-કું કુલેશ્વર-વિં વિરૂપાક્ષ-કું ફેરવી ઇતિ એતાન્ માનવૌઘાન્ સમ્પૂજ્ય,
ઇતઃ પરમસ્થામેવ પડ્ક્તૌ ગું ગુરો વજ્રપુષ્પં પ્રતીચ્છ સ્વાહા । એવં પં પરમગુરુ-પં પરાપરગુરુ-પં પરમેષ્ઠિગુરૂન્
સમ્પૂજ્ય,

ૐ અભીષ્ટસિદ્ધિ મે દેહિ શરણાગતવત્સલે ।

ભક્ત્યા સમર્પયે તુભ્યં દ્વિતીયાવરણાર્ચનમ્ ॥

ઇતિ દેવ્યૈ પુષ્પાઞ્જલિં દદ્યાત્ ।

તતો દલમૂલેષુ સ્વાગ્રદલમૂલમારભ્ય પ્રાદક્ષિણ્યેન ૐ મં મહાકાલિ વજ્રપુષ્પં પ્રતીચ્છ સ્વાહા । એવં રું રુદ્રાણી-ઉં
ઉગ્રા-ભીં ભીમા-ઘોં ઘોરા-ભાં ભ્રામરી-મં મહારાત્રિ-ભૈં ભૈરવીઃ પૂજયેત્ ।

તતઃ -

ૐ અભીષ્ટસિદ્ધિ મે દેહિ શરણાગતવત્સલે ।

ભક્ત્યા સમર્પયે તુભ્યં તૃતીયાવરણાર્ચનમ્ ॥

ઇતિ દેવ્યૈ પુષ્પાઞ્જલિં દદ્યાત્ ।

તતો દલમધ્યે દેવ્યાઃ સમ્મુખદલમારભ્ય વામાવર્તક્રમેણ ચતુષુ દિગ્દલેષુ ૐ વૈં વૈરોચન વજ્રપુષ્પં પ્રતીચ્છ સ્વાહા ।
એવં અં અસિતાભ-પં પદ્મનાભ-શં શંક્રુષ્ણનાભ ઇતિ સમ્પૂજ્ય વિદિક્કોણેષુ આગ્રેયકોણમારભ્ય દક્ષિણાવર્તક્રમેણ
નાં નામકા-માં મામકા-પાં પાણ્ડરા-તાં તારકાઃ પૂજયેત્ । તતઃ -

ૐ અભીષ્ટસિદ્ધિ મે દેહિ શરણાગતવત્સલે ।

ભક્ત્યા સમર્પયે તુભ્યં ચતુર્થાવરણાર્ચનમ્ ॥

ઇતિ દેવ્યૈ પુષ્પાઞ્જલિં દદ્યાત્ ।

તતો દલાગ્રેષુ દેવ્યગ્રદલમારભ્ય પ્રાદક્ષિણ્યેન ૐ બ્રાં બ્રાહ્મિ વજ્રપુષ્પં પ્રતીચ્છ સ્વાહા । એવં માં માહેશ્વરી-કૌં
કૌમારી-વૈં વૈષ્ણવી-વાં વારાહી-ઇં ઇન્દ્રાણી-ચાં ચામુણ્ડાઃ સમ્પૂજ્ય,

ओं अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं पञ्चमावरणार्थनम् ॥

एति देव्यै पुष्पाञ्जलिं दधात् ।

ततः पूर्वद्वारमारभ्य दक्षिणावर्तकमेवा द्वारेषु ओं पं पञ्चान्तक वज्रपुष्पं प्रतीच्य स्वाहा । अयं यं यमान्तक-वि
विद्वान्तक-नं नरकान्तकान् सम्पूज्य,

ओं अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं षष्ठावरणार्थनम् ॥

एति देव्यै पुष्पाञ्जलिं दधात् ।

ततो भूगृहरेभायां स्वाग्रादिप्रादक्षिण्येनाष्टदिक्षु ओं वं छन्द सुराधिप पीतवर्ण वज्रस्तैरावतवाहन सपरीवार
सशक्तिकैकजटापार्षद वज्रपुष्पं प्रतीच्य स्वाहा । ओं रं अग्ने तेजोधिप रक्तवर्ण शक्तिहस्त मेषवाहन सपरीवार
सशक्तिकैकजटापार्षद वज्रपुष्पं प्रतीच्य स्वाहा । ओं मं यम प्रेताधिप कृष्णवर्ण दण्डहस्त मलिषवाहन सपरीवार
सशक्तिकैकजटापार्षद वज्रपुष्पं प्रतीच्य स्वाहा । ओं क्षं निरुते रक्षोधिप धूम्रवर्ण भङ्गहस्त मृतमर्त्यवाहन
सपरीवार सशक्तिकैक- जटापार्षद वज्रपुष्पं प्रतीच्य स्वाहा । ओं वं वरुण यादवपते शुभ्रवर्ण पाशहस्त
मकरवाहन सपरीवार सशक्तिकैकजटापार्षद वज्रपुष्पं प्रतीच्य स्वाहा । ओं यं वायो प्राणाधिप धूम्रवर्णाङ्गुलहस्त
मृगवाहन सपरीवार सशक्तिकैकजटापार्षद वज्रपुष्पं प्रतीच्य स्वाहा । ओं सं कुवेर यक्षाधिप शुक्लवर्ण गदाहस्त
नरवाहन सपरीवार सशक्तिकैकजटापार्षद वज्रपुष्पं प्रतीच्य स्वाहा । ओं लं छान्दोग्य विद्याधिप स्वर्णवर्ण
शूलहस्त वृषवाहन सपरीवार सशक्तिकैकजटापार्षद वज्रपुष्पं प्रतीच्य स्वाहा । निरुति-वरुणयोर्मध्येऽधोभावेन
ओं नं अनन्त नागाधिप गौरवर्ण यङ्गहस्त गरुडवाहन सपरीवार सशक्तिकैकजटापार्षद वज्रपुष्पं प्रतीच्य
स्वाहा । छन्द्रेशानयोर्मध्ये ऊर्ध्वभावेन ओं कं ब्रह्मन् लोकाधिप रक्तवर्ण पद्महस्त उंसवाहन सपरीवार
सशक्तिकैकजटापार्षद वज्रपुष्पं प्रतीच्य स्वाहा, एति सम्पूज्य छन्द्रादिसन्निधौ कमेवा ओं वं वज्र पीतवर्ण वज्रपुष्पं
प्रतीच्य स्वाहा, अयं ओं शं शक्ते सितवर्ण, ओं हं दण्ड कृष्णवर्ण, ओं भं भङ्ग आकाशवर्ण, ओं पां पाश
विद्युन्निभ, ओं अं अङ्गुल रक्तवर्ण, ओं गं गटे शुक्लवर्ण, ओं त्रिं त्रिशूल नीलवर्ण, ओं यं यङ्ग नीलमणिवर्ण, ओं
पं पद्म रक्तवर्ण एति सम्पूज्य लोकपालमुद्रां प्रदर्शयेत् । सा तु -

पाणिभूले तु संलगे शाभाः सर्वाः प्रसारिताः ।

लोकेशानामियं मुद्रा तेषामर्थासु दर्शयेत् ॥

एति तन्त्रोक्ता । शाभा अङ्गुल्यः । ततः-

ओं अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं सप्तमावरणार्थनम् ॥

एति देव्यै पुष्पाञ्जलिं दधात् ।

તતો ગુરુપડ્કિતભૂપુરયોર્મધ્યે ઑં સૂં સૂર્ય વજ્રપુષ્પં પ્રતીચ્છ સ્વાહા ઇતિ સૂર્ય સમ્પૂજ્ય તદ્દેશ એવ ભૂપુરાદ્ભિઃ ઑં બું બુદ્ધ વજ્રપુષ્પં પ્રતીચ્છ સ્વાહા ઇતિ બુદ્ધં પૂજયેત્ ।

તતો મૂલેન પુષ્પાગ્જલિત્રયં મૂલદેવ્યૈ દધાત્ । તતો રક્તપુષ્પાણ્યાદાય હ્રીં સ્ત્રીં હ્રૂં શ્રીમદેકજટાકુલ્લુકે વજ્રપુષ્પં પ્રતીચ્છ સ્વાહા ઇતિ સ્વમૂર્ધનિ કુલ્લુકાં પૂજયેત્ । તતો યોનિમુદ્રાં પ્રદર્શ્ય મૂલં શ્રીમદેકજટાં તર્પયામિ સ્વાહા ઇતિ વિશેષાર્ઘોદકેન ત્રિઃ સન્તર્પ્ય મૂલં શ્રીમદેકજટે વજ્રપુષ્પં પ્રતીચ્છ સ્વાહા સાડ્ગાયૈ સાયુધાયૈ સવાહનાયૈ સપરીવારાયૈ શ્રીમદેકજટાયૈ નમ ઇતિ ગન્ધપુષ્પાક્ષતૈર્મૂલદેવીં ત્રિઃ સમ્પૂજયેત્ ।

અત્ર કેરલસમ્પ્રદાયે પુષ્પોપચારાનન્તરં ધૂપોપચારાત્રાગાવરણપૂજનમ્ । ગૌડસમ્પ્રદાયે તુ સર્વોપચારાર્પણં સમાપ્યાવરણપૂજેતિ યથાસમ્પ્રદાયમાચરણીયમ્ । પુરશ્ચરણચન્દ્રિકાકૃત્તુ દીપાનન્તરમાવૃત્તિસપર્યામાહ, સ તુ કુત્રત્ય ઇતિ ન જાનીમઃ । અત્રાવરણપૂજાયામસ્મદુક્તે પ્રયોગે -

પ્રણવં પૂર્વમુદ્ધૃત્ય તન્નામપદમેવ ચ ।

વજ્રપુષ્પં પ્રતીચ્છોક્ત્વા દ્વિઠાન્તં મનુમુદ્ધરેત્ ॥

નામાનિ ચ પ્રવક્ષ્યામિ સ્થાને સ્થાને યથાક્રમમ્ ।

ઇતિ ભાવચૂડામણિવચનં મૂલમ્ । વીરતન્ત્રે તુ -

વજ્રપુષ્પં પ્રતીચ્છેતિ હ્રૂં કૃટ્ સ્વાહેતિ ચાન્તતઃ ।

અનેન મનુના સર્વાન્ પરિવારાન્ સમર્ચયેત્ ॥

ઇત્યુક્તમ્ । એવં ચાવરણાર્ચનેડનયોર્મન્ત્રયોર્વિકલ્પ ઇતિ ।

અથ યથાલાભમાવૃત્તિદેવતાનાં ધ્યાનં

ઇન્દ્રકોણે લસદ્દણ્ડુણ્ડિકાક્ષગુણાભયામ્ ।

ગાયત્રીં પૂજયેન્મન્ત્રી બ્રહ્માણમપિ તાદૃશમ્ ॥

રક્ષઃકોણે ચક્ષુઃક્રમગદાપદ્મજ્વાલિણીમ્ ।

સાવિત્રીં પીતવસનાં યજેદ્ વિષ્ણું ચ તાદૃશમ્ ॥

વાયુકોણે ચ પર્શ્વક્ષમાલાભયવરાન્વિતામ્ ।

યજેત્ સરસ્વતીમક્ષાં રુદ્રં તાદૃશલક્ષણમ્ ॥

ઇતિ શારદાતિલકે । ઇન્દ્રકોણે દેવતાગ્રકોણે । રક્ષઃકોણે દેવતાદક્ષપાર્શ્વકોણે । વાયવ્યકોણે દેવતાવામપાર્શ્વકોણે ।

ષડ્ગદેવતાધ્યાનમપિ તત્રૈવ -

તુષારસ્ફટિકશ્યામનીલકૃષ્ણારુણાર્ણિષઃ ।

વરદાભયધારિણ્યઃ પ્રધાનતનવઃ સ્ત્રિયઃ ॥

ध्यातव्या विदुषा तेन ङमेणैवाङ्गदेवताः ॥ इति ।

अत्राङ्गदेवता उक्तरूपाः स्त्रिय एव ध्यातव्याः । अथवा प्रधानतनव इति मुष्यदेवता यत्स्विङ्गिका तत्स्विङ्गा
 एवाङ्गदेवता ध्येया इति ध्यानविकल्पो बोध्यः । यत्तु- “एलमूले पूजितमडाकाल्यादिध्यानं मूलदेवतावद्
 विशेषानभिधानात्” इति नृसिंहकुराः, तत्तु प्रमाणावात्ममूलकं कल्पनामात्रम् । नहि यस्य ध्यानग्रन्थो
 न लभ्यते स मूलदेवतावद् ध्यातव्य इति नियामकं किञ्चिद् वचनं लभ्यते, येनेयं कल्पना समूला स्यात्
 । विशेषानभिधानज्ञानस्यापि यावत्तन्त्रवचनज्ञानसाध्यतया तथाविधज्ञानस्यास्मदादिष्वसम्भवाच्चेति न
 किञ्चिदेतत् ।

अथ वैरोयनादिध्यानं

तन्त्रान्तरे -

वैरोयनं द्विदस्तं य यष्टितोमरधारिणम् ।

पीतं वृषासनगतं त्रिनेत्रं भक्तवत्सलम् ॥

शङ्खं त्रिशिरसं देवमसितामं डिण्णमयम् ।

पुस्तकाभीतिवरदं विमलं शशवाहनम् ॥

शङ्खं शङ्खपाण्डरम् । त्रिशिरसं भक्तकत्रयवन्तम् । अन्यत् सर्वमसितामवत्, ध्यायेदिति क्रियान्वयात् । सर्वेषां
 द्वितीययोर्व्लेभः । ऐकस्यैव पुस्तकस्य उस्ताभ्यां धारणाभ्यतुर्भाङ्गुत्वं बोध्यमिति नृसिंहकुराः । ऐकस्यायुधस्य
 उस्तद्वयेन धारणास्याप्रसिद्धतया त्रिदस्तत्वमेव किं न स्यात् त्रिशिरस्त्ववद् इति केचित् । त्रिशिरस्त्व-त्रिपदत्वयोः
 प्रसिद्धत्वेऽपि त्रिदस्तत्वस्याप्रसिद्धिरेव । तथा योपरितनउस्तयोः प्रत्येकं पुस्तकमधस्तनयोर्वा मदक्षयोरभीतिवरौ
 ध्येयौ, अयं यत्तुर्भुजत्वं तु सम्भवति प्रमाणावचनादपीति तन्त्रतत्त्वविदः ।

पद्मनाभं दन्तिवक्त्रं पुस्तकं वरदाभयम् ।

पाशं य विधृतं देवं त्रिनेत्रं वरदं शुभम् ॥

विधृतं विधरन्तं विधृतवन्तम् ।

अथ मामकादीनां

श्रेतां त्रिनेत्रां वरदां पुस्तकाभयधारिणीम् ।

मामकां बलदेवेन संयुक्तेन विभाविताम् ॥

कृष्णां करालवदनां नामकां नवयौवनाम् ।

गोषिकायां समाश्रुतां शिषिदस्तां य तारकाम् ॥

पाण्डरां स्वेन भीजेन यत्तुर्भाङ्गुसमन्विताम् ।

રક્તાં લમ્બોદરી ધ્યાયેત્ પચ્યપ્રેતાસનસ્થિતામ્ ॥

હસ્તધ્યાનં તુ મામકાવદ્ જ્ઞેયમ્ ।

પૂર્વબીજં સમુચ્ચાર્ય તારાં શ્યામાં સમર્ચયેત્ ।

પૂર્વાદિપચ્યપત્રેષુ પુનર્બીજેન શાકુરિ ॥

નમોઽન્તેન ધ્રુવાદૈન પ્રતિશ્લોકં સમર્ચયેત્ ॥ ઇતિ ।

અથ બ્રાહ્મ્યાદીનાં ધ્યાનં

શારદાયાં -

દણ્ડં કમણ્ડલું પશ્ચાદક્ષસૂત્રમથાભયમ્ ।

બિભ્રતીં કનકચ્છાયાં બ્રાહ્મીં કૃષ્ણાજિનોજ્જવલામ્ ॥

શૂલં પરશ્વઘં ક્ષુદ્રં દુન્દુભિં નૃકરોટિકામ્ ।

વહન્તી હિમસહ્યાશા ધ્યેયા માહેશ્વરી શુભા ॥

અહ્લુશં દણ્ડખટ્ટાહ્લુગૌ પાશં ચ દધતી કરૈઃ ।

બન્ધૂકપુષ્પસહ્યાશા કૌમારી વરદાયિની ॥

ચક્રં ઘણ્ટાં કપાલં ચ શરૂખં ચ દધતી કરૈઃ ।

તમાલશ્યામલા ધ્યેયા વૈષ્ણવી વિભ્રમોજ્જવલા ॥

મુસલં કરવાલં ચ ખેટકં દધતી હલમ્ ।

કરૈશ્ચતુર્ભિર્વારાહી ધ્યેયા કાલઘનચ્છવિઃ ॥

અહ્લુશં તોમરં વિદ્યુત્કુલિશૌ દધતી કરૈઃ ।

ઇન્દ્રનીલનિભેન્દ્રાણી ધ્યેયા સર્વસમૃદ્ધિદા ॥

શૂલં કૃપાણં નૃશિરઃ કપાલં દધતી કરૈઃ ।

મુણ્ડાસૃજ્મણ્ડિતા ધ્યેયા ચામુણ્ડા રક્તવિગ્રહા ॥

અક્ષસ્રજં બીજપૂરં કપાલં પહ્લુજં કરૈઃ ।

વહન્તી હેમસહ્યાશા મહાલક્ષ્મીઃ સમીરિતા ॥ ઇતિ ।

अथ बलिदानं

स्वस्थ वामभागे रक्तयन्त्रनादिना स्वाग्रत्रिकोणवर्तुल्यतुरन्नात्मकं मण्डलं विधाय रक्तपुष्पाक्षतैः ओं
आधारशक्तये नमः ओं मण्डलाय नमः इति य सम्पूज्य सोदकं बलिपात्रं तत्र निधाय ओं बलिद्रव्याय नम
इति रक्तपुष्पाक्षतैर्बलिद्रव्यं सम्पूज्य “ओं ह्रीं श्रीमदेकजटायै मङ्गायक्षाधिपायै उपनीतं बलिं गृह्ण गृह्ण गृह्णापय
गृह्णापय मम सर्वशान्तिं कुरु कुरु परविद्यामाङ्ग्याङ्ग्य त्रुट त्रुट छिन्धि छिन्धि ह्रीं स्वाहा” इति मन्त्रं जपन्
वामहस्ताङ्गुलिभ्यो बलिपात्रे जलं पातयन् देव्यै बलिमुत्सृजेत् । बलेरुत्सर्गस्तु विशेषार्घोदकेन बलिपात्रोदकेन
क्षीरेण वा कर्त्तव्यं इति ।

त्रिशक्तिरत्ने -

वामभागे त्रिकोणं य वृत्तं भूपुरमेव य ।
विधाय रक्तमाल्यादैरर्चयित्वा यथाविधि ॥
वक्ष्यमाणेन विधिना बलिं देव्यै निवेदयेत् ।
ध्रुवं लज्जा सम्पूज्य उन्तामेकजटां वदेत् ॥
मङ्गायक्षाधिपायै स्थादुपनीतं बलिं वदेत् ।
गृह्ण-गृह्णापयद्वन्द्वं मम सर्वपदाद्य ॥
शान्तिं कुरु युगं भ्रूयात् परविद्यामतः परम् ।
आङ्ग्य-युगलादन्ते त्रुटछिन्धियुगं वदेत् ॥

प्रीडावल्लिवधूप्रान्तो बलिमन्त्रोऽयमीरितः ॥ इति ।

नरसिंहपुराणे -

आर्द्रामलकमालेन (?) दुर्याद्धोमहविर्बलीन् । इति ॥

अथ जपः

स य स्वकुल्लुकामन्त्रं जप्त्वा कर्त्तव्यः । तदुक्तं त्रिशक्तिरत्ने

अजम्बा कुल्लुकं मन्त्रमस्मृत्वा श्रीपतिं हरिम् ।

प्रजपेत् तारिणीमन्त्रं नरके स निवीयते ॥

जपित्वा कुल्लुकं मन्त्रमष्टोत्तरशतं सुधीः ।

प्रजपेत्तारिणीं पश्चान्नान्यथा सिद्धिमाप्नुयात् ॥

धृत्वा तु कुल्लुकं हस्ते मङ्गादेवीं समर्थयेत् ।

अथवा मूर्ध्नि विन्यस्य पूजयेत् प्रजपेदपि ॥ इति ।

तथा अक्षोभ्यमन्त्रोऽध्यादावेवावश्यं जप्तव्यः । तदुक्तं ब्रह्मसंहितायां -

અક્ષોભ્યસ્ય મનુ ત્યક્ત્વા દેવીં તારાં જપેદ્ યદિ ।
સિદ્ધિહાનિર્ભવેત્તસ્ય રૌરવં નરકં વ્રજેત્ ॥ ઇતિ ।

અક્ષોભ્યમન્ત્રસ્તુ -

શ્રીં અં અક્ષોભ્ય સ્વાહા શ્રીં ઇતિ ।

ઉક્તં ચ ત્રિશક્તિરભે -

અનુત્તરં સમુદ્ધૃત્ય પપગ્ચમવિભૂષિતમ્ ।

અક્ષોભ્યેતિ ચ સ્વાહેતિ રમાધન્તો મહામનુઃ ॥ ઇતિ ।

અથ જપમાલા

તત્ર વર્ણમાલા મુખ્યા સર્વત્ર । તદભાવે એતદ્વિધોપાસકસ્ય વીરસ્ય રહસ્યમાલા પ્રશસ્તા ।
એતદ્વિધોપાસકસ્યાવીરસ્ય તુ સ્ફટિકાદિમાલા પ્રશસ્તા । તદુક્તં મુણ્ડમાલાતન્ત્રે -

અનુલોમ વિલોમસ્થક્લૃમયા વર્ણમાલયા ।

આદિવર્ણક્રમેણૈવ લાન્તં ચ પરમેશ્વરિ ॥

ક્ષકારં મેરુરૂપં તુ લઙ્ઘયેન્ન કદાચન ।

મેરુહીના ચ યા માલા મેરુઙ્ઘ્યા ચ યા ભવેત્ ॥

અશ્શુદ્ધા તુ ભવેદન્ન સા માલા નિષ્ફલા ભવેત્ ।

ચિત્રિણી બિસતન્ત્વાભા બ્રહ્મનાડી ગતા ચ યા ॥

તયા સઙ્ગથિતા ધ્યેયા સર્વકામફલપ્રદા ।

અષ્ટોત્તરશતજપે ત્વાદૌ કલીબં સમુચ્ચરેત્ ॥

ઋઋલ્લૃવર્ણચતુષ્ટયં કલીબં પ્રચક્ષ્યતે ।

વર્ગાણામષ્ટકં વાપિ કામ્યભેદકમેણ તુ ॥

અકચટતપયશ ઇત્યેવં ચાષ્ટવર્ગકમિતિ ॥

અષ્ટોત્તરશતજપે કર્તવ્યે પ્રકારદ્વયમ્ । તત્ર પ્રથમં કલીબચતુષ્ટયેન જપિત્વા અકારાદિલકારાન્તૈર્જપેત્
। એવં મન્ત્રસ્ય ચતુઃપગ્ચાશઠાવૃત્તિજપો ભવતિ । તતઃ ક્ષકારં કેવલમુચ્ચરેન્ન તુ તતો મન્ત્રમપિ
। પુનર્લકારમારભ્યાકારાન્તૈર્વિલોમક્રમેણ જપિત્વા તતો વિલોમકલીબચતુષ્ટયેનાપિ જપેત્ । ઇત્યં
ચતુઃપગ્ચાશત્સઙ્ઘ્યાકજપો ભવતિ । મિલિત્વાઽઽષ્ટોત્તરશતમિત્યેકઃ પ્રકારઃ । અનુલોમવિલોમૈરકારાધકારાન્તૈઃ
શતાવૃત્તિ જપિત્વા અકચટતપયશાખ્યૈરષ્ટવર્ગૈરષ્ટાવૃત્તિજપેનાષ્ટોત્તરશતજપો ભવતીત્યપરઃ પ્રકારઃ । અથ ચાનયોઃ
પ્રકારયોર્મધ્યે યેન પ્રકારેણ યો નિત્યજપં કરોતિ સ કામ્યજપે કર્તવ્યે ભિન્નપ્રકારેણૈવ કુર્યાત્ । એકેનૈવ પ્રકારેણ નિત્યં

काम्यं यं जपं न कुर्यादित्यर्थः । प्रकारद्रव्यकथनप्रयोजनमेव स्पष्टयति - “काम्यभेदकमेव तु” इति । काम्यजपकामाद्
भिन्नकमेव नित्यं जपेदिति छि तस्थार्थः ।

यामलेऽपि -

सबिन्दुवर्णमुञ्जार्थं पश्चान्मन्त्रं जपेत्सुधीः ।

क्षं मेरुं कल्पयित्वा तु जपेत्तन्नाभिलङ्घयेत् ॥ इति ।

क्षकारं केवलं मेरुतयानुलोमावृत्यन्ते विलोमावृत्यन्ते यं सकृदुच्यरेत् । तस्मात्परं मन्त्रं तु नोच्यरेदित्यर्थः । तथा
कुलमूलावतारे सारसङ्ग्रहे यं -

ब्रह्मनाडीगतानादिक्क्षान्तान् वर्णान् विभाव्य य ।

अर्णं बिन्दुयुतं कृत्वा स्वेष्टं मन्त्रं जपेत्सुधीः ॥

अकारादिषु संयोज्य तथा कादिषु यं कमात् ।

क्षार्णं मेरुमथो तत्र कल्पयेज्जगदीश्वरि ॥

तदा लिपेर्भवेदक्षमालार्धशतसङ्ख्यया ।

अनया सर्वमन्त्राणां जपः सर्वार्थसाधकः ॥ इति ।

तथा -

अकारादिक्क्षकारान्तं पञ्चाशन्मणिसूत्रकम् ।

क्षकारं मेरुसंस्थाने लकारादिविलोमतः ॥

वर्णाष्टकविभेदेन शतमष्टोत्तरं भवेत् ।

अेकैकान्तरितं मन्त्रं जप्यादेवं कुलप्रदम् ॥

अनुलोमविलोमस्थैः कुलमया वर्णमालया ।

प्रत्येकार्णयुता मन्त्रा जप्ताः स्युः शीघ्रसिद्धिदाः ॥

वैशिमन्त्रा अपि नृणांमन्त्रे मन्त्राश्च किं पुनः । इति ।

अेवं यं वर्णमालायामेवाक्षमालाप्रयोगो मुष्यः, स्फुटिकादौ गौणं अेवेति जपेऽपि मालाभेदान्मुष्यगौणभावो
बोध्य इति । करमालाविशेषो मणिलेदकृतकृत्वविशेषश्च मूलग्रन्थे द्रष्टव्यः । मालासंस्कारपद्धतिस्त्वस्मद्रचिता
पृथगेवास्तीति विस्तरभिया मालासंस्कारो नेह लिखितस्तत अेवावगन्तव्यः । संस्कृतयैव मालया नित्यं नैमित्तिकं
यं जपं कुर्यात् ।

अथ नित्यजपसङ्ख्या

मन्त्रतन्त्रप्रकाशे -

अष्टोत्तरसहस्रं तु कृत्वान्तर्थागमादरात् ।

જપેત્પ્રતિદિનં ચત્તુ નિત્ય એષ જપઃ સ્મૃતઃ ॥ ઇતિ ।

ઉત્તરતન્ત્રે -

ન જપેત્ ત્રિશતાચ્ચૂનં સાધકસ્તુ કદાચન ॥ ઇતિ ।

યોગિનીતન્ત્રે -

અષોત્તરશતં વાપિ જપાન્તે શિરસિ ક્ષિપેત્ ।

ત્વં માલે સર્વદેવાનાં પ્રીતિદા શુભદા મમ ।

શિવં કુરુષ્વ મે ભદ્રે ચશો વીર્યં ચ સર્વદા ॥ ઇતિ ।

અષોત્તરશતં વા જપેદશક્ત ઇતિ શેષઃ । ત્વં માલે ઇત્યાદિ સર્વદેવત્યન્તેન મન્ત્રેણ સ્વમૂર્ધ્નિ જપમાલાં સ્થાપયેદિત્યર્થઃ ।

શૈવાગમે -

અષોત્તરસહસ્રં તુ તદર્ધં ત્રિશતં તુ વા ।

અષોત્તરશતં વાપિ જપેન્નિત્યમતન્દ્રિતઃ ॥

જપશ્ચ મન્ત્રધ્યાનપૂર્વકં કર્તવ્યઃ । તદુક્તં નીલતન્ત્રે -

મન્ત્રધ્યાનં પ્રવક્ષ્યામિ જપાત્સાર્વજ્ઞાદાયકમ્ ।

મન્ત્રધ્યાનાન્મહેશાનિ શુદ્ધ્યતે બ્રહ્મહા યતઃ ॥

મૂલચક્રે તુ હૃલ્લેખાં સૂર્યકોટિસમપ્રભામ્ ।

સ્વાધિષ્ઠાને પીતવર્ણાં દ્વિતીયં પરિભાવયેત્ ॥

નાભૌ જમૂતસહુશં કૂર્યંબીજં મહાપ્રભમ્ ।

મન્ત્રી ચન્દ્રપ્રતીકાશં યોગિભિર્દૃષ્ટપૂર્વકમ્ ॥

અસ્ત્રબીજં હૃદિ ધ્યાયેત્ કાલાગ્નિસદૃશપ્રભમ્ ।

અથવા પૂર્ણચન્દ્રાભં કૂર્યં મૂર્ધ્નિ સુધાપ્રભમ્ ॥

તત્પ્રભાપટલૈર્જિહ્વાં પ્રદીપ્તિ ચ વિભાવયેત્ ।

મૂલાદિબ્રહ્મરન્ધ્રાન્તં સર્વાં વિદ્યાં વિભાવયેત્ ॥

સૂર્યકોટિપ્રતીકાશાં યોગિભિર્દૃષ્ટપૂર્વિકામ્ ॥ ઇતિ ।

હૃલ્લેખા ભુવનેશ્વરીબીજમ્ । તદુક્તં સહુતતન્ત્રોદયે -

હૃલ્લેખા ભુવનેશ્વરી ચ ભુવના દેવીશ્વરી શ્રીમહામાયા જીવનમધ્યગા ત્રિજગતાં ધાત્રી પરેશી પરા ॥ ઇતિ

તન્ત્રાન્તરે -

સ્થાનસ્થા વરદા મન્ત્રા ધ્યાનસ્થાશ્ચ ફલપ્રદાઃ ।

સ્થાનધ્યાનવિનિર્મુક્તાઃ સુસિદ્ધા અપિ વૈરિણઃ ॥

પ્રસહુગેનૈવ તત્ સ્થાનં કથયામિ ન સંશયઃ ।

सकलं निष्कलं सूक्ष्मं तथा सकलनिष्कलम् ॥
 कलाभिन्नं कलातीतं षोढा मन्त्रं शिवोऽब्रवीत् ।
 सकलं ब्रह्मरन्ध्रस्थं तदधो विद्धि निष्कलम् ॥
 बिन्दुस्थितं कलाभिन्नं कलातीतं ततो ज्यधः (तदूर्ध्वतः) ॥
 कला कुण्डलिनी सैव नादशक्तिः शिवोदिता ।
 अतत्स्थानस्थिता मन्त्राः स्थानस्थाः परिकीर्तिताः ॥
 मनसा मनवो ध्येया कुण्डलिन्यां समाहितैः ।
 ततस्तां भावयेद् बिन्दौ ध्यानस्थाः परिकीर्तिताः ॥ इति ।

तदधः केशान्तरस्थम् । बिन्दुस्थितं भ्रूमध्यस्थितम् । तदूर्ध्वतः ललाटस्थितं (ततो ज्यधः षट्शस्थम्) ।
 सूक्ष्मं मूलाधारस्थम् । सकलनिष्कलं ब्रह्मरन्ध्रात् केशान्तमभिव्याप्य स्थितम् । नादशक्तिः परा पश्यन्ती
 मध्यमा वैभरीति य यतुर्विधा वाक्शक्तिः । समाहितैः सावधानचित्तैः साधकैः कुण्डलिन्यां सूत्रस्थानीयायां
 मनवो मन्त्राक्षराणि मनसा ध्येयाः प्रोताश्चिन्तनीया इत्यर्थः । तां कुण्डलिनीं बिन्दौ भावयेद् वीणातन्तुवद्
 मूलाधारबिन्दुमपरित्यज्यैव भ्रूमध्यबिन्दुसम्बद्धां भावयेत् । मन्त्रवर्णास्तु तन्तुध्वनिरूपा भवन्तीति तात्पर्यार्थः
 ।

पुरश्चरणयन्त्रिकायां जपभेदा उक्ताः -

जपः स्यादक्षरावृत्तिस्तस्य भेदान् ब्रवीम्यहम् ।
 जपश्च द्विविधः प्रोक्तो वायिको मानसस्तथा ॥
 आद्योऽप्युपांशुरुच्यैश्च द्विविधः परिकीर्तितः ।
 द्वितीयोऽथ द्विधा प्रोक्तो जिह्वायित्तप्रभेदतः ॥
 मन्त्रमुच्यारयेद् वाया स उक्तो वायिको जपः ।
 शनैरुच्यारयेन्मन्त्रमीषदोष्टौ प्रयालयेत् ॥
 किञ्चिच्छ्रवणयोग्यः स्यादुपांशुः स जपः स्मृतः ।
 जिह्वाजपः स विज्ञेयः केवलं जिह्वया जपः ॥
 धिया यदुच्यरेन्मन्त्रं स उक्तो मानसो जपः ॥ इति ।

विशुद्धेश्वरतन्त्रे -

निजकर्णागोचरो यो मानसः स जपः स्मृतः ।
 उपांशुर्निजकर्णस्थ गोचरः परिकीर्तितः ॥
 निगदस्तु जनैर्वेदास्त्रिविधो जप इरितः ।
 मन्त्रमुच्यारयेद् वाया वायिकः स जपः स्मृतः ॥

ઉચ્ચૈર્જપાદ્ વિશિષ્ટઃ સ્યાદ્ગુપાંશુર્દશભિર્ગુણૈઃ ।
જિહ્વાજપઃ શતગુણઃ સહસ્રો માનસઃ સ્મૃતઃ ॥ ઇતિ ।

કુલાણ્વિ -

મનોડન્યત્ર શિવોડન્યત્ર શક્તિરન્યત્ર મારુતઃ ।
ન સિધ્યતિ વરાશેહે કલ્પકોટિજપાદપિ ॥
જાતસૂતકમાદૌ સ્યાદન્ટે ચ મૃતસૂતકમ્ ।
સૂતકદ્વયસંયુક્તો યો મન્ત્રઃ સ ન સિધ્યતિ ॥
ગુરોસ્તદ્ગહિતં કૃત્વા મન્ત્રં યાવજજપેદ્ ધિયા ।
સૂતકદ્વયનિર્મુક્તઃ સ મન્ત્રઃ સર્વસિદ્ધિદઃ ॥ ઇતિ ।

સૂતકમોચનપ્રકારોડપિ તત્રૈવ -

બ્રહ્મબીજં મનો દત્વા ચાદ્યન્તે પરમેશ્વરિ ।
સમવારં જપેન્મન્ત્રં સૂતકદ્વયમુક્તયે ॥
મન્ત્રાર્થં મન્ત્રચૈતન્યં યોનિમુદ્રાં ન વેત્તિ યઃ ।
શતકોટિજપેનાપિ તસ્ય સિદ્ધિર્ન જાયતે ॥ ઇત્યાદિ ।
દેવતાં હૃદ્ગતાં કૃત્વા હૃદયં ચ સ્થિરં નિજમ્ ।
શિવાદીંશ્ચ ગુરુન્ નત્વા જપેન્મન્ત્રં સમાહિતઃ ॥
શનૈશ્શનૈરવિસ્પષ્ટં ન દ્રુતં ન વિલમ્બિતમ્ ॥ ઇતિ ।

તથા -

ઉષ્ણીષી કચ્ચુકી નગ્નો મુક્તકેશો ગલાવૃતઃ ।
અપ્રાવૃતકરોડશુદ્ધઃ પ્રલપન્ન જપેન્મનુમ્ ॥
અપ્રાવૃતૌ કરૌ કૃત્વા શિરસા પ્રાવૃતોડપિ વા ।
ચિન્તાવ્યાકુલચિત્તો વા કુદ્ધો ભ્રાન્તસ્ત્વરાન્વિતઃ ॥
નિરાસનઃ શયાનો વા ગચ્છન્નુત્થિત એવ વા ।
રથ્યાયામશિવસ્થાને ન જપેત્તિમિરાવૃતે ॥
ઉપાનદ્ગૂઢપાદો વા યાનશય્યાગતોડપિ વા ।

ન જપેદિત્યનુષજયતે ।

પતિતાનામન્યજાનાં દર્શને ભાષણે શ્રુતે ।
ક્ષુતેડધોવાયુગમને જૃમ્ભાયાં જપમુત્સુજેત્ ॥
ઉત્થાયાચમ્ય તત્પ્રાન્તે પ્રાણાયામષડ્ગકમ્ ।

कृत्वायम्य यरेच्छेषं यद्वा सूर्यादिदर्शनम् ॥ इति ।

सूर्यादिदर्शनं कृत्वा शेषं यरेदित्यनुषङ्गः । आदिशाब्दादग्निदर्शनम् ।

कालीतन्त्रे -

तेजोमयं जपकृत्वं देव्या उस्ते निवेद्येत् ।

गुड्यातिगुड्यगोत्री त्वमिति मन्त्रेण मन्त्रवित् ॥

प्रणवमुच्यार्थं यावज्जपं समाध्यान्तेऽपि प्रणवमुच्यार्थं त्वं माले इत्यादिपूर्वोक्तयोगिनीतन्त्रोक्तमन्त्रेण मालां शिरसि निधाय ऋष्यादिकरन्यासमङ्गन्यासं य कृत्वा तेजोमयं जपकृत्वं देवताउस्ते जलदानेन समर्पयेत् ।

जपसमर्पणमन्त्रस्तु -

गुड्यातिगुड्यगोत्री त्वं गृडाणास्मदकृतं जपम् ।

सिद्धिर्भवतु मे मातस्त्वत्प्रसादान्मउेश्वरि ॥

इति भैरवीतन्त्रोक्तोः ।

सोमशम्भुः -

भोगश्लोकं पठित्वा य दक्षउस्तेन शम्भवे ।

मूलमन्त्रार्घतोयेन वरउस्ते समर्पयेत् ॥ इति ।

भोगश्लोकं गुड्यातिगुड्येति श्लोकम् । दक्षउस्तेन स्वीयेन । शम्भवे इत्युपलक्षणम्, प्रकृतदेवतायाः । भोगश्लोकानन्तरं मूलमन्त्रं पठित्वा विशेषार्घोदकेनार्पयेत् । वरउस्ते प्रधानउस्ते । अयं य पुन्देवताया दक्षउस्ते स्त्रीदेवताया वामउस्ते इत्यर्थः । “देवीनां वामउस्ते तु देवानां दक्षिणोऽर्पयेत्” इति रुद्रयामलवचनाभ्य ।

ततः स्तोत्रं पठेत् । उक्तं य शैवागमे -

इत्थं जपं समर्थ्याथ घण्टावादनपूर्वकम् ।

स्तुवीत स्तुतिभिः सम्यक् साधको भक्तवत्सले ॥ इति ॥

जपादौ क्वयं जप्यं जपान्ते स्तवनं यरेत् ।

जपेत् सलस्रनामानि यथाकालमुदारधीः ॥ इति

देवीयामलोक्तेस्तथैव पठनीयमिति ।

अथ नित्यडोमः

ततो नित्यडोमं कुर्यात् । कुलाण्वि -

सङ्कल्प्य परमेशानि नित्यडोमविधिं यरेत् ॥ इति

सङ्कल्पस्तु -

“ओं अद्यैवामुक्तेवताप्रीत्यै अतावदाहुतीरुं ङोष्यामि” इत्येवंशुभः ।

नीलतन्त्रे -

નિત્યહોમં પ્રવક્ષ્યામિ સર્વાર્થં સર્વસિદ્ધિદમ્ ।

વિધિવદ્ વહ્નિમાનીય ક્વ્યાદાંશં પરિત્યજેત્ ॥

તતશ્ચ મન્ત્રમુચ્યાર્થ કુણ્ડે વા સ્થણ્ડિલે તથા ।

ભૂમૌ વા સંસ્તરેદ્ વહ્નિં વ્યાહૃતિત્રિતયેન તુ ॥

આહૃતિત્રયમુત્કિષ્ણ્ય ષડ્ડગહવનં તતઃ ।

તતો દેવીં સમાવાહ્ય મૂલેન ષોડશાહૃતિમ્ ॥

કૃત્વા સ્તુત્વા નમસ્કૃત્ય વિસૃજેદિન્દુમાણ્ડલે ॥ ઇતિ ।

વિધિવદ્ કાંસ્યાદિપાત્રે પાત્રાન્તરેણ પિધાયેત્યર્થઃ । ક્વ્યાદાંશં પરિત્યજેદિતિ જ્વલદડ્ગારખાણ્ડ ક્વ્યાદેભ્યો નમ ઇત્યુચ્યાર્થ નૈઋત્યાં ક્ષિપેદિતિ સમ્પ્રદાયઃ । મન્ત્રમુચ્યાર્થ મૂલમન્ત્રમુચ્યાર્થ । સંસ્તરેત્ સ્થાપયેદિત્યર્થઃ । વ્યાહૃતિત્રિતયેન ઓ ભૂઃ સ્વાહા ઓ ભુવઃ સ્વાહા ઓ સ્વઃ સ્વાહા એવં ક્રમેણ ।

ષડ્ડગહવનં -

ઓ એકજટાયૈ હૃદયાય સ્વાહા । હ્રીં તારિણ્યૈ શિરસે સ્વાહા । સ્ત્રીં વજ્રોદકે શિખાયૈ સ્વાહા । હૂં ઉગ્રજટે કવચાય સ્વાહા । ફટ્ મહાપરિસરે નેત્રત્રયાય સ્વાહા । ઓં હ્રીં સ્ત્રીં હૂં ફટ્ પિડ્ગોત્રૈકજટે અસ્ત્રાય સ્વાહા ઇતિ પ્રયોગેણ હવનમ્ । મૂલેન ઓં હ્રીં સ્ત્રીં હૂં ફટ્ સ્વાહા એવંરૂપેણ । “વિસૃજેદિન્દુમાણ્ડલે ઇતિ । ઇન્દુમાણ્ડલં ભ્રૂમધ્યસ્થદ્વારા હૃદયે વિસૃજેદિત્યર્થઃ ।

અયં નિત્યહોમો લૌકિકાગ્રાવપિ ભવતિ । “અગ્ન્યાધાનાદિકં કર્મ નિત્યહોમેન વિદ્યતે” ઇતિ વશિષ્ઠસંહિતાવચનાત્ । વહ્નિસંસ્કારોડપિ નીલતન્ત્રોક્ત એવ કર્તવ્યો નાધિકઃ, એતત્તન્ત્રસ્થાસાધારણત્વાદિતિ વદન્તિ ।

અથ આરાત્રિકં

ઉક્ત જ્ઞાનાણ્ડવે -

તત આરાત્રિકં કુર્યાત્ સર્વકામાર્થસિદ્ધયે ।

સૌવર્ણા રાજતે કાંસ્યે લોકનેત્રમનોહરમ્ ॥

કુડુમેન લિખેત્ પદ્મં વસુપત્રં વરાનને ।

કર્ણિકાયાં દીપમેકં વસુપત્રેષુ દીપકાન્ ॥

યવગોધૂમરચિતાન્ શર્કરાદુગ્ધસંયુતાન્ ।

વલયાગ્નિતશોભાભિઃ શોભિતાન્ ઘૃતપૂરિતાન્ ॥

અભિમન્થ્ય તતો મન્ત્રી રત્નેશ્ચર્યા તતઃ પરમ્ ।

મૂલમન્ત્રેણ ચાભ્યર્ચ્ય તતશ્ચારાત્રિકં ચરેત્ ॥

तत्पात्रं तु समुद्धृत्य मस्तकान्तं पुनः पुनः ।
नववारं मडादेव्यास्तेन नीराजनं यरेत् ॥

नीराजने मडादेव्याश्चक्रमुद्रां प्रदशयित् ॥ इति ।

कर्णिकायामेकं स्थूलम् । दीपकान् किञ्चिदल्पान् । यवपिष्टरयितान् गोधूमपिष्टरयितान् वा । दीपानां सन्धिषु शर्करादुग्धाभ्यां पूरणात् शर्करादुग्धसंयुतान् । वलयाकारेण स्थापनात् प्राप्ताभिः शोभाढी रुचिरान् । रत्नेश्वर्या मन्त्रेण नवार्णेनाभिमन्त्र्य मडादेव्या षष्टदेवतायाः पादमारभ्य मस्तकान्तं नीत्वा नववारं नीराजयेद् देवतामूर्तिं प्रकाशयेद् रत्नेश्वरीमन्त्रेणैवेति ।

रत्नेश्वरीविधा तु -

श्रीं ह्रीं ग्लूं स्लूं प्लूं भ्लूं ल्लूं ह्रीं श्रीं इति ।

उक्तं च ज्ञानार्णवे -

श्रीबीजं च पराबीजं संलिभेत् मनुवित्तमः ।

गसौ च पमलान् पश्चादिन्द्रस्थान् कमतो लिभेत् ॥

नादभिन्दुसमायुक्तान् वामकर्णविभूषितान् ।

पूर्वबीजविलोमेन रत्नेशीयं नवाक्षरी ॥ इति ।

अथ प्रदक्षिणा

उत्तरतन्त्रे -

पौराणिकैर्वैदिकैश्च मूलमन्त्रेण यैव हि ।

प्रदक्षिणां प्रणामं च कुर्याद्धर्मार्थसाधकम् ॥

यामले -

“त्रिकोणाकारा सर्वत्र नतिः शाक्ते समीरिता” इति ।

नतिरत्र प्रदक्षिण्यम् । प्रदक्षिणा विषमाः कार्यास्तत्र अेका तु निषिद्धा ।

त्रिधा च वेष्टयेत् सम्यग् देवतायाः प्रदक्षिणे ।

अेकउस्तप्रणामं च अेकं वापि प्रदक्षिणाम् ॥

अकाले दर्शनं विषणोर्दन्ति पुण्यं पुरा कृतम् ॥ इति ।

तथा -

अेकं चण्ड्यां रवौ सप्त त्रीणि दद्याद् विनायके ।

यत्वारि केशवे दद्यात् शिवस्यार्धं प्रदक्षिणाम् ॥

અથ નતિઃ

સા ચાષ્ટાડ્ગા પગ્ચાડ્ગા વા । તથા હિ તન્ત્રે -

સાષ્ટાડ્ગશ્ચાથ પગ્ચાડ્ગઃ પૂજાકર્મસુ સમ્મતઃ ।

હસ્તાભ્યાં ચરણાભ્યાં ચ જાનુભ્યાં ચક્ષુષા તથા ॥

મૂર્ધ્ના દૃષ્ટ્યા તથા વાચ્યા ચિત્તેનાષ્ટાડ્ગ ઈરિતઃ । ઇતિ,

હસ્તજાનુશિરોવાક્યધીભિઃ પગ્ચાડ્ગ ઈરિતઃ ॥ ઇતિ ચ ।

સ ઇતિ પ્રણામ ઇત્યર્થઃ । અત્ર તન્ત્રાન્તરે પ્રણામસ્ય પગ્ચમુદ્રા ઉક્તાઃ -

સમ્મુખં ચતુરસ્રં ચ વૃત્તં ગોમુખમેવ ચ ।

યોનિમુદ્રેતિ કથિતા મુદ્રાઃ પગ્ચ નમસ્કૃતૌ ॥ ઇતિ ।

તત્ર ભૂમિસંલગ્નાઞ્જલૌ શિરસો યોગઃ સમ્મુખમુદ્રા । ભૂમિસંલગ્નોત્તાનવામકરતલોપરિ વામાગ્રતિર્યગ્સ્થાપિતોત્તાનદક્ષકરતલે શિરસો યોગે ચતુરસ્રમુદ્રા । ભૂમિસંલગ્નસન્નિરોધનમુદ્રાયાં શિરસો યોગે વૃત્તમુદ્રા । ભૂમિસંલગ્નવિસ્તારિતાડ્ગુલિકકરસમ્મુદે શિરસો યોગે સમ્મુટમુદ્રા । યોનિમુદ્રાયાં શિરસો યોગે યોનિમુદ્રા ઇતિ ।

તતો બ્રહ્માર્પણમન્ત્રેણ દેવ્યા વામકરે જલદાનેન કૃતમર્ચનં દેવ્યૈ સમર્પયેત્ । બ્રહ્માર્પણમન્ત્રસ્તુ- “ઓ ઇતઃ પૂર્વ પ્રાણબુદ્ધિદેહધર્માધિકારતો જાગ્રત્સ્વપ્નસુષુપ્તિષુ સર્વાસ્વવસ્થાસુ મનસા વાચ્યા કર્મણા હસ્તાભ્યાં પદ્ભ્યામુદરેણ શિશ્ના યત્ સ્મૃતં યદુક્તં યત્કૃતં તત્સર્વં બ્રહ્માર્પણં ભવતુ સ્વાહા” ઇતિ ।

ઇતિ મન્ત્રેણ દેવ્યા વામકરે અર્ધોદકમુત્યજેત્ । ઉક્તં ચ કુલાણવિ -

કૃતાર્ચનાદિકં સર્વં સમન્ત્રોદપુરસ્સરમ્ ।

ઇતઃ પૂર્વાદિમનુના દેવતાયૈ સમર્પયેત્ ॥ ઇતિ ।

મન્ત્રોદ્ધારઃ સારસડ્ગ્રહે -

વદેદિતઃપદં પૂર્વં પ્રાણબુદ્ધિં તતો વદેત્ ।

દેહધર્માધિકારતો જાગ્રત્સ્વપ્નસુષુપ્તિષુ ॥

વદેત્સર્વાસ્વવસ્થાસુ મનસા વાચેતિ પદમુચ્ચરેત્ ।

કર્મણા ચૈવ હસ્તાભ્યાં પદ્ભ્યામુક્ત્વોદરેણ ચ ॥

વદેચ્છિશ્ના ચ ચચ્છબ્દં સ્મૃતં યત્પદમુચ્ચરેત્ ।

ઉક્તં ચ યત્કૃતં સર્વં બ્રહ્માર્પણં ભવત્વિતિ ।

સ્વાહાન્તશ્ચાપિ સમ્પ્રોક્તો બ્રહ્માર્પણમનૂત્તમઃ ॥ ઇતિ ।

સમર્પણપ્રકારોડપિ શિવાગમે -

ઇત્યર્ધોદકમુત્યજ્ય કિઞ્ચિદેવસ્ય દક્ષિણે ।

કરે સમર્પયેદ્ વિદ્વાન્ કૃતમારાધનં પ્રિયે ॥ ઇતિ ।

यत्र दक्षिणोत्तरे षति पुन्येताविषयं, शिवपूजायाः प्रकृतत्वात् । देवीनां तु वामकर एव समर्पणम् । “कृतमाराधनं
 देव्या वामहस्ते समर्पयेत्” इति वीरयूडामण्डित्यनात् ।

ततो देवतां विसर्जयेत् । यथा संडारमुद्रां अर्ध्वा तर्जनीयुगलेन देव्यास्तेजसा सह यङ्गुष्पमुद्धृत्याध्याय
 वडनासाध्वना तत्तेजो ब्रह्मरन्ध्रं नीत्वा परमशिवे संयोज्यामृतप्लुतं विभाव्य क्षणं विश्रम्य सुषुम्णाभार्णोण
 लृट्यारविन्दं नीत्वा द्योपे दीपान्तरमिव लृटि वर्तमाने तेजसि संयोज्यैकीभूतं सञ्चिन्त्य सम्पूज्य आत्मानं च
 तत्तेजोमयं भावयेदिति । ततो मरणोद्योगोपापनोदनाय दशधा मूलं जपेत् ।

तद्गुक्तं संसपारमेश्वरतन्त्रे -

संडारमुद्रां अर्ध्वाथ तेजोऽपां महेश्वरीम् ।
 विभाव्य पुष्पोणोद्धृत्य वडश्र्वासाध्वना शिवे ॥

प्रवेश्य द्वादशान्तःस्थसहस्रारसरोरुडे ।
 विश्रम्य मध्यनाड्या तामानीय लृट्याम्बुजे ॥

संस्थाप्य सम्यक् सम्पूज्य स्वात्मानं तन्मयं स्मरेत् । इति ।

तत एतान्कोले चन्दनेन स्वाग्रं त्रिकोणमण्डलं विधाय यडे दत्तं देव्यां निर्माल्यं गन्धपुष्पादि गृहीत्वा तस्मिन् मण्डले
 निक्षिप्य अवशिष्टगन्धादिभिर्निक्षिप्तनिर्माल्योपरि यण्डेश्वरीं स्वमन्त्रेण पूजयेत् । तद्गुक्तं कुलमूलावतारे -

शैशान्यां मण्डलं कृत्वा द्वारपद्मविवर्जितम् ।
 विसर्जनार्थं निर्माल्यधारिण्याः पूजनाय वै ॥

निक्षिप्य तस्मिन्निर्माल्यं मन्त्रेण तु समर्थयेत् । इति ।

विसर्जनार्थं पूजासमाप्त्यर्थं निर्माल्यधारिण्याः पूजनायेति सम्बन्धः । तस्याः पूजनं विना पूजाया असमाप्तेरिति ।
 यण्डेश्वरीमन्त्रोऽपि तत्रैव -

यण्डेश्वरि मण्डादेवि निर्माल्यैश्चन्दनादिभिः ।
 लेख्यथोष्यान्नपानादिनिर्माल्यं स्रज्विलेपनम् ।
 निर्माल्यभोजनं तुभ्यं ददामि श्रीशिवाज्ञया ॥ इति ।

तथा षति नैवेद्यशेषं तु दत्त्वा नत्वा विसर्जयेत् । नैवेद्यांशं दत्त्वा विसर्जयेदित्यर्थः । तथा -

निर्माल्यं मस्तके धार्यं मूलमन्त्रेण मन्त्रिणा ।
 प्राश्य पादोदकं देवीनैवेद्यं विभजेत्त्रिये ॥

तद्भुक्तेभ्यः स्वयं भुक्त्वा तन्मयो विडरेत् स्वयम् ॥ इति ।

तन्मयो देवीऽपोऽहमित्यात्मानं भावयन् विडरेद् निरपेक्षसुभमनुभवैदित्यर्थः ।

इति नित्यार्थनकमः ॥

विद्गुपाध्यायविरचितः तारिणीपारिजातः

परिशिष्टः

अथ मुद्राः

तत्र स्नानप्रकरास्थाङ्कुशमुद्रा । तन्त्रे -

दक्षमुष्टेर्विधायाथ तर्ज-यङ्कुशरूपिणी ।

अङ्कुशाभ्या मलामुद्रा त्रैलोक्याकर्षणक्षमा ॥ धृति ।

अथ कुम्भमुद्रा -

दक्षाङ्गुष्ठे पराङ्गुष्ठे क्षिप्त्वा उस्तद्वयेन तु ।

सावकाशा यैकमुष्टिर्मुद्रयं कुम्भसंज्ञिता ॥

अथ धेनुमुद्रा -

अन्योन्याभिमुष्पा श्लिष्टा कनिष्ठानामिका पुनः ।

तथा य तर्जनीमध्या धेनुमुद्रामृतप्रदा ॥

अथावाडनादिमुद्रा लक्षाणसङ्गले -

उस्ताभ्यामञ्जलिं बद्ध्वाऽनामिकामूलपर्वणोः ।

अङ्गुष्ठौ निक्षिपेत् सेयं मुद्रा त्वावाडनी मता ॥

अधोमुष्पी त्वियं वै स्यात् स्थापनीति निगद्यते ।

उच्छ्रिताङ्गुष्ठमुष्ट्यास्तु संयोगात् सन्निधापनी ॥

अन्तःप्रवेशिताङ्गुष्ठा सैव संरोधनी मता ।

उत्तानमुष्टियुगला सम्भुष्पीकरणी भवेत् ॥ अथावगुण्ठनमुद्रा -

सव्यहस्तकृतामुष्टिर्दीर्घाधोमुष्पतर्जनी ।

अवगुण्ठनमुद्रयमभितो भ्रामिता सती ॥

अथ मलामुद्रा वा परमीकरणमुद्रा -

अन्योन्यत्रयिताङ्गुष्ठप्रसारितकराङ्गुलिः ।

मलामुद्रयमुद्विता परमीकरणे प्रिये ॥

प्रयोजयेद्विमां मुद्रां देवताह्वानकर्मणि ।

अथ मत्स्यमुद्रा -

दक्षपाणिपृष्ठदेशे वामपाणितलं क्षिपेत् ।

अङ्गुष्ठं चालयेन्मत्स्यमुद्रेयं मत्स्यरूपिणी ॥

अथ गालिनीमुद्रा मन्त्रतन्त्रप्रकाशे -

कनिष्ठाङ्गुष्ठकौ युक्तौ करयोरितरेतरम् ।

तर्जनीमध्यमानामाः संजता भुज्रवर्जिताः ॥

मुद्रैषा गालिनी प्रोक्ता शङ्भस्योपरि चालिता ।

अथ शङ्भमुद्रा -

वामाङ्गुष्ठं सङ्गृह्य दक्षिणेन तु मुष्टिना ।

कृत्वोत्तानं ततो मुष्टिमङ्गुष्ठं तु प्रसारयेत् ॥

वामाङ्गुल्यस्तथा श्लिष्टाः संयुक्ताः स्युः प्रसारिताः ।

दक्षिणाङ्गुष्ठसंस्पृष्टा मुद्रैषा शङ्भसंज्ञिता ॥

अथ योनिमुद्रा -

मध्यमे कुटिले कार्ये तर्जन्युपरि संस्थिते ।

अनामिके मध्यगते तथैव हि कनिष्ठिके ॥

सर्वा ऐकत्र संयोज्य अङ्गुष्ठपरिपीडिताः ।

योनिमुद्रा समाख्याता त्रैलोक्योत्पत्तिमातृका ॥

अथ पञ्चमुद्राविभूषितामित्यभिधाय तैरवतन्त्रोक्ता मन्त्राध्यायिपञ्चमुद्राः -

तर्जन्यनामिके मध्ये कनिष्ठे च कमादपि ।

करयोर्योजयेत्स्यैव कनिष्ठामूलभेदतः ॥

अङ्गुष्ठाग्रं तु निक्षिप्य मन्त्रायोनिः प्रकीर्तिता ।

अधोमुष्ठीमिमां मुद्रां दृश्येद् बीजपूर्विकाम् ॥

अस्यां तु देवि तर्जन्यौ निपात्य पृष्ठतस्ततः ।

संस्थाप्याङ्गुष्ठके मुद्रा भूतिनी परिकीर्तिता ॥

तन्त्रान्तरे -

अध्यायं तु योनिमुद्रां वै मध्यमे कुटिले कुरु ।

अङ्गुष्ठे च तदग्रे तु मुद्रेयं भूतिनी मता ॥

परिवर्त्य करौ स्पृष्ट्वाङ्गुष्ठतर्जनीयुगम् ।

अर्धयन्द्राकृतिन्यायं युगपत् कारयेत् समम् ॥

अधःकनिष्ठामाङ्घ्र्य मध्यमे विनियोजयेत् ।

मुद्गैषा कथिता देवि बीजाभ्या ज्ञानरूपिणी ॥

परिवर्त्य करौ कृत्वा कनिष्ठाङ्घ्र्यमध्यमाम् ।

अनामयोर्युगं याधस्तर्जनीयुगलं पृथक् ॥

अन्योन्यं निभिडं भङ्ध्वा अङ्गुष्ठाग्रे अनामिके ।

द्वैत्यानां धूमकेत्वाभ्या मुद्गैषा कथिता प्रिये ॥

वक्त्रं विस्फारितं कृत्वाप्यधोवक्त्रं च यालयेत् ।

पार्श्वस्थमुष्टियुगलं लेलिङानेति कीर्तिता ॥

अथ प्राणप्रतिष्ठायां लेलिङामुद्रा यथा -

तर्जनीमध्यमानामाः समाः कुर्यादधोमुष्ठीः ।

अनामायां क्षिपेद् वृद्धां ऋजुं कृत्वा कनिष्ठिकाम् ॥

लेलिङा नाम मुद्गैयं श्रुवन्यासे प्रकीर्तिता ॥ छति ।

अथ कूर्ममुद्रा -

वामहस्तस्य तर्जन्यां दक्षस्य च कनिष्ठिकाम् ।

तथा दक्षिणतर्जन्यां वामाङ्गुष्ठं नियोजयेत् ॥

उन्नतं दक्षिणाङ्गुष्ठं वामस्य मध्यमादिकाः ।

अङ्गुलीर्योजयेद् पृष्ठे दक्षिणस्य करस्य च ॥

वामस्य पितृतीर्थेन मध्यमानामिके तथा ।

अधोमुष्णे ततः कुर्याद् दक्षिणस्य च हस्ततः ॥

कूर्मपृष्ठसमं कुर्याद् दक्षिणस्य च मण्डलम् ।

अेवंविधः सर्वसिद्धिं ददाति करकच्छपः ॥ छति ।

अथ चक्रमुद्रा । यथा लक्षणसङ्ग्रहे -

विपर्यस्ते तले कृत्वा वामदक्षिणहस्तयोः ।

अङ्गुष्ठौ ग्रथयेच्चैव कनिष्ठानामिकान्तरे ॥

चक्रमुद्गैयमुद्विता सर्वसिद्धिकरी शुभा ।

अथ संडारमुद्रा -

पृष्ठलत्रौ करौ कृत्वा अङ्गुल्योऽन्योन्यमध्यतः ।

परिवर्त्य ततः कुर्यात् तर्जन्यौ सरलाकृतीम् ॥

विसर्जने निगदिता मुद्रा संडारसंज्ञिका ॥ ४८ ॥

अथोपचाराणां मुद्रा लक्षणसङ्ग्रेहे -

आसने पद्ममुद्रा स्याद्द्वस्तद्वयमधोमुष्णम् ।
 मुद्रैषा कुशलप्रश्ने तदेवोर्ध्वमुष्णं पुनः ॥
 मुद्रास्यात् स्वागते यार्धमुद्रात्वञ्जलिरुच्यते ।
 अनामाङ्गुष्ठयोर्योगात् सैवोक्ता पाद्यमुद्रिका ॥
 उत्तानदक्षदस्तं तु कृत्वा निम्नतलं सुधीः ।
 कनिष्ठडीनाः संयुक्ताश्चतस्रोऽङ्गुल्य उन्नताः ॥
 मुद्रैषायमने प्रोक्ताधोमुष्णी सा त्वनामया ।
 स्पृष्टाङ्गुष्ठा भवेन्मुद्रा मधुपर्के वरानने ॥
 अधोमुष्णी दक्षदस्तकृता मुष्टिः कनिष्ठया ।
 विर्युक्ता स्नानमुद्रैषा गदिता परमेश्वरि ।
 उत्तानं दक्षिणां दस्तं कृत्वा तन्मध्यमां पुनः ।
 अङ्गुष्ठेन स्पृशेदेषा मुद्रा वस्त्रस्य कीर्तिता ॥
 ओषैवानामिकास्पर्शान्मुद्रा लूषणसंज्ञिका ।
 कनिष्ठास्पर्शतो ह्येषा उपवीतस्य मुद्रिका ॥
 ज्येष्ठात्रेण कनिष्ठात्रं स्पृशेद् गन्धस्य मुद्रिका ।
 अधोमुष्णं करं कृत्वा तर्जन्यत्रे तु योजयेत् ॥
 अङ्गुष्ठात्रं तु मुद्रेयं पुष्पाभ्या परमेश्वरि ।
 अङ्गुष्ठात्रेण तर्जन्याः स्पृशेदत्रं मलेश्वरि ॥
 धूपमुद्रेयमाभ्याता सर्वदिवप्रियङ्करी ।
 ज्येष्ठात्रेण स्पृशेदत्रं मध्यमायाः सुरार्थिते ॥
 दीपमुद्रेयमुदिता सर्वदिवप्रिया शुभा ।
 अनामात्रं स्पृशेद् देवि ज्येष्ठात्रेण तु देशिकः ॥
 नैवेद्यमुद्रा कथिता देवताप्रियकारिणी ।

अथ मन्त्रोद्धारः

हेत्कारिणीतन्त्रे -

सपरं प्रथमं दत्त्वा यतुर्थस्वरभूषितम् ।

रेकाउठं स्फुरदीममिन्दुभिन्दुविभूषितम् ॥

त्रङ्कारं य ततो दद्याच्चतुर्थेनैव भूषितम् ।

दीर्घोकारसमायुक्तं उकारं योजयेत्ततः ॥

इट्कारं य ततो दद्यात् सम्पूर्णाः सिद्धमन्त्रकः ।

अनेन ऐकजटामन्त्र उद्धृतो भवति ।

मत्स्थसूक्ते -

अथ वक्ष्ये मलादेव्या मन्त्रोद्धारमनुत्तमम् ।

यच्च ज्ञात्वा नरो भाति वाचस्पतिरिवापरः ॥

मायाभीजं समुद्धृत्य तवर्गाप्रथमं तथा ।

रतिभिन्दुवह्नियुतं द्वितीयं भीजमुत्तमम् ॥

कूर्थभीजं तृतीयं तु इट्कारस्तदनन्तरम् ।

सम्पूर्णाः सिद्धमन्त्रस्तु रश्मिपञ्चकसंयुतम् ॥ इति ।

तत्त्वभोधे -

तारं लज्जां त्रकामेशीं लूँकुडित्युग्रतारिका ।

माया त्रीं लूँ अथास्त्रान्तमित्येकजटायामुच्यरेत् ॥

अस्त्राडीनमिदं नीलसरस्वत्या विनिर्दिशेत् ।

कामेश्वरी एकारः ।

त्र्यक्षरोऽसौ मलामन्त्रः इट्कारान्तो लृटि स्थितः ।

पञ्चरश्मिसमायुक्तो ऽप्यज्ञानेन्धनदाऽकः ॥ इति ।

ताराण्ये -

अनुत्तरं समुद्धृत्य मायोत्तरमनु ततः ।

पपञ्चमसमायुक्तं पञ्चरश्मिः प्रकीर्तितः ॥

शुवनी मध्यमा पश्चादेकाक्षी तदनन्तरम् ।

उग्रदर्पं ततः पश्चान्मन्त्रो देवि प्रकाशितः ॥ इति ।

अनुत्तरः अकारः, माया एकारः, तद्गुत्तरं उकारः, पपञ्चमो मकारः, तेन ओँ इति प्रथमं भीजम् । शुवनीं ल्रीमिति, मध्यमा ओङ्कारादग्निमभीजम् । अेकाक्षी त्रीँ इति तृतीयभीजम् । उग्रं लूँ इति यतुर्थं भीजम् । दर्पं इट् इति पञ्चमं भीजम् ।

तन्त्रयूडामणौ-

अस्त्रास्तेयं मडाविद्या जरापुङ्गवधारिणी ।
 वेदादिभुभयुक्ता येत् तारा त्रिभवतारिणी ॥
 नीलया वाक्प्रदा येति तेन नीलसरस्वती ।
 तारकत्वप्रदा तारा सुभभोक्षप्रदायिनी ॥
 उग्रापत्तारिणी यस्माद्गुत्रतारा प्रकीर्तिता ॥ इति ।

मत्स्यसूक्त अेव -

वशिष्ठेनास्य मुनिना शापो दत्तः सुदारुणः ।
 ततः प्रभृति विधेयं क्लृदात्री न कस्यचित् ॥ इति ।

शापोद्धारोऽपि तत्रैव -

शक्तिबीजं त्रपान्तस्थबीजोपरि नियोजितम् ।
 ततः प्रभृति विधेयं वधूरिव यशस्विनी ॥ इति ।

शक्तिबीजं सकारः, त्रपा ड्रौं तदन्तस्थबीजं त्रीं इति तदुपरि तस्मात्पूर्वं नियोजितं येत् स्त्रीं इति भवति ।
 अेतद्रूपघटितस्य मन्त्रस्य जपाच्छापदोषो न भवति । मत्स्यसूक्तेऽपि पूर्वं केवलमूलमन्त्रस्वरूपमुद्धृत्य पुनः
 शापोद्धारप्रकारमन्त्रस्य रूपमुद्धृतम् ।

लज्जाबीजं वधूबीजं कूर्यबीजं तथा डि इट् ।
 अेवं पञ्चाक्षरी विद्या पञ्चभूतप्रकाशिनी ॥

तारास्त्ररहिता त्र्यर्णा मडानीलसरस्वती ।
 कुल्लुकुति समाप्याता त्रिषु लोकेषु गोपिता ॥ इति ।

वधूबीजं स्त्रीं । अेवंरुपा प्राणवाहित्वेन पञ्चाक्षरी विद्या पञ्चभूतप्रकाशिनी शापलीनतया सकलसिद्धिदात्री
 भवतीत्यर्थः । कुल्लुका तु वधूबीजघटितैव अेतन्मते, तस्यैव बीजस्य प्रकृतत्वात् । तारोपनिषदि तु
 सकारसहितमेव त्रीमिति बीजं वधूबीजमिति दर्शितं - “अथ उैना ब्रह्मरन्ध्रे तारिणीमाप्नोति । तारयतीति तारा
 सार्धपञ्चाक्षररुपा । ब्रह्मविष्णुमहेश्वरबिन्दुमेलेनरुपा विद्या । ततो लुवनामुद्धरेत् । व्योमजलनेन्दिरा कवा
 बिन्दुमेलेनरुपा ततो वधूमुद्धरेत् । षोडशदण्डनतुर्यस्वरबिन्दुमेलेनरुपम्” इति ।

शापोऽपि कृष्णावतारपर्यन्तमेवासीदिति प्रतीयते । उक्तं च शक्तिसङ्गमतन्त्रे -

कृष्णावतारपर्यन्तं तारायाः शाप हरितः ।
 जाते कृष्णावतारे तु निर्भुक्ता तारिणी परा ॥

उत्पत्तौ विन्ध्यवासिन्या विद्युद्रूपे समागते ।
 श्रीमडातारिणी विद्या मडारण्यपरायणा ॥

स्मरणादेव संसिद्धा स्मृतिपुष्टिकरी सदा ॥ इति ।

अेव य कृषणावतारात् पूर्वमेव मायाभीजोत्तरभीजे सकारं दत्त्वा जपः शापमोचनार्थम् । एदानीं तु मन्त्रस्य शापलीनतया सकारं विनैव जपः सिद्धिदो भवति । सकारयोगस्तु प्रत्युतानुपूर्वीभङ्गेन मन्त्रान्तरसम्पादकतया वैगुण्याधायक अेवेति ध्येयम् ॥

आसवपानविचारः

अत्र केचन द्वारपूजां कृत्वा देवतागुं प्रविश्य स्वासनं सम्पूज्य स्वस्तिकाधासनेनोपविश्य पूर्वदिनपूजावशिष्टासवं पीत्वा पूजनं कर्त्तव्यमिति वदन्ति, तन्त्रवचनानि (य) पठन्ति ।

भावयूडामणौ -

विना डेतुकमास्वाध क्षोभयुक्तो मडेश्वरः ।
न पूजाभासनं कुर्यान्न य ध्यानं न चिन्तनम् ।
तस्माद् भुक्त्वा य पीत्वा य पूजयेत् परमेश्वरीम् ॥

कुलाण्विडपि -

विना द्रव्याधिवासेन न जपेन्न स्मरेत् प्रिये ।
ये स्मरन्ति मडादेवि तेषां दुःखं पडे पडे ॥
नासवेन विना मन्त्रं न मन्त्रेण विनासवम् ।
परस्परविरोधेन कथं पूजा विधीयते ॥
तत्संशयनिवृत्तिं य ज्ञात्वा गुरुमुभाद् यजेत् ।
वीक्षणाप्रोक्षणाध्यानमन्त्रमुद्राविभूषितम् ॥
द्रव्यं तर्पणयोग्यं स्याद् देवताप्रीतिकारणम् ॥ इति ।

समयाचारे -

सौत्रामण्यां कुलाचारे ब्राह्मणः प्रपिवेत्सुराम् ॥

इत्यादीनि ।

तथापि ब्राह्मणजातेरासवदानं पानं य निषिद्धमेव, किन्तु शूद्रस्यैवासवदानपानयोरधिकारः । तथा य उंसपारमेश्वरतन्त्रे भैरवतन्त्रे य -

ब्राह्मणो मदिरां दत्त्वा ब्राह्मण्यादेव डीयते ।
स्वगात्ररुधिरं दत्त्वा ब्रह्मडत्यामवाप्नुयात् ॥ इति ।

भैरवीतन्त्रे -

क्षीरेण ब्राह्मणैस्तर्था धृतेन नृपवंशजैः ।
माक्षिडैर्वैश्यवर्णैस्तु आसवैः शूद्रजातिभिः ॥ इति ।

कुल्यूडामणौ -

यत्रावश्यं विनिर्दिष्टं महिरादानपूजनम् ।
 ब्राह्मणस्ताम्रपात्रे तु मधु मधं प्रकल्पयेत् ॥ इति ।

ज्ञानार्णवि -

वर्णानुकुमभेदेन द्रव्यभेदा भवन्ति वै ॥ इति ।

महाकालसंछितायां -

द्रव्येण सात्त्विकेनैव ब्राह्मणः पूजयेच्छिवाम् ।

इत्युक्त्वा आसवभेदमभिधाय -

अेवं दधात् क्षत्रियोऽपि पैष्टिकीं न कदाचन ।
 अेवं प्रदानमात्रेण ङीनायुर्ब्राह्मणो भवेत् ॥ इति ।

लघुस्तवे -

“विप्राः क्षोणिभुजो विशस्तदितरे क्षीराज्यमध्वासवैः” इति ।

भृङ्गश्रीकमसंछितायां -

वामागमोऽपि विप्रस्तु मधं मांसं न भक्षयेत् ।
 स्वकीयां परकीयां वा नाङ्घ्र्य ब्राह्मणो यजेत् ॥ इति ।

अगस्त्यसंछितायामपि गौरीं प्रति शिववाक्यं उरगौरीसंवादे -

आवाभ्यां पिशितं रक्तं सुरां वापि सुरेश्वरि ।
 वर्णाश्रितोचितं धर्ममविचार्यार्पयन्ति ये ॥

भूतप्रेतपिशाचास्ते भवन्ति ब्रह्मराक्षसाः ॥ इति ।

सौत्रामणियागस्यापि उरिनाथनिबन्धादौ कलिवर्ज्येषु गणितत्वात् तद्ङ्गस्य सुरापानस्य सुतरामप्रसक्तिरेव ।

मेरुतन्त्रेऽपि -

वामागमो मद्गुक्तोऽयं सर्वशूद्रपरः प्रिये ।
 ब्राह्मणो महिरादानाद् ब्राह्मण्येन वियुज्यते ॥

न कर्त्तव्यं न कर्त्तव्यं न कर्त्तव्यं कदाचन ।

इदं तु साडसं देवि न कर्त्तव्यं कदाचन ॥ इति ।

सर्वशूद्रपरः सर्वथा शूद्रपरः, ब्राह्मण्यविमुग्धपरः इत्यर्थः । ब्राह्मणो ब्राह्मणजातिर्महिराया आदानाद् ब्राह्मण्येन वियुज्यते । ब्राह्मण्यवामोपासकत्वयोर्मध्ये ब्राह्मण्यमपगच्छति, वामोपासकत्वमात्रमवशिष्यत इत्यर्थः । इदं तु साडसं ब्राह्मण्यजिडासायामेव सुरापानम् । अेवं य ब्राह्मणस्यासवनिषेध इत्यस्य ब्राह्मण्यडानिमसडमानस्येत्यर्थः । ब्राह्मण्यं रक्षता तु वामाचारिणा पूर्वोक्तकमेण शक्तिरस अेव देव्यै दातव्यः स्वयं पातव्यश्च । अत अेव “वामागमोऽपि विप्रस्तु” इति सङ्गच्छत इति निःसन्देहः पन्थाः ।

आसवालाभे विजयापानमनुकल्प उक्तः, सोऽपि विप्रस्य निषिद्धः । मुष्यभूते आसवेऽधिकारश्चेत् तदलाभे तदनुकल्पतया विजयोपादानं युज्येत, (अत्र य) मुष्यस्यैव निषेधात् । अत एव विद्धितपुष्पालाभे तत्पत्रादिनानुकल्पतया पूजनविधानेऽपि लक्ष्मीपूजायां पद्मपत्रं नानुकल्पः, मुष्यस्य पुष्पस्यैव निषेधादिति । भैरवतन्त्रेऽपि विप्रस्य मद्यग्रहणनिषेधमभिधाय - “मादकं सकलं वस्तु वर्जयेत् कनकादिकम्” इत्युक्तम् । ताम्रपात्रस्थमधुऋषस्य मधस्य दानमात्रं तु कुलखूडामणिवचनादेव । अयं य नानाविधानि विधिनियेधवचनानि यथाधिकारं योज्यानीति शिवम् ॥

ग्रन्थसमाप्तिपद्यानि

नानाजाति सुवाना विश्वं विश्वस्य मानसाधारा ।
 मम द्यतां उरदयिता भवसङ्कुटतारिणी तारा ॥ १ ॥

संशयसागरग्रः को नडि मज्जत्युपासने लग्रः ।
 यस्य भवेद् गुरुचरणं शरणं तरणाय न स पुनर्भग्रः ॥ २ ॥

गउरवारकुलकमलिनीबोधिनी राजनि भाति ।
 विष्कमदिनमणिनामनि क्षितिकं (तिथिमपि?) पाति ॥ ३ ॥

पारिजातानन्दनाम्नो मैथिलस्य द्विजन्मनः ।
 कृते तद्गुरुणा तारापारिजातः प्रकाशितः ॥ ४ ॥

शुकदेवनामधेयो विख्यातः कान्यकुब्जदेशीयः ।
 कृतवाँस्तारापूजामन्दारं सत्कलाधारम् ॥ ५ ॥

मूलं यस्यास्ति शूलायुधविशदवयः सम्प्रदायप्रभेदाः
 शाभाः स्थूलालवालायितविततजपः पत्रितन्यासजालः ।
 येतो भृङ्गार्तिछारिङ्कमयजिङ्गसुमो जायतां पारिजाता-
 नन्दस्थानन्ददायी विपुलसुभङ्गलस्तारिणीपारिजातः ॥ ६ ॥

॥ इति श्रीविद्द्रुपाध्यायपण्डितरचितस्तारिणीपारिजातः सम्पूर्णाः ॥

Proofread by Preeti Bhandare

प्रमाणरूपेणोद्धृतानां ग्रन्थानां ग्रन्थकाराणाम्-याक्षरानुक्रमणिका

अगस्त्यसंछिता

उत्तरतन्त्रं

कालिकाकल्पः
 कालिकापुराणं
 कालीतन्त्रं
 कुमारीकल्पं
 कुमारीतन्त्रं
 कुम्भसम्भवः
 कुलयूडामणिः
 कुलभूलावतारः
 कुलार्णवः
 कुलोद्दीशः
 कृष्णानन्दः
 केरलसम्प्रदायः
 कुमदीपिका
 गन्धर्वतन्त्रं
 गौड-शङ्कराचार्यः
 गौड-सम्प्रदायः
 गौडाः
 गौतमीयं
 यन्त्रिका
 ज्ञानमाला
 ज्ञानार्णवः
 डामरः
 तत्त्वबोधः
 तन्त्रयूडामणिः
 तन्त्रलीलावती
 तन्त्रसारः
 तन्त्रं
 तन्त्रान्तरं
 तारार्णवः
 तारोपनिषद्
 तूर्णयागः
 त्रिशक्तिरत्नं

दक्षिणामूर्तिसंछिता
दक्षिणात्याः
दीपिका
द्वीयामलं
नरसिंहपुराणं
नव्यकेरलाः
नीलतन्त्रं
नृसिंहकुंजः
पद्यवाङ्मनी
पुरश्चरणयन्त्रिका
प्रपञ्चसारः
कूटकारिणीतन्त्रं
बृहच्छ्रीकमसंछिता
ब्रह्मसंछिता
भावयूयामणिः
भावनिर्णयः
भैरवतन्त्रं
भैरवीतन्त्रं
भैरवीयं
मत्स्यसूक्तं
मन्त्रतन्त्रप्रकाशः
मन्त्ररत्नावली
महाकारकतन्त्रं
महाकालसंछिता
मालासंस्कारपद्धतिः
मालिनीतन्त्रं
भुण्डमालातन्त्रं
भैरवतन्त्रं
यामलं
योगिनीतन्त्रं
रुद्रस्यवृत्तिः
रुद्रयामलं

लक्षणासङ्ग्रहः
लघुस्तवः
वशिष्टसंछिता
विशुद्धेश्वरतन्त्रं
वीरयूडामणिः
वीरतन्त्रं
शङ्कराचार्यः (गौडः)
शक्तिसङ्गमतन्त्रं
शारदातिलकं
शैवागमः
श्रुतिः
समयाचारः
सङ्केततन्त्रोदयः
सारसङ्ग्रहः
सिद्धसारस्वतं
सिद्धेश्वरतन्त्रं
सिद्धेश्वरीतन्त्रं
सोमभुजगावली
सोमशम्भुः
स्वतन्त्रतन्त्रं
उरिनाथनिबन्धं
उसपारमेश्वरतन्त्रं

It is recommended that readers seek their Guru's/qualified practioners' guidance when practicing contents given in this text document.

——
Tariniparijata by Vidvadupadhyaya
pdf was typeset on March 24, 2024
——

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com
